

2015

Helsingin tila ja kehitys 2015

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto / Tietoa Finland Oy.

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

www.hel.fi/tietokeskus

Julkaisija

Helsingin kaupungin tietokeskus
PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki

Tiedustelut

Ari Jaakola, p. 09 310 43608
Timo Cantell, p. 09 310 73362
etunimi.sukunimi@hel.fi

Toimitus

Ari Jaakola
Timo Cantell
Teemu Vass

Taitto

Lotta Haglund

ISBN (verkossa) 978-952-272-840-1

Sisällys

1. Lukijalle	5
Lyhyesti helsinkiläisistä, alueellisesta erilaistumisesta ja taloudesta	6
2. Hyvinvoiva helsinkiläinen.....	13
2.1. Väestö.....	13
2.1.1. Väestö ja väestönkehitys Helsingissä	13
2.1.2. Perheet ja asutuskunnat	18
2.1.3. Lapset ja nuoret	20
2.1.4. Ikääntyvä väestö	21
2.1.5. Maahanmuutto.....	26
2.2. Sosiaalinen hyvinvointi	28
2.2.1. Helsingiläisten hyvinvointi ja elintavat.....	28
2.2.2. Sosiaalipalvelut.....	31
2.2.3. Helsingiläisten koettu turvallisuus	36
2.3. Terveys	38
2.3.1. Helsingiläisten terveydentila ja terveyserot	38
2.3.2. Elinajanodote ja kuolleisuus	43
2.3.3. Terveyspalveluiden käyttö	45
2.4. Aukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin	47
3. Elinvoimainen Helsinki.....	49
3.1. Helsinki kansainvälisessä kehityksessä.....	49
3.2. Aluetalous ja yritystoiminta	55
3.2.1. Aluetalouden kehityksen yleiskuva 2000-luvulla.....	55
3.2.2. Elinkeinot ja yritystoiminta	58
3.3. Työmarkkinat	64
3.4. Koulutus.....	69
3.5. Kulttuuri.....	73
4. Toimiva Helsinki.....	75
4.1. Kaupunkirakenne ja liikkuminen	75
4.2. Alueiden monimuotoisuus ja erilaistuminen.....	84
4.3. Asuntotuotanto ja asuminen	87
4.3.1. Asuntotuotanto Helsingissä.....	87
4.3.2. Helsingiläisten asumistaso ja asumisen hinta	91
4.4. Ympäristö	96
5. Tasapainoinen talous ja hyvä johtaminen	100
5.1. Helsingiläisten tulot, velat ja rahojen riittävyys.....	100
5.2. Kuntatalous	105
6. Demokratia ja osallistuminen	107

Lisätietoa kirjoittajilta / vastuuhenkilöiltä

Sähköpostiosoitteet ovat muotoa: etunimi.sukunimi@hel.fi

	Lyhyesti helsinkiläisistä, alueellisesta erilaistumisesta ja taloudesta	Timo Cantell, Ari Jaakola
2.1.1.	Väestö ja väestönkehitys Helsingissä	Pekka Vuori
2.1.2.	Perheet ja asuntokunnat	Pekka Vuori
2.1.3.	Lapset ja nuoret	Vesa Keskinen, Stina Högnabba
2.1.4.	Ikääntyvä väestö	Pekka Vuori, Sini Askelo
2.1.5.	Maahanmuutto	Jenni Erjansola
2.2.1.	Helsinkiläisten hyvinvointi ja elintavat	Elise Haapamäki
2.2.2.	Sosiaalipalvelut	Elise Haapamäki
2.2.3.	Helsinkiläisten koettu turvallisuus	Martti Tuominen
2.3.1.	Helsinkiläisten terveydentila ja terveyserot	Sini Askelo
2.3.2.	Elinajanodote ja kuolleisuus	Netta Mäki
2.3.3.	Terveyspalveluiden käyttö	Sini Askelo
2.4.	Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin	Vesa Keskinen
3.1.	Helsinki kansainvälisessä kehityksessä	Asta Manninen
3.2.1.	Aluetalouden kehityksen yleiskuva 2000-luvulla	Ilkka Susiluoto
3.2.2.	Elinkeinot ja yritystoiminta	Juha Suokas
3.3.	Työmarkkinat	Minna Salorinne, Seppo Montén
3.4.	Koulutus	Sanna Ranto
3.5.	Kulttuuri	Vesa Keskinen, Sini Askelo
4.1.	Kaupunkirakenne ja liikkuminen	Ari Jaakola
4.2.	Alueiden monimuotoisuus ja erilaistuminen	Katja Vilkkama
4.3.1.	Asuntotuotanto Helsingissä	Eija Rauniomaa
4.3.2.	Helsinkiläisten asumistaso ja asumisen hinta	Eija Rauniomaa
4.4.	Ympäristö	Markus Lukin, Petteri Huuska
5.1.	Helsinkiläisten tulot, velat ja rahojen riittävyys	Leena Hietaniemi, Ari Jaakola, Pekka Vuori
5.2.	Kuntatalous	Oskari Harjunen
6.	Demokratia ja osallistuminen	Stina Högnabba, Vesa Keskinen, Markus Laine, markus.r.laine(at)gmail.com

Lukijalle

Helsingin tila ja kehitys 2015 -julkaisu kokoaa yhteen keskeisiä tunnuslukuja ja muutoksia Helsingistä, pääkaupunkiseudusta ja Helsingin seudusta. Tämän kokonaisuuden tarkoitus on tarkastella vuonna 2013 alkaneen kaupunginvaltuustokauden (2013–2016) aikana tapahtuneita kehityskulkuja, kun valtuustokauden puoliväli on saavutettu.

Edellinen tila- ja kehitys -julkaisu oli varsin laaja julkaisu, joka toimitettiin valtuustokauden alussa kaikille kaupunginvaltuutetuille ja laajemminkin Helsingin kaupungin ja helsinkiläisten käyttöön. Tässä nyt käsillä olevassa julkaisussa olemme pyrkineet aiempaa tiiviimpään ilmaisuun eikä sitä paineta paperille.

Kaikki käsillä olevat aineistot ovat niin uusia kuin mahdollista. Valitettavasti kaikista aihealueista ei ole saatavilla tälle valtuustokaudelle ulottuvia tietoja. Siten etenkin vuoden 2014 tilannetta ei ole voitu kovinkaan laajasti tarkastella numeroiden valossa. Olemme kuitenkin tehneet aiempien vuosien kehityskulujen pohjalta johtopäätöksiä, sillä monissa kaupunki-ilmiöihin liittyvissä asioissa tunnusomaisia ovat varsin pitkät jatkumot ja vähittäiset muutokset pikemminkin kuin kovin äkilliset siirtymät suunnasta toiseen.

Tämä kokonaisuus on järjestetty Helsingin kaupungin strategiaohjelman sisällön mukaisiin teemoihin. Kunkin teeman alkuun on nostettu aihepiirin keskeisimmät tekijät. Tekstien lopussa on viittauksia julkaisuihin, joiden avulla aihepiireihin voi tarvittaessa tutustua tarkemmin.

Tekstit ja tilastokuviot ovat tietokeskuksen asiantuntijoiden tuottamia. Luvusta 4.4. vastaavat ympäristökeskuksen asiantuntijat. Kiitos kaikille tekijöille!

Helsingissä tammikuussa 2015

Timo Cantell
tutkimuspäällikkö

Ari Jaakola
tilasto- ja tietopalvelupäällikkö

Lyhyesti helsinkiläisistä, alueellisesta erilaistumisesta ja taloudesta

- Väestö kasvaa ennätyksellisen nopeasti. Viime vuosina uusien helsinkiläisten määrä on lisääntynyt noin 9 000 asukkaalla joka vuosi. Seuraavan kymmenen vuoden aikana kaupungin väkiluvun ennustetaan kasvavan lähes 100 000 asukkaalla.
- Helsingin väestörakenne pysyy nuorena huolimatta ikäihmisten kasvavasta osuudesta.
- Helsinki on pienten asutokuntien kaupunki, sillä neljässä viidestä kotitaloudesta asuu yksi tai kaksi asukasta. Yksinhuoltajien osuus on suuri.
- Helsinkiläiset voivat varsin hyvin, paremmin kuin Suomessa keskimäärin tai monissa muissa suurissa kaupungeissa voidaan. Toisaalta hyvinvointierot lisääntyvät niin eri väestöryhmien kuin kaupunginosien välillä. Reilu kymmenesosa helsinkiläisistä kotitalouksista saa toimeentulotukea. Erityistä huolta on syytä kantaa lapsiperheiden tilanteesta.
- Helsinki on kehittymässä rakenteeltaan monikeskuisemmaksi ja verkostomaisemmaksi kaupungiksi. Asukkaiden liikkuvuus on kasvussa, erityisesti asiointi- ja ostosmatkojen sekä vapaa-ajan matkojen määrä lisääntyy. Joukkoliikenteen palvelutaso on korkea ja asukkaat arvostavat joukkoliikennettä. Joukkoliikenteen matkaosuuksien lasku onkin osin pysähtynyt autoistumisen kasvusta huolimatta. Eri kohteiden saavutettavuus vaihtelee merkittävästi kohteen sijainnista ja kulkutavasta riippuen.
- Helsinki on vihreä kaupunki, jonka maa-alasta lähes puolet on viheralueita. Helsingin ympäristöpäästöt ovat vähentyneet viime vuosikymmeninä, ja kaupungin ilmanlaatu on kansainvälisesti verrattuna hyvä. Lähes 40 prosenttia kaupunkilaisista altistuu liikenteen melulle.
- Kaupunginosat ovat varsin erilaisia, mikä näkyy suhteellisin suurina vaihteluina mm. vieraskielisen väestön osuuksissa, koulutustasossa, työllisyydessä ja työttömyydessä. Toisaalta Helsingin tilanne on tältä osin varsin tasapainoinen ja kansainvälisesti katsoen hyvä.
- Helsinkiläiset ovat tyytyväisiä kaupunkipalveluihin, kuten julkiseen liikenteeseen ja kulttuuripalveluihin. Myös sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluita arvostetaan paljon, joskin varauksia esitetään terveystalouden saatavuudesta.
- Taloudellisesti Helsingin asema on hyvä siinä mielessä, että toimialojen rakenne on monipuolinen. Työpaikkamäärä on kehittynyt varsin suotuisasti, yhden alan menetyksiä on korvannut toisen alan nousu.
- Työllisten määrä on kasvanut Helsingissä hieman hankalasta taloustilanteesta huolimatta; kasvu perustuu pääosin kaupungin saamaan muuttovoittoon. Helsingin työllisyysaste on 73 prosenttia, eli huomattavasti korkeampi kuin valtakunnallisesti. Työllisyysaste on kuitenkin alentunut Helsingissä viiden vuoden takaisesta. Samaan aikaan työttömien osuus on noussut voimakkaasti ja monella ihmisellä työttömyysjakso on pidentynyt. Epätyypillisten työsuhteiden osuus on kasvussa.

Väestönkasvu jatkuu nopeana

Helsingin väestö kasvaa nopeasti. Väestönkasvun taustalla on erityisesti se, että muutto Helsingistä muualle Helsingin seudulle on vähentynyt viime vuosina. Samalla muutto Helsinkiin muualta maasta ja ulkomailta jatkuu vilkkaana. Myös ns. luonnollinen väestönkasvu on merkittävää, sillä vuosittain syntyy noin 1 500 henkilöä enemmän kuin kuolee. Helsingin seudulla tässä julkaisussa tarkoitetaan pääkaupunkiseudun kuntia (Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa) sekä niin sanottuja kehyskuntia (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti).

Väestönlisäyksen myötä erityisesti päiväkotij- ja ala-asteikäisten lasten määrä on kasvanut nopeasti. Toisaalta samaan aikaan myös vanhempien ikäluokkien osuus kasvaa, mutta tämän ikäryhmän nopean kasvun odotetaan alkavan vuosikymmenen lopulla. Väestökehityksen perusteella kunnallisten palveluiden kysyntä tulee kasvamaan merkittävästi lähitulevaisuudessa. Merkittelevää kuitenkin on, että vanhushuoltosuhte heikkenee Helsingissä selvästi muuta kaupunkiseutua hitaammin. Taustalla on seudullinen väestödynamiikka, jossa kaupunkiseudulle muuttavat nuoret aikuiset suuntaavat ensivaiheessa pääosin Helsinkiin ja pitävät kaupungin ikärakennetta näin muuta seutua nuorempana.

Alle 18-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan seuraavan kymmenen vuoden aikana. Ilahduttavaa on, että suurimmalla osalla helsinkiläisnuorista näyttää menevän hyvin. Lisäksi monet indikaattorit osoittavat hyvää kehityssuuntaa. Toisaalta nuorten kohdalla on havaittavissa kaksijakoista kehitystä: samalla kun suurimmalla osalla menee hyvin, yhä suurempi osa nuoria kuuluu pienituloisten perheiden luokkaan, osa kokee yksinäisyyttä jne.

Väestörakenne Helsingissä eroaa muusta maasta myös siten, että ulkomaalaistaustaisten osuus on suuri. Vieraskielisten määrän kasvu näkyy erityisesti työikäisessä väestössä, sillä vieraskielisten osuus työikäisten määrällisestä kasvusta oli kolme neljäsosaa vuonna 2014. Taloudellisesti vaikeassa tilanteessa keskeinen kysymys on se, miten vieraskieliset saadaan nykyistä paremmin työmarkkinoille.

Helsinkiläisten terveys ja hyvinvointi muuta maata parempi, sosiaaliset ongelmat aiheuttavat huolta

Helsinkiläiset kokevat terveytensä ja elintapansa keskimäärin hieman paremmiksi kuin koko maassa, ja tässä vertailussa helsinkiläiset sijoittuvat Espoon ja Vantaan ”väliin”. Helsinkiläisten terveydentila on muuta maata parempi myös monilla sairastavuutta kuvaavilla indekseillä mitattuna. Poikkeuksena on alkoholin käyttö, sen liikakulutus näyttää olevan Helsingissä naapurikaupunkeja ja koko maata yleisempää. Lisäksi syöpätauteja ja aivoverisuonisairauksia esiintyy muuta maata enemmän.

Terveyden ja hyvinvoinnin osalta voidaan kuitenkin havaita selviä eroja riippuen asukkaiden koulutustaustasta. Korkeammin koulutetulla väestönosalla elintavat näyttävät vähemmän koulutettuja terveemmiltä. Näin on esimerkiksi tupakoinnin, liikunnan ja ravintotottumusten kohdalla. Korkeammin koulutetut myös kokevat oman terveytensä vähemmän koulutettuja paremmaksi.

Huolta aiheuttaa se, että lastensuojelun asiakkaiden määrä on kokonaisuutena kasvanut viimeisen kolmen vuoden aikana. Erityisesti uusien asiakkaiden määrä on kasvanut nopeammin kuin asiakkuudet yleensä. Lisäksi kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut voimakkaasti vuosien 2011 ja 2013 välisenä aikana. Kiireellisesti sijoitettujen määrä näyttäisi kuitenkin kääntyneen laskuun vuonna 2014.

Huolestuttavaa on myös, että toimeentulotuen saajien määrä on kasvanut viime vuosina. Toimeentulotukea saaneita kotitalouksia oli vuonna 2013 lähes 45 000 ja niissä asui kaikkiaan yli 65 000 henkeä. Toimeentulotukea saavista kotitalouksista valtaosa, 77 prosenttia, oli yksinasuvia. Toisaalta toimeentulotukiasiakkuus koskettaa myös monia lapsiperheitä, sillä tukea saaneissa perheissä asui lähes 15 000 lasta.

Taloudellista tilannetta tarkasteltaessa helsinkiläisten tulotaso on selvästi koko maan tasoa korkeampi. Helsinkiläiset kuuluvat muualla maassa asuvia useammin kaikkein korkeimmin ansaitsevien luokkaan ja helsinkiläisten tulonsaajien tulotaso on myös kasvanut varsin nopeasti viime vuosina. Toisaalta yhä useampi helsinkiläinen kuuluu matalimpaan tuloluokkaan ja myös helsinkiläisten keskimääräinen velka ylittää maan keskitason. Vaihtelu tulotassossa on siis varsin suurta.

Sekä naisten että miesten turvallisuuskokemukset ovat kehittyneet myönteisesti. Sen sijaan asuinalueiden erot koetussa turvallisuudessa ovat suuret ja alueellinen rakenne vaikuttaa pysyvältä. Turvattomuuskokemukset paikantuvat paljolti samoille alueille kuin sosioekonomista huono-osaisuutta kuvaavat indikaattorit. Koettu turvallisuus jäsentyykin yhdeksi alueellisen erilaistumisen ulottuvuudeksi.

Asukkaat tyytyväisiä kuntapalveluihin

Helsingin asukkaiden yleinen tyytyväisyys kotikaupunkiin on hieman lisääntynyt. Erityisen tyytyväisiä helsinkiläiset ovat juomaveden laatuun, kirjasto- ja kulttuuripalveluihin, asuinalueensa turvallisuuteen sekä julkiseen liikenteeseen. Eniten tyytymättömyyttä sen sijaan koetaan vuokra-asunnon saantia, kunnan hammaslääkäripalveluja, katujen ja teiden hoitoa sekä kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia kohtaan. Nämä tulokset koskettavat siis vuoden 2012 tilannetta sekä muutosta vuosien 2008 ja 2012 välillä. Aiemmistä tutkimuksista ja muualta saatujen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että tyytyväisyys kuntapalveluihin olisi lisääntynyt myös vuosien 2012–2014 välillä.

Helsingin elinkeinorakenne on monipuolinen

Helsingin työpaikkamäärä kääntyi kasvuun vuoden 2012 aikana, ja kasvu jatkui lähes koko vuoden 2013. Positiivinen kehitys taittui kuitenkin laskuun vuoden 2013 lopussa ja työpaikkojen väheneminen jatkui vuonna 2014. Helsingin työpaikkarakenne on hyvin palveluvaltainen, kaikista työpaikoista lähes 90 prosenttia on palvelualoilla. Toisaalta Helsingin elinkeinorakenne on hyvin monipuolinen. Yksikään päätoimiala ei nouse hallitsevaan asemaan. Tämä antaa Helsingille paremmat mahdollisuudet selvittää yksittäisiin toimialoihin kohdistuvista ongelmista. Kasvussa olevat toimialat ovat kompensoineet toisten toimialojen suuretkin työpaikkojen vähenemiset.

Erityisesti kauppa ja kotitalouksien palvelut ovat kompensoineet jalostuksen ja logistiikan sekä liike-elämän ja hallinnon palvelun ja muiden toimistoalojen työpaikkamäärien vähenemistä.

Uusia työpaikkoja on syntynyt lähinnä pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, kun taas suuryritysten henkilöstömäärä on vähentynyt. Helsingin työpaikkamäärän ennakoidaan kasvavan erityisesti liike-elämän palvelujen ja muiden palvelualojen vetämänä.

Laajemmin tarkasteluna koko Helsingin seutu on toipunut vuonna 2008 alkaneesta talouden matalasuhdanteesta varsin hyvin, joskin aivan viime aikojen kehitys on kääntynyt heikompaan suuntaan. Seudun kokonaistyöllisyys on jo lähellä vuoden 2008 ennätyksellisiä lukuja, mutta liikevaihto ei ole aivan samalla tasolla. Talouskasvu Suomessa keskittyy yhä enemmän kasvukeskuksiin ja erityisesti Helsinkiin. Tämä seuraa kansainvälistä linjaa, jossa teknologian kehitys ja tiedon merkitys tuotannossa korostuvat.

Työttömyys kasvussa, nuorten ja maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla hankala

Työllisten määrä Helsingissä on kasvanut vaikeasta suhdannetilanteesta huolimatta. Toisaalta työttömien määrä on lisääntynyt sitäkin nopeammin, mistä seuraa, että Helsingin työllisyysaste on laskusuunnassa. Määräaikainen kokoaikatyö ja osa-aikatyö ovat yleisempiä kuin koko maassa ja muulla kaupunkiseudulla. Lisäksi osa-aikatyö yleistyy trendinomaisesti. Eri-tyistä huolta aiheuttavat pitkäaikaistyöttömyyden yleistyminen sekä nuorten ja ulkomaalaisten vaikea asema työmarkkinoilla.

Toisin kuin Suomessa yleensä, Helsingissä riittää työikäistä väestöä, eli kaupungissa ei ole vielä demografista työvoimapulaa. Tämä tilanne on kuitenkin edessä vuonna 2018. Helsingille edullinen tilanne selittyy muuttoliikkeellä, jossa kaupunkiin muuttaa jatkuvasti nuoria aikuisia. Helsinki on siis riippuvainen muualta tulevista työntekijöistä. Seudun omat nuorisokäluokat täyttävät noin kaksi kolmasosaa tulevasta työvoimatarpeesta. Loppuosa on saatava muuttoliikkeen ja pendelöinnin avulla sekä alueen omista työvoimavarannoista eli työttömistä ja työvoiman ulkopuolella olevista työikäisistä.

Helsingin väestön koulutustasossa näkyy selkeä kahtiajako. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on huomattavasti muuta maata korkeampi, mutta toisaalta myös suurempi osuus jää pelkän peruskoulun varaan. Helsingille tyypillistä on myös keskiasteen tutkintojen muuta maata pienempi osuus. Näin on siitä huolimatta, että ylioppilastutkinnon suorittaneita on paljon. Koulutustaso vaihtelee myös sukupuolen mukaan. Naisten koulutustaso on selvästi miehiä korkeampi.

Monikulttuurisuus näkyy etenkin peruskouluissa. Helsingin suomenkielisissä peruskouluissa oli lähes 7 000 oppilasta, jotka opiskelivat suomea toisena kielenä. Näiden oppilaiden määrä on kasvanut nopeasti. Monikulttuurisuuden lisääntyminen näkyy myös lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Helsingissä varsin suuri osa, 14 prosenttia, peruskoulun päättäneistä jäi tutkintotavoitteisen koulutuksen ulkopuolelle, valtakunnallisesti vastaava osuus oli 8,5 prosenttia.

Helsinki on monipuolinen ja elävä kulttuurikaupunki

Helsinki on Suomen kulttuurielämän keskus ja tänne ovat sijoittuneet kansalliset taidelaitokset kuten Kansallisteatteri, Ooppera ja Valtion taidemuseo. Helsingissä sijaitsee myös suuri joukko yksityisen sektorin taidetoimijoita kuten teatteri-, tanssi- ja sirkusryhmiä sekä taidegallerioita. Monilla kulttuurin toimialoilla yritykset ovat vahvasti keskittyneet Helsinkiin.

Kaupunkilaiset ovat tyytyväisiä kaupungin omaan kulttuuritarjontaan. Viime vuosina on alettu painottaa taiteiden lisäksi myös kaupunkitilojen käyttöä erilaisten tapahtumien pito- paikkoina. Helsingin kulttuurielämään on tullut lyhyessä ajassa paljon uutta ja mielenkiintoista: yhteisöllinen kaupunkikulttuuri tapahtumineen ja elämyksineen kukoistaa ja pop up -ilmiö on levinnyt laajalle. Kirjastot ja elokuvateatterit ovat säilyttäneet asemansa suosittuina kulttuurin harrastamisen paikkoina.

Alueiden erilaistuminen

Helsingin asuinalueiden erilaistumisessa on havaittavissa kolme pääpiirrettä: 1) erilaistuminen on selkeästi havaittavissa ja yleiseltä rakenteeltaan melko vakiintunutta, 2) kaikkien asuinalueiden kehitys on pääpiirteissään myönteistä, vaikka erot ovat kuitenkin lievästi kasvussa, 3) erilaistuminen on yhä monikerroksisempaa – suhteellisen huono-osaisuuden keskittyminen on lisääntynyt.

Kaupunkirakenteen kehitys vaikuttaa ihmisten arkeen ja ympäristöön

Helsinki ja sitä ympäröivä kaupunkiseutu on kehittymässä yhdyskuntarakenteeltaan kohti verkostomaista ja monikeskuksisempaa rakennetta, jossa tehokkaat poikittaissuuntaiset liikenneyhteydet sitovat alakeskukset entistä tiiviimmin osaksi kaupunkikokonaisuutta. Liikkuminen on lisääntynyt ja sen odotetaan lisääntyvän kaupungin kasvun myötä myös tulevaisuudessa. Merkille pantavaa on, että henkilöautokannan kasvusta huolimatta joukkoliikenteen matkaosuus on kääntynyt kasvuun, ensimmäistä kertaa vuonna 1966 aloitettujen säännöllisten mittausten aikana. Erityisen voimakkaasti ovat lisääntyneet erilaiset ostos- ja asiointimatkat sekä muu vapaa-ajan liikkuminen.

Kaupungin palveluverkko ja joukkoliikenteen palvelutaso on korkea muuhun maahan verrattuna. Palveluiden ja työpaikkojen saavutettavuudessa on kuitenkin merkittäviä eroja kaupungin eri osa-alueiden välillä. Lisäksi saavutettavuus vaihtelee kulkutavan mukaan. Helsingin ydinkeskusta on varsin hyvin saavutettavissa joukkoliikennevälinein, osin jopa henkilöautolla liikkumista paremmin, mutta kaupungin reuna-alueilla liikuttaessa kohteiden saavutettavuus henkilöautolla on selvästi joukkoliikennettä parempi. Käynnissä olevat suuret joukkoliikennehankkeet, kuten kehärata, länsimetro sekä kehittyvät jokeriyhteydet parantavat kuitenkin selvästi monien alakeskusten saavutettavuutta myös joukkoliikennevälinein.

Helsinkiä voidaan pitää hyvällä syyllä vihreänä kaupunkina, sillä lähes puolet kaupungin maa-alasta voidaan luokitella viheralueiksi. Valtaosa viheralueista on kaupungin omassa hallinnassa, ja myös pientaloalueiden viherpihoilla on merkittävä rooli urbaanin viheralueen kokonaisuudessa. Esimerkiksi Paloheinän alueella pientalotonttien viherpihat kattavat koko alueen maa-alasta yli neljänneksen. Kaupunkilaiset myös arvostavat viheralueita. Yksi voimakkaasti kasvavan kaupungin keskeisistä suunnitteluhaasteista onkin, miten sovittaa yhteen viheralueiden riittävä säilyttäminen ja samoille alueille kohdistuvat maankäyttöpaineet.

Helsinki tuottaa noin 5 prosenttia ilmastonmuutosta aiheuttavista kasvihuonekaasupäästöistä Suomessa

Helsingissä merkittävimmät kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat ovat sähkön- ja lämmönkulutus sekä liikenne. Päästöt ovat vähentyneet viime vuosikymmeninä. Helsingissä eniten energiaa kuluu rakennuskannan lämmitykseen ja rakennusten sähkön käyttöön. Helsingin rakennuskanta on jo pitkään ollut pääosin kaukolämmitteistä. Kaukolämmön osuus on nykyisin noin 90 prosenttia. Helsingissä kotitalouksien sähkönkulutus on selvästi pienempää kuin esimerkiksi Espoossa ja Vantaalla.

Moniin Euroopan suuriin kaupunkeihin verrattuna Helsingin ilmanlaatu on hyvä, sijainti meren äärellä edesauttaa tilannetta. Ilmanlaadun epäpuhtauksien merkittävimmät päästölähteet ovat liikenne, energiantuotanto ja puun pienpoltto.

Lähes 40 prosenttia kaupunkilaisista altistuu kotonaan liikenteen melulle, lisäksi ympäristömelua aiheuttavat myös teollisuus- ja voimalaitokset, satamat sekä tilapäiset rakennus- ja korjaustyöt.

Helsingissä asutaan muuta maata ahtaammin ja kalliimmin

Asuntotuotanto on ollut viime vuosina selvästi vilkkaampaa kuin 2000-luvulla keskimäärin. Vuonna 2014 ei kuitenkaan ylletä aivan vuosien 2011–2013 tasolle. Merkitteellistä pantavaa on asumisoikeusasuntojen tuotannon vilkastuminen. Pienten asuntojen osuus kaikista uusista asunnoista on ollut hieman yli puolet. Vuonna 2014 suurten asuntojen osuus on näyttäisi palanneen tavanomaiselle tasolle. Tämä nostaa valmistuneiden asuntojen keskikokoa edellisvuosien tuotantoon verrattuna.

Helsingissä asutaan muuta maata ja kaupunkiseutua ahtaammin. Tämä selittyy Helsingin pienasuntovaltaisuuksella, lähes 60 prosenttia asunnoista on yksiöitä ja kaksioita. Toisaalta Helsingissä asuntokunnista valtaosa, 80 prosenttia, on pieniä, yhden tai kahden hengen asuntokuntia. Ahtaasti asuminen koskettaa etenkin vieraskielisiä ja lapsiperheitä. Lisäksi vieraskieliset asuvat ahtaammin kuin kotimaankieliset. Erot kuitenkin tasoittuvat perheeseen kasvaessa. Helsingin asumisväljyys on pysynyt samalla tasolla vuodesta 2007.

Asuminen on Helsingissä selvästi kalliimpaa kuin muualla maassa. Lisäksi osakeasuntojen hinnat ovat nousseet Helsingissä muuta maata ja muuta kaupunkiseutua nopeammin, näin erityisesti Helsingin kalleimmilla alueilla. Helsingissä hintatasoa nostavat kantakaupungin osakeasuntojen korkeat hinnat.

Helsingille onkin tyypillistä, että alueelliset erot asuntojen hinnoissa ovat suuret. Hintojen kallistuminen pysähtyi syksyllä 2014 ja aika näyttää, onko käänne pysyvä.

Talouden tilanne haastava, toimintamenot kasvaneet

Suomen talous jatkaa supistumistaan jo kolmatta vuotta peräkkäin. Tämä vaikuttaa talouden pitkän aikavälin kasvunäkymiin negatiivisesti myös Helsingissä. Lisäksi vuonna 2014 on tehty kuntien tulopohjaa leikkaavia päätöksiä, jotka vaikuttavat myös Helsingin peruspalvelujen rahoitukseen vuonna 2015.

Kuntien toimintamenot ovat kasvaneet viime vuosina jatkuvasti. Vaikka Helsingin tulopohja onkin vahvempi kuin suurilla kaupungeilla yleensä, myös palvelujen tuottamiskustannukset ovat olleet muita kaupunkeja korkeammat monissa keskeisissä toiminnoissa. Helsingikään ei ole pystynyt rahoittamaan toimintaansa julkisella rahoituksella, vaan on joutunut kasvatamaan lainakantaansa.

Vuorovaikutusta ja avoimuutta lisätty, osallistumista vahvistettu

Helsingin kaupunki on toteuttanut viime vuosina useita kansalaisten osallistumismahdollisuuksia parantavia toimenpiteitä. Näistä keskeisimpiä ovat olleet kaupungin omien tietovarantojen ja aineistojen avaaminen sekä näiden varaan rakentuvat erilaiset verkkopalvelut. Vuorovaikutteisuutta on parannettu esimerkiksi kaikille yhteisen palautekanavan sekä erilaisten vuorovaikutteisten suunnittelusivustojen avulla.

Suoraa osallistumista ja lähidemokratiaa on vahvistettu erilaisilla kansalaisvaikuttamisen pilottihankkeilla. Vaikka tilanne onkin parantunut, asukkaiden osallistumismahdollisuuksia kehitetään jatkuvasti. Kaupunkilaiset kokevat, että kaupungin toiminta sekä asioiden valmistelu- ja päätöksentekoprosessit eivät hahmotu heille riittävän hyvin. Kaupunkilaiset toivovatkin valmistelu- ja päätöksentekoprosessien selkiyttämistä ja läpinäkyvyyttä sekä uudenlaisia vuorovaikutuskanavia. Toiveena on, että kaupunkilaisia otetaan yhä enemmän mukaan palvelujen suunnitteluun.

Hyvinvoiva helsinkiläinen

2.1. Väestö

- Helsingin asutokunnista 80 % on yhden tai kahden hengen asutokuntia. Lapsiperheiden osuus on 18 %. Lapsiperheiden osuuden väheneminen näyttää nyt pysähtyneen.
- Helsinki on Suomen yksinhuoltajavaltaisin kaupunki. 28 % lapsiperheistä (yhteensä yli 16 200) on yksinhuoltajaperheitä ja enemmän kuin joka neljäs alle 18-vuotias helsinkiläislapsi (yhteensä 24 400) asuu yksinhuoltajaperheessä. Monet lapset asuvat vuorotellen erovanhempiensa kanssa.
- Helsinki on ikärakenteeltaan nuori kaupunki, sillä nuoria aikuisia on kaupungissa paljon. Helsinkiläisten keski-ikä on kuitenkin korkeampi kuin naapurikaupungeissa Espoossa ja Vantaalla, koska Helsingissä lapsiperheitä on suhteellisesti vähän naapurikuntiin verrattuna.
- Suurimmalla osalla helsinkiläisnuorista menee yleisesti ottaen hyvin ja monet indikaattorit osoittavat myönteistä kehitystä. Toisaalta kehitys näyttää kaksijakoiselta: samalla kun yhä useammalla menee hyvin, yhä useampi joutuu kohtaamaan erilaisia sosiaalisia ongelmia.
- Helsingin väestö vanhenee nyt nopeasti suurten ikäluokkien saavuttaessa eläkeiän. Tämä heikentää Helsingin huoltosuhdetta. Helsingissä vanhushuoltosuhde ei kuitenkaan heikkene yhtä nopeasti kuin muulla pääkaupunkiseudulla, sillä nuorten aikuisten tulomuutto pitää kaupungin ikärakenteen nuorekkaampana.
- Eläkeläisyys ei välttämättä merkitse huollettavana oloa, sillä osalla ikääntyvistä toimintakyky säilyy hyvänä pitkälle vanhuuteen.
- Suurimmat vieraskielisten ryhmät puhuvat äidinkielenään venäjää, viroa, somalia tai englantia. Erityisesti vironkielisen väestön muuttovoitto on kasvanut viime vuosina.
- Suurin osa ulkomailla syntyneistä helsinkiläisistä on ollut Suomessa alle 10 vuotta, ja Suomessa syntyneet syntyperältään ulkomaalaiset ovat pääosin alle 15-vuotiaita.

2.1.1. Väestö ja väestönkehitys Helsingissä

PEKKA VUORI

Helsingissä asui ennakoarvion mukaan noin 621 600 asukasta vuodenvaihteessa 2014/2015. Asukasluku kasvoi 8 900 hengellä vuoden 2014 aikana eli hieman enemmän kuin edellisvuonna 2013. Näin suurta väestönkasvua ei Helsingissä ole tapahtunut sitten 1960-luvun

puolivälin. Väestön määrä on kasvanut tällä vuosikymmenellä lähes 40 000 hengellä. Helsingin väestörakenne poikkeaa koko maan väestöstä erityisesti siinä, että nuorten aikuisten ja ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on suurempi.

Helsingin kokonaismuuttovoitto vuonna 2014 oli noin 7 000 henkeä. Helsingin muuttotappio seudun muihin kuntiin ei enää viime vuonna kasvanut, mutta oli edelleenkin vain -500 henkeä, kun vuosina 2002–2007 muuttotappio naapurikuntiin oli keskimäärin -4 400 henkeä. Muusta Suomesta saatu muuttovoitto oli lähes edellisvuoden tasolla, 4 300 henkeä. Ulkomainen muuttovoitto kasvoi lähes 500:lla ja oli nyt 3 250 henkeä. Lapsia syntyi 100 edellisvuotta enemmän, 6 900, ja kuolleita oli 5 050 eli vähän enemmän kuin edellisvuonna, joten syntyneiden enemmyys kasvoi hieman.

Päivähoito- ja ala-asteikäisten määrä on kasvanut merkittävästi viime vuosina

Päivähoitoikäisten, 1–6-vuotiaiden määrä on nyt kasvanut neljänä peräkkäisenä vuonna yli 1 000 hengellä. Ala-asteikäisten määrän kasvu alkoi vuosikymmenen alussa, viime vuoden kasvu oli lähes 1 200 henkeä. Myös yläasteikäisten määrän väheneminen pysähtyi. Toisen asteen koulutuksen ikäluokka, 15–17-vuotiaat, pieneni edelleen 220 hengellä.

Työikäisten määrä kasvoi 4 000 hengellä, ja tästä kasvusta 3 000 oli vieraskielisiä

Eläkeikäisten, yli 65-vuotiaiden määrän kasvu on jo hidastumassa, mutta kasvua oli edelleen 3 000 henkeä, josta yli 75-vuotiaiden osuus oli 1 000 henkeä. Vanhempien ikäluokkien nopea kasvu alkaa tämän vuosikymmenen lopulla.

Vieraskielisistä eniten kasvoi vironkielisten määrä

Suomenkielisen väestön määrän arvioidaan kasvaneen 3 400 ja ruotsinkielisen 100 hengellä vuoden 2014 aikana. Ruotsinkielisiä oli 36 000, vajaa kuusi prosenttia väestöstä. Vieraskielisen väestön määrä kasvoi 5 500 hengellä ja on nyt noin 84 000 eli 13,5 prosenttia helsinkiläisistä. Eniten, 600–700 hengellä, kasvoivat viron- ja venäjänkielisten määrät. Somalinkielisten määrä kasvoi noin 500 hengellä.

Väestöennuste

Helsingissä väestön ennustetaan kasvavan edelleen vuonna 2015, vähän enemmän kuin vuonna 2014, noin 9 300 hengellä. Tämän jälkeen ennakoidaan sekä ulkomaisen että työmarkkinaperäisen muualta Suomesta saatavan muuttovoiton vähenevän ja seudullisen muuttotappion ennustetaan jälleen kasvavan 2016 alkaen. Länsimetron ja kehäradan valmistumisen arvioidaan lisäävän asuntotuotantoa ja väestönkasvua Espoossa ja Vantaalla, mikä jonkin verran hidastanee Helsingin väestönkasvua, noin 6 700–7 200 henkeen ensi vuosikymmenelle saakka. 2020-luvulta lähtien perusvaihtoehdossa väestönkasvu hidastuu edelleen, mutta nopean kasvun vaihtoehdossa kasvu jatkuu keskimäärin 6 600 hengen suuruisena 2050 saakka. Perusvaihtoehdon mukaan väkiluku on vuonna 2030 noin 700 000 eli 93 000 henkeä nykyistä korkeampi, ja nopean kasvun vaihtoehdossa väkiluku ylittää 2040-luvulle tultaessa 800 000. Helsingin uutta yleiskaavaa tehdään nopean väestönkasvun vaihtoehdon mukaan, 860 000 asukasta vuonna 2050.

Päivähoitoikäisten määrän ennustetaan kasvavan tällä vuosikymmenellä 3 250 hengellä ja peruskouluikäisten 6 600 hengellä. Eläkeikäisten määrä kasvaa 12 000:lla. Ruotsinkielisten päivähoitoikäisten määrä kasvaa 100:lla ja peruskoululaisten 400:lla. Sen sijaan ruotsinkielisten eläkeikäisten määrä pysyy nykytasolla.

Vieraskielisen väestön määrän ennustetaan kasvavan tällä vuosikymmenellä nykyisestä 83 000:sta 105 000:een, ja vieraskielisten osuus kasvaa 13,5 prosentista 16 prosenttiin.

Julkaisuja:

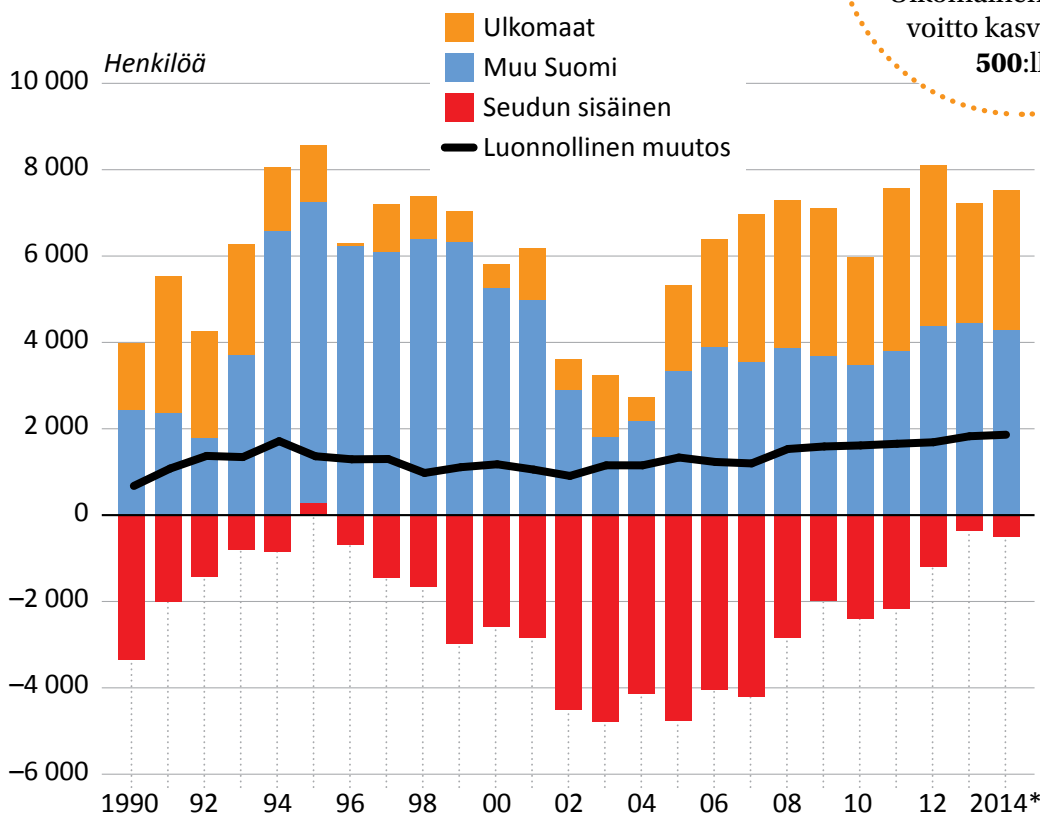
Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2013/2014 ja väestömuutokset vuonna 2013. Tilastoja 2014:20.

Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2015–2050. Ennuste alueittain 2015–2024. Tilastoja 2014:29.

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014. Tilastoja 2014:36.

Foreigners in Helsinki 2014. Tilastoja 2014:37.

Kuvio 2.1. Helsingin muuttovoitto ja -tappio muuttosuunnan mukaan sekä luonnollinen väestönmuutos eli syntyneiden enemmitys kuolleisiin nähden 1990–2013 ja ennakkotieto 2014

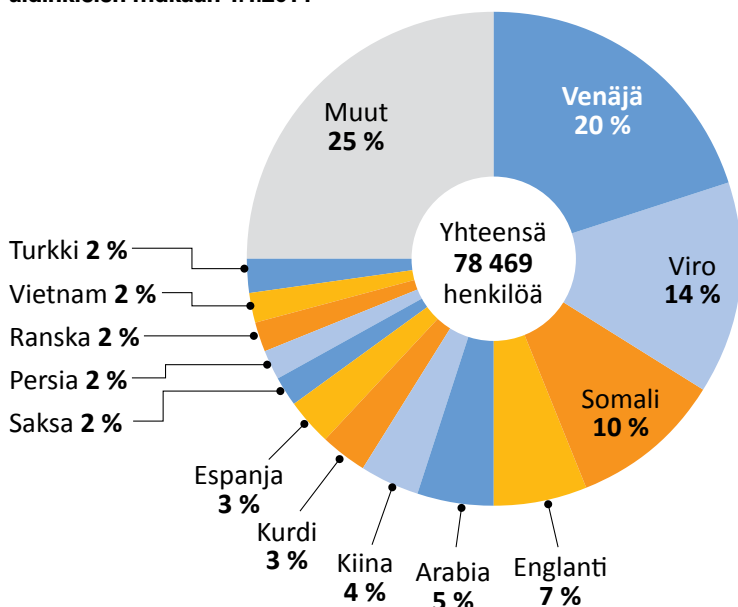

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, väestötilastoaineistot, Tilastokeskus.

*Ennakkotieto.

Helsingin kokonaismuuttovoitto 2014 oli noin **7 000** henkeä. Muuttotappio oli vain **-500** henkeä. Ulkomainen muuttovoitto kasvoi lähes **500:lla**.

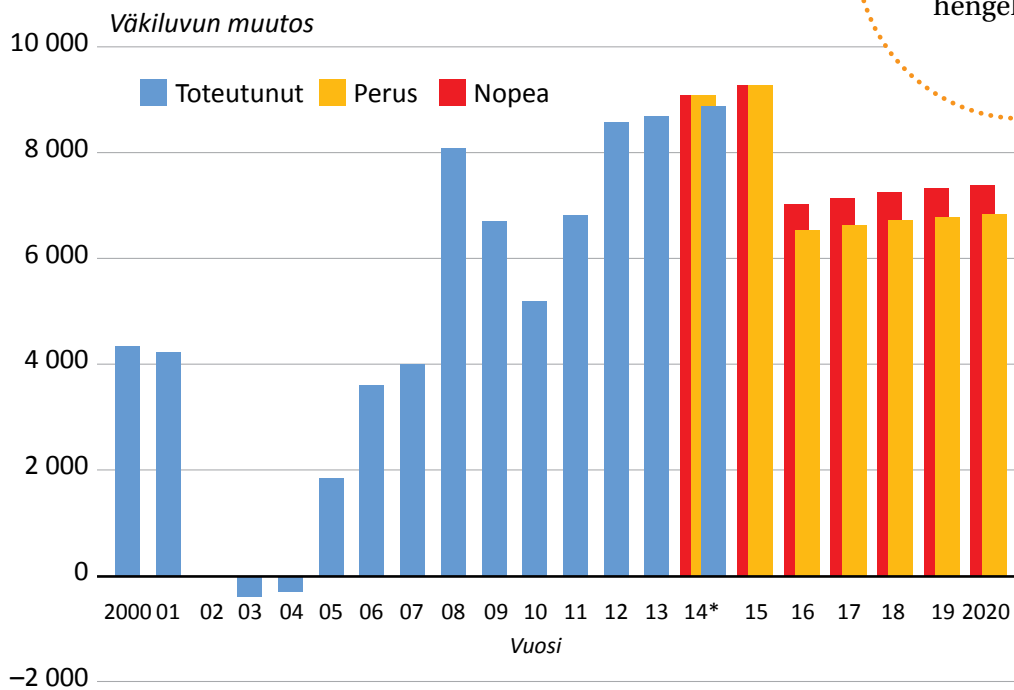
Kuvio 2.2. Helsingin vieraskielinen väestö äidinkielen mukaan 1.1.2014

Lähde: Helsingin ulkomaalaisväestö 2014, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2014:36.

Venäjänkieliset ovat suurin vieraskielisten ryhmä Helsingissä. Eniten kasvoivat viron- ja venäjänkielisten määrät.

Kuvio 2.3. Väkiluvun muutos Helsingissä vuosina 2000–2013, ennakkoarvio 2014 ja ennustevaihtoehdot 2015–2020

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2015–2050, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2014:29.

Helsingissä väestön
ennustetaan
kasvavan noin **9 300**
hengellä 2015.

2.1.2. Perheet ja asuntokunnat

PEKKA VUORI

Helsingin aikuisväestöstä 30 prosenttia asuu yksin ja yksinasujia on vajaa puolet (48,6 %) asuntokunnista. Yksinasuvien osuus on vähentynyt hieman vuoden 2007 jälkeen. Yksin- ja kaksinasuvien yhteenlaskettu osuus asuntokunnista on 80 prosenttia, ja tämäkin osuus on hieman (0,5 %) laskenut.

Lapsiperheitä (perheitä, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi) Helsingissä on 57 800, vajaa viidennes (18 %) asuntokunnista. Lapsiperheiden osuuden väheneminen asuntokunnista näyttää nyt pysähtyneen.

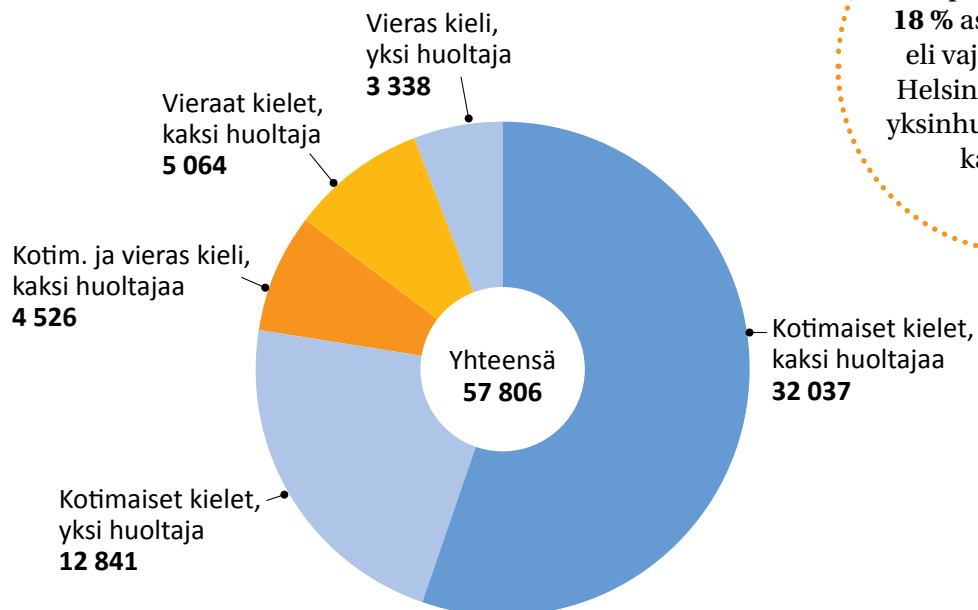
Lapsiperheistä vain hieman yli puolet (55 %) on aviopariperheitä. Avopariperheiden osuus on 17 prosenttia. Helsinki on Suomen yksinhuoltajavaltaisimman kaupunki, sillä lähes 28 prosenttia lapsiperheistä (yhteensä 16 179) ja yli neljännes (yhteensä 24 428) alle 18-vuotiaista lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä. Joka kymmenes (1 582) yksinhuoltaja on mies.

Lapsiperheet ja vieraskieliset asuvat muita ahtaammin. Helsinkiläisistä lapsiperheistä joka kolmannella oli vuonna 2010 käytössään vähemmän kuin huone henkilöä kohti, kun kaikista helsinkiläisistä asuntokunnista ahtaasti asui vain joka kymmenes. Vuokralla asuvilla aviopari- ja avopariperheillä, joissa nuorin lapsi on alle 3-vuotias, ahtaasti asuminen oli vielä yleisempää, heistä 66 prosenttia asui ahtaasti. Asumisahtaus kasvaa asuntokunnan henkilöluvun kasvaessa. Yli viisihenkisistä kotimaankielisistä asuntokunnista 86 prosenttia ja vieraskielisistä 98 prosenttia asui ahtaasti.

Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt.

Tilastoissa perheeksi määritellään vain samassa asuntokunnassa asuvat henkilöt. Lapsettomilla avio- ja avopareilla voi siis olla lapsia, jotka eivät asu perheen kanssa samassa asunnossa. Lapsiperheiksi katsotaan asuntokunnat, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Kuvio 2.4. Lapsiperheiden lukumäärä vanhempien äidinkielen mukaan Helsingissä 1.1.2014

Lapsiperheitä on **18 %** asutokunnista eli vajaa viidennes. Helsinki on Suomen yksinhuoltajavaltaisin kaupunki.

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, väestötilastoaineistot, Tilastokeskus.

2.1.3. Lapset ja nuoret

VESA KESKINEN, STINA HÖGNABBA

Helsingissä oli vuoden 2014 alussa 100 000 iältään 0–17-vuotiaista lasta ja nuorta (16,3 % koko väkiluvusta) ja 120 000 iältään 18–29-vuotiaista nuorta aikuista (19,6 % koko väkiluvusta). Helsinkiä pidetään ikärakenteeltaan nuorena kaupunkina, koska nuoria aikuisia on kaupungissa paljon. Helsinkiläisten keski-ikä on kuitenkin Espoota ja Vantaata korkeampi, sillä lapsiperheitä on suhteellisen vähän verrattuna naapurikuntiin.

Väestöennusteen mukaan alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten määrä tulee Helsingissä kasvamaan kymmenessä vuodessa 20 000:lla. Sitä vastoin 18–24-vuotiaiden määrä tulee vähenemään vuoteen 2014 mennessä 8 800:lla. Tämä selittyy sillä, että 1990-luvun laman aikana Helsingissä pienten lasten määrä kasvoi huomattavasti, kun taas 2000-luvun alussa lasten määrä väheni selvästi. Nyt tämä lamavuosien ikäluokka on 18–24-vuotiaita, ja heidän jälkeensä tulevat ikäluokat ovat siten pienempiä.

Perheiden lapsiluku hieman muuta Suomea pienempi

Perheitä Helsingissä oli vuodenvaihteessa 2013/2014 yhteensä 150 600. Näistä lapsiperheitä oli 73 600 eli vajaa puolet (49 %). Helsinkiläisperheissä oli keskimäärin 1,6 lasta perhettä kohden. Perheiden lapsiluku on pysynyt varsin vakiona koko 2000-luvun ja on hieman pienempi kuin muualla Suomessa: Espoossa, Vantaalla ja koko Suomessa perheissä on keskimäärin noin 1,7 lasta.

Helsinkiläisistä lapsiperheistä 68 prosenttia on kahden huoltajan perheitä ja 32 prosenttia yksinhuoltajaperheitä. Helsinkiläisistä nuorista suurempi osuus on yhden huoltajan lapsia kuin koko maassa. Monet lapset asuvat vanhempien eron jälkeen vuorotellen erovanhempiensa kanssa. Helsingin 9–12-vuotiaista noin joka kuudes ja 13–18-vuotiaista noin joka kymmenes on vuoroasuva. Yli 25-vuotiaita vanhempiansa luona asuvia oli 6 600 vuonna 2014.

Marraskuussa 2014 julkaistun nuorten hyvinvointikertomuksen (www.nuortenhyvinvointikertomus.fi) mukaan suurimmalla osalla nuorista menee hyvin. Nuorten terveystapatottumukset ovat kehittyneet myönteiseen suuntaan ja yhdeksän kymmenestä nuoresta kokee terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi. Nuorten sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä hyvän kasvun ja kehityksen edellytyksiä. Yhdeksällä nuorella kymmenestä on yksi tai useampi läheinen ystävä, jonka kanssa voi jakaa asioita. Tämä tarkoittaa kuitenkin, että Helsingissä on iso joukko nuoria jotka kokevat yksinäisyyttä.

Nuorten kohdalla on havaittavissa tulokehityksen polarisaatiota: yhä enemmän nuoria kuuluu pienten tulojen luokkiin ja yhä suurempi osuus suurimpiin tuloluokkiin. Samalla nuorten toimeentulotuen tarve on kasvussa.

Koulukiusaamista kokeneiden osuus on vähentynyt viime vuosina ja kehitys on ollut hyvää etenkin pojilla. Edelleen kuitenkin neljäsosaa peruskoululaisista on kiusattu lukukauden aikana. Huolestuttavaa on, että 60 prosenttia tytöistä ovat kokeneet seksuaalista häirintää tai väkivaltaa.

2.1.4. Ikääntyvä väestö

PEKKA VUORI, SINI ASKELO

Helsingissä asuu lähes 100 000 yli 65-vuotiaasta. Tähän ikäryhmään kuuluvia on nyt 16 prosenttia kaupungin väestöstä, mikä on vähemmän kuin maassa keskimäärin (19 %). Naisia on ikääntyneistä selvästi enemmän (61 %) kuin miehiä (39 %). Ikäluokasta 89 prosenttia on suomenkielisiä, ruotsinkielisten osuus on 9 prosenttia ja muita äidinkieliä puhuvia on 3 prosenttia.

Eläkeikäisten määrä ja osuus väestöstä alkoi kasvaa nopeasti kaikkialla Suomessa 2010-luvun alussa, jolloin toisen maailmansodan jälkeen vuosina 1945–1950 syntyneet suuret ikäluokat alkoivat tulla eläkeikään. Yli 65-vuotiaiden määrä on kasvanut Helsingissä tällä vuosikymmenellä jo 25 000:lla eli kolmanneksen. Eläkeikäisten miesten määrä kasvoi yli 50 prosentilla ja naisten neljänneksellä.

Helsingin väestö vanhenee nyt nopeasti, mutta ei kuitenkaan niin nopeasti kuin koko maassa. Yli 65-vuotiaiden osuuden väestöstä ennustetaan kohoavan Helsingissä 20 prosenttiin väestöennusteen perusvaihtoehdon mukaan 2032, kun koko maassa tämä osuus saavutetaan jo vuoden 2015 lopussa.

65–74-vuotiaiden määrä on kasvanut nopeasti jo useita vuosia. 75–84-vuotiaiden määrä kasvaa vähitellen, mutta jyrkin kasvuvaihe ajoittuu jaksolle 2018–2027. Heidän määränsä tulee Helsingissä kasvamaan yli 80 prosenttia nykyisestä 2020-luvun loppuun mennessä. Yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa tasaisesti vuoteen 2030 asti, jolloin kasvu nopeutuu huomattavasti.

Eläkeikäisten määrän kasvu suhteessa työikäisiin pysyi Helsingissä vakaalla tasolla 2010-luvulle saakka, kun taas koko maassa vanhushuoltosuhte on heikentynyt jo pitempään (kuvio 2.6). Suurten ikäluokkien siirtyminen eläkeläisiksi heikentää huoltosuhdetta nyt nopeammin. Merkille pantavaa on se, että koko Helsingin seudulla vanhushuoltosuhte heikkenee suhteellisesti Helsinkiä nopeammin. Helsingissä on aikaisemmin ollut selvästi suurempi osuus eläkeikäistä väestöä. Seudulle muuttavat nuoret aikuiset suuntaavat kuitenkin ensi vaiheessa pääosin Helsinkiin ja pitävät siten kaupungin ikärakennetta muuta seutua nuorempana.

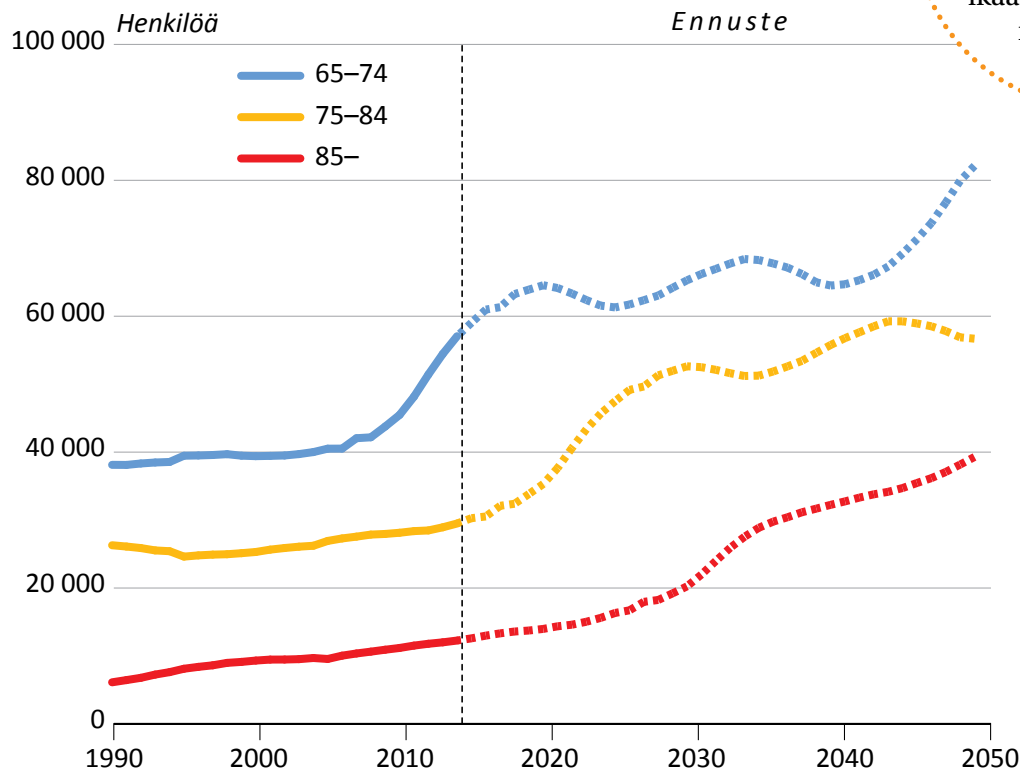
Eläkeikäisyys ei välttämättä merkitse huollettavana oloa, sillä osalla ikääntyvistä toimintakyky säilyy hyvänä pitkälle vanhuuteen. Iän karttuminen kuitenkin lisää apua tarvitsevien osuutta ja edellyttää myös ympäristöjen muokkaamista heikompoimaisille soveltuviksi.

Reilu neljännes 63 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä tarvitsee apua arkitoimissaan. Naiset tarvitsevat apua miehiä enemmän. Eniten apua tarvitsevat 80 vuotta täyttäneet, joista puolet miehistä ja 56 prosenttia naisista tarvitsee apua.

Helsingissä yleisimmin apua tarvitsevat keskitason koulutuksen saaneet naiset, koko maassa taas matalan koulutuksen saaneet naiset. Helsinkiläisistä koko maata yleisemmin tarvitsevat apua keskitason koulutuksen saaneet miehet ja naiset, sekä korkean koulutuksen saaneet naiset.

Helsinkiläisistä 63 vuotta täyttäneistä 5,5 prosenttia (valtakunnallisesti 6 %) kokee muistinsa huonoksi. Alle 80-vuotiaiden ikäryhmissä miehet kokivat huonomuistisuutta useammin kuin naiset, 80 vuotta täyttäneistä vuorostaan naiset kokivat huonomuistisuutta miehiä useammin. Matalan koulutuksen saaneet kokivat huonomuistisuutta yleisemmin kuin keskitason tai korkean koulutuksen saaneet.

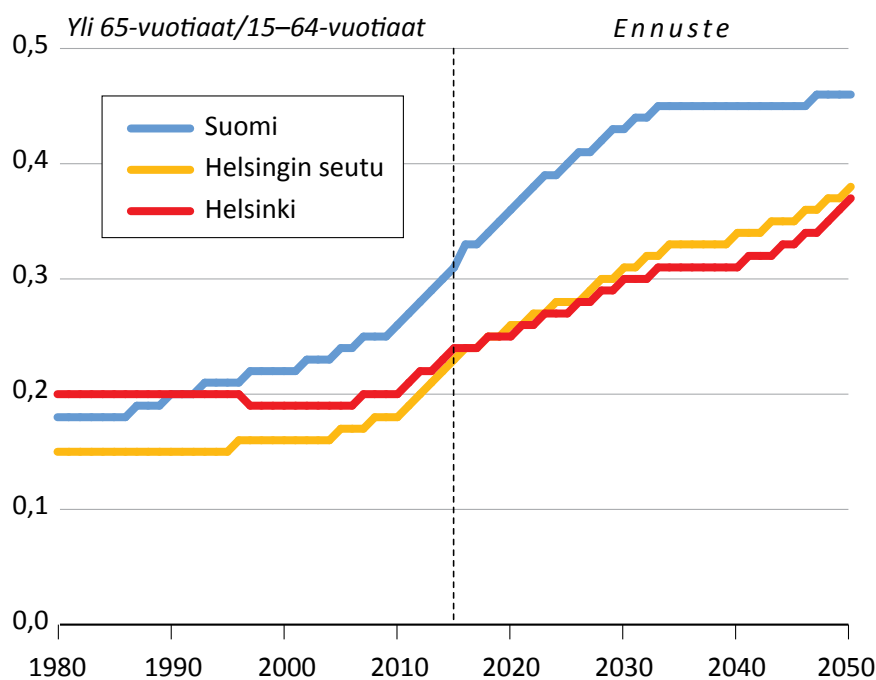
**Kuvio 2.5. Vanhenevan väestön määrä iän mukaan Helsingissä
1.1.1990–2014 ja ennuste 2015–2050**

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2015–2050, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2014:29.

Helsingissä asuu
lähes **100 000** yli
65-vuotiasta, joka on
16 % kaupungin
väestöstä. Naisia on
ikäntyneistä **61 %** ja
miehiä **39 %**.

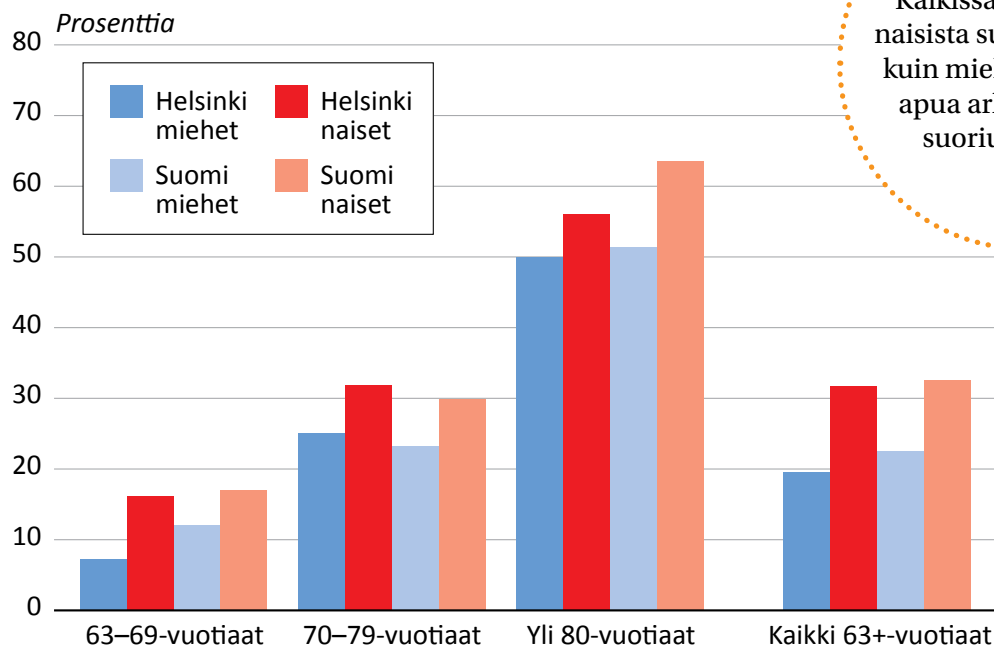
Kuvio 2.6. Vanhushuoltosuhde Helsingissä ja vertailualueilla 1.1.1980–2014 ja ennuste 2015–2050

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2015–2050, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2014:29.

Helsingissä on
aiemmin ollut muuta
Suomea selvästi suurempi
osuus eläkeläisiä, mutta
alueelle muuttavat
nuoret aikuiset pitävät
ikärakennetta muuta
maata nuorempana.

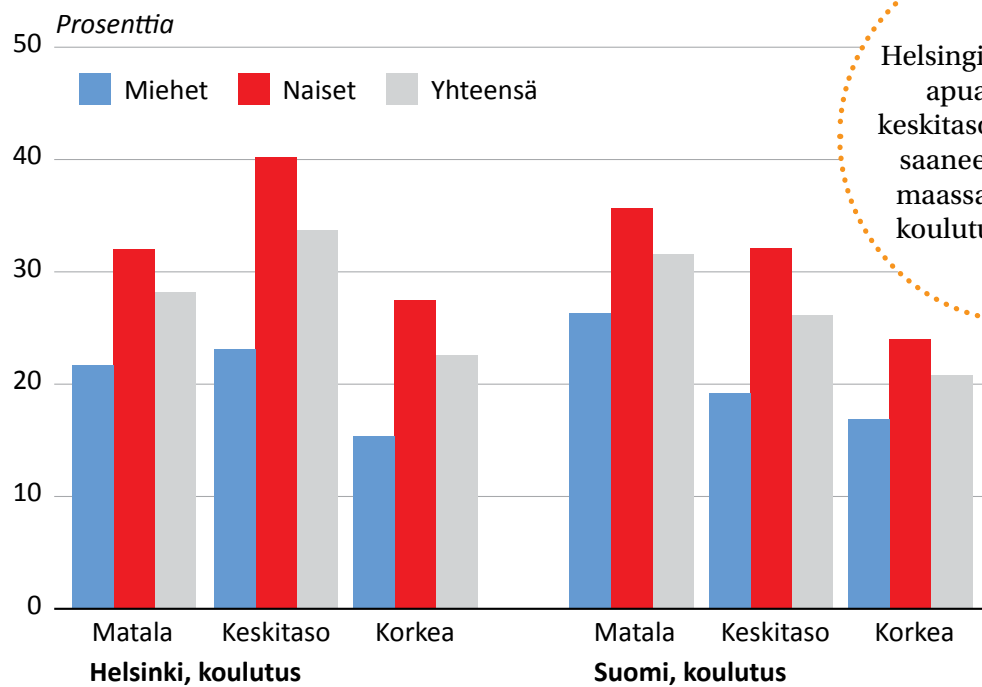
Kuvio 2.7. Arkitoimissaan apua tarvitsevien osuus (%) ikäryhmästä 2013

Lähde: THL, vanhuspalvelulain seuraintindikaattorit.

Kaikissa ikäryhmissä naisista suurempi osuus kuin miehistä tarvitsee apua arkitoimissaan suoriutumiseen.

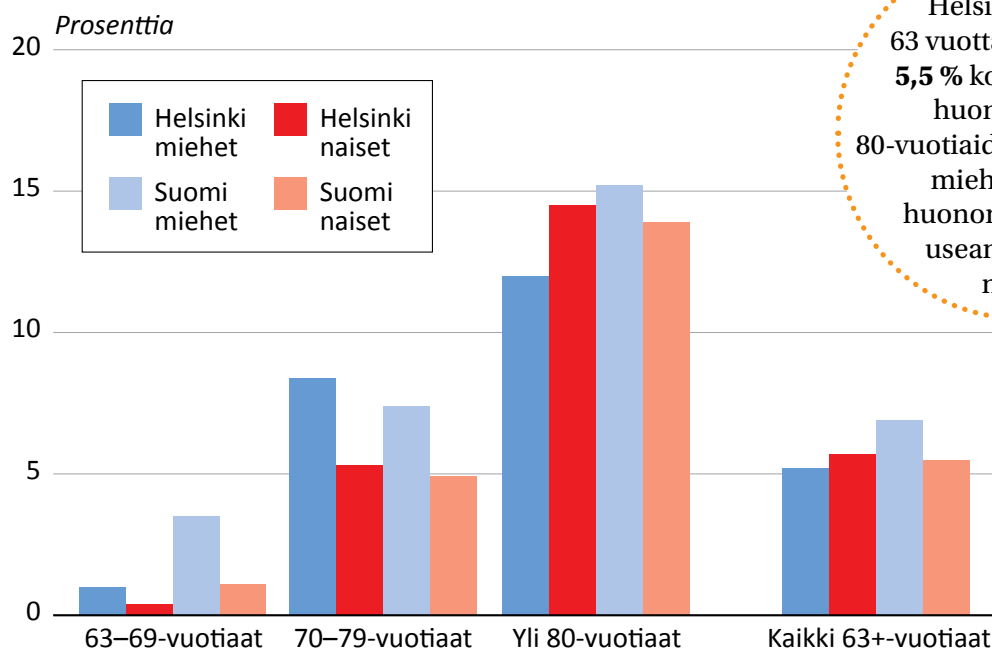
Kuvio 2.8. Arkitoimissaan apua tarvitsevien osuus (%) koulutustason mukaan 2013

Lähde: THL, vanhuspalvelulain seuraintindikaattorit.

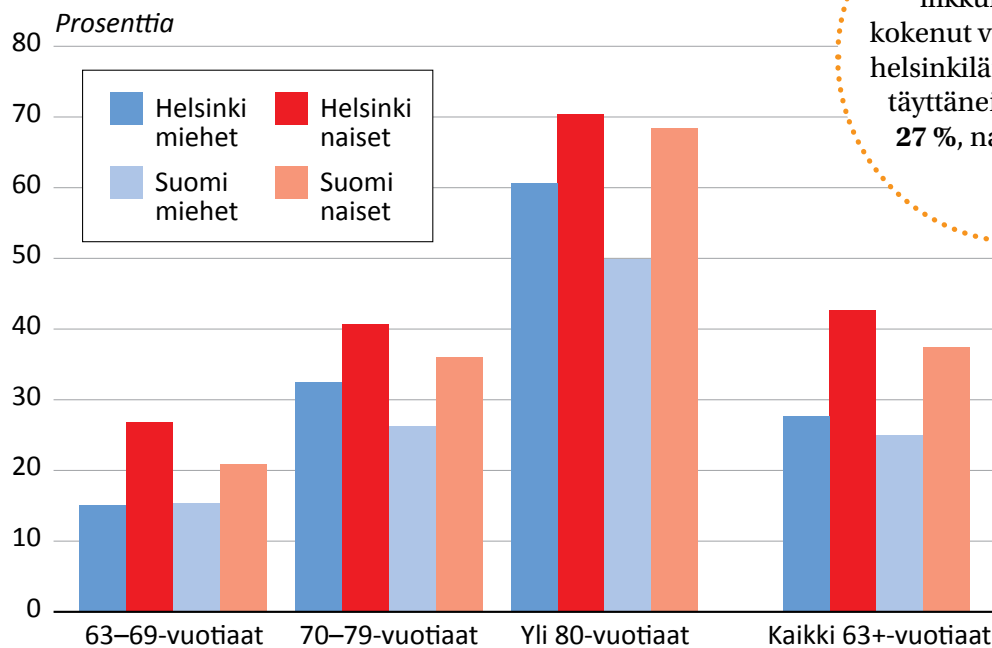
Helsingissä yleisimmin apua tarvitsevat keskitason koulutuksen saaneet naiset, koko maassa taas matalan koulutuksen saaneet naiset.

Kuvio 2.9. Muistinsa huonoksi kokeneiden osuus (%) ikäryhmästä, 2013

Helsinkiiläisistä 63 vuotta täyttäneistä 5,5 % koki muistinsa huonoksi. Alle 80-vuotiaiden ikäryhmästä miehet kokivat huonomuistisuutta useammin kuin naiset.

Kuvio 2.10. Talvella ulkona liikkumisessa vaikeuksia kokeneiden osuus (%) ikäryhmästä, 2013

Talvella ulkona liikkumisessa oli kokenut vaikeuksia 37 % helsinkiiläisistä 63 vuotta täyttäneistä (miehistä 27 %, naisista 43 %).

2.1.5. Maahanmuutto

JENNI ERJANSOLA

Helsingin väestö kasvaa vieraskielisten ansiosta

Helsingissä asui vuoden 2014 alussa 78 469 vieraskielistä eli muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvaa henkilöä. Vieraskielisiä oli 4 861 henkeä enemmän kuin edellisenä vuonna, ja heidän osuutensa Helsingin väestöstä kasvoi 12,8 prosenttiin. Yli puolet Helsingin vuoden 2013 väestönkasvusta tuli vieraskielisistä. Vieraskielisten osuus muuttovoitosta oli 64 prosenttia.

Suurimmat vieraskielisten ryhmät puhuvat äidinkielenään venäjää, viroa, somalia tai englantia. Erityisesti vironkielisten määrä on kasvanut viime vuosina. Persian- ja kurdinkielisten määrä on lähes kuusinkertaistunut 2000-luvulla.

Vieraskieliset muuttavat muualta Suomesta Helsinkiin

Vuonna 2013 ulkomailta muutti 6 890 henkeä Helsinkiin, ja heistä vieraskielisiä oli 5 144. Ulkomailta saatu vieraskielisen väestön muuttovoitto oli edellisvuotta pienempi. Ulkomaiden lisäksi vieraskielisiä muuttaa Helsinkiin myös muualta Suomesta. Helsingin seudun sisällä vieraskielisten muuttoliike kulkee sen sijaan Helsingistä poispäin. Vuonna 2013 seudullinen muuttotappio kuitenkin pieneni selvästi. Samalla Helsinki sai muualta Suomesta kasvavaa vieraskielisen väestön muuttovoittoa, joka oli vuonna 2013 noin 1 200 henkeä. Vieraskielisen väestön yhteenlaskettu nettomuutto oli 4 372 henkeä, mikä lähenteli edellisen vuoden ennätyslukua.

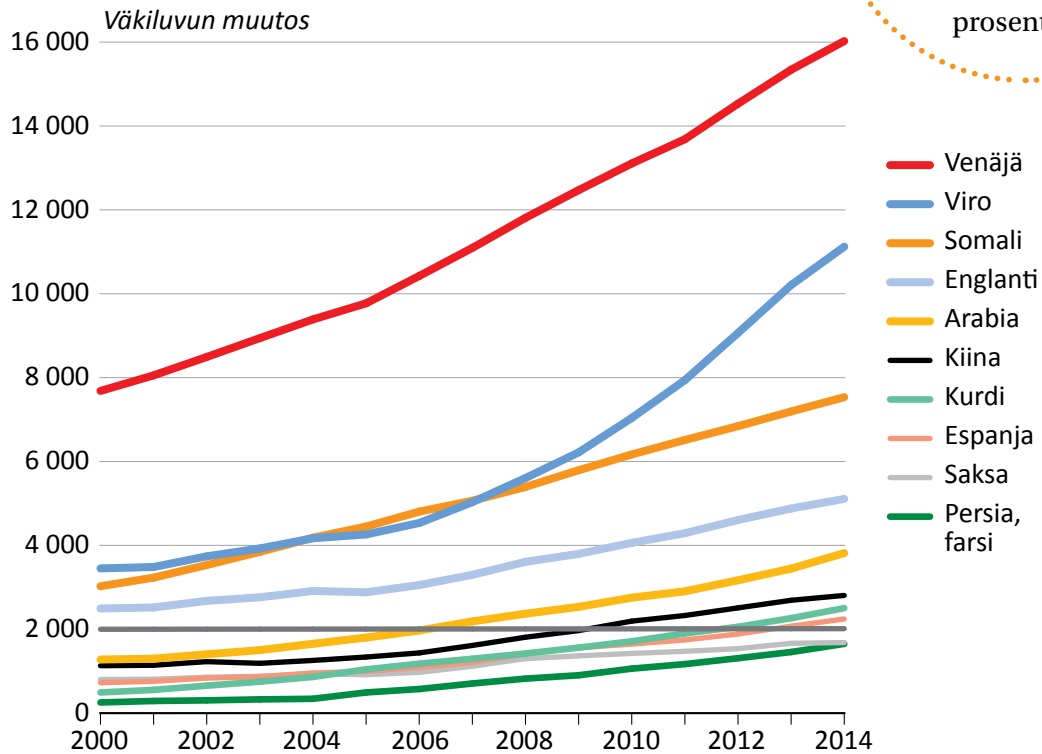
Suurin osa ulkomailla syntyneistä helsinkiläisistä on ollut Suomessa alle 10 vuotta, ja Suomessa syntyneet syntyperältään ulkomaalaiset ovat pääosin alle 15-vuotiaita.

Lähteet:

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014 -julkaisuun on koottu tilastoja Helsingin vieraskielisten, ulkomaan kansalaisten ja ulkomaalaistaustaisten väestörakenteesta, työssäkäynnistä, asumisesta, tuloista, koulutuksesta ja opetuksesta.

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2014:36.

Kuvio 2.11. Helsingin kymmenen suurimman vieraskielisten kieliryhmän kehitys 2000–2014

Lähde: Tilastokeskus.

Vieraskielisiä oli Helsingissä vuoden 2014 alussa **4 861** henkeä enemmän kuin edellisellä vuonna. Heidän osuutensa Helsingin väestöstä kasvoi **12,8** prosenttiin.

2.2. Sosiaalinen hyvinvointi

- Lähes puolet (47 %) 20 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä kokee itsensä suurimman osaa aikaa onnelliseksi, ja yli puolet (57 %) kokivat elämänlaatunsa olevan keskimäärin hyvä.
- Helsinkiläisten elintavoissa voidaan havaita selkeitä eroja matalan ja korkean koulutason hankkineiden välillä. Terveiden kannalta hyvät elintavat ovat yleisempiä korkeammin koulutettujen keskuudessa.
- Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kokonaisuutena kasvanut viimeisten kolmen vuoden aikana. Huolestuttavaa on, että kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut selvästi. Kiireellisesti sijoitettujen määrä näyttäisi kuitenkin kääntyneen laskuun vuonna 2014.
- Toimeentulotuen saajien määrä on kasvanut. Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asui kaikkiaan noin 65 000 helsinkiläistä, joista lähes 15 000 oli lapsia.
- 90 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä asui kotonaan. Heistä 12 prosenttia (noin 5 100 henkilöä) sai säännöllistä kotihoitoa vähintään kerran viikossa. Tehostetussa palveluasumisessa olleiden 75 vuotta täyttäneiden määrä on ollut kasvussa.
- Helsinkiläisten turvallisuuskokemukset ovat kehittyneet myönteisesti viimeisten kymmen vuoden aikana. Asuinalueiden väliset erot koetussa turvallisuudessa ovat suuret ja alueellinen rakenne vaikuttaa suhteellisen pysyvältä.

2.2.1. Helsinkiläisten hyvinvointi ja elintavat

ELISE HAAPAMÄKI

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tekemän alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) mukaan lähes puolet (47 %) 20 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä koki kyselyä edeltäneen kuukauden aikana itsensä suurimman osan aikaa onnelliseksi. Yli puolet (57 %) kyselyyn vastanneista koki elämänlaatunsa olevan keskimäärin hyvä ja kolme neljästä (76 %) oli tyytyväinen ihmissuhteisiinsa. Työhönsä oli tyytyväisiä 72 prosenttia. Kuitenkin noin joka kymmenes (11 %) helsinkiläinen aikuinen koki itsensä yksinäiseksi. Helsinkiläisten onnellisuus oli jonkin verran vähäisempää kuin koko maassa (50 %), Espoossa (50 %) tai Vantaalla (50 %). Myös yksinäisyys oli hieman yleisempää kuin koko maassa (9 %), Espoossa (9 %) tai Vantaalla (9 %).

Yleisimmin elintavoilla tarkoitetaan alkoholinkäyttöä, liikuntaa, ruokatottumuksia tai tupakointia, jotka kaikki ovat keskeisiä suomalaisten kansantautien riski- ja suojatekijöitä. Elintavat nähdään myös sosioekonomisia terveyseroja määrittävinä tekijöinä (THL 2014: <http://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eri-arvoisuus/elintavat>).

Helsinkiiläisistä aikuista 15 prosenttia tupakoi päivittäin ja 36 prosenttia käytti liikaa alkoholia. Lähes joka kahdeksas (13 %) helsinkiiläinen aikuinen oli lihava (kehonkoostumusindeksi BMI ≥ 30 kg/m²). Lisäksi joka kuudes (17 %) ei harrastanut liikuntaa vapaa-ajallaan ja joka viides (21 %) käytti niukasti tuoreita kasviksia ravinnossaan.

Sosioekonomiset erot elintavoissa näkyvät myös Helsingissä, kaikissa elintapoja mittaavissa indikaattoreissa matalan ja korkean koulutuksen välillä oli eroja. Esimerkiksi vähän koulutetuilla tupakointi oli yli kolme kertaa yleisempää kuin korkeammin koulutetuilla. Vastaavasti vapaa-ajalla liikuntaa harrastamattomia ja niukasti tuoreita kasviksia käyttäviä oli vähän koulutusta saaneiden joukossa yli kaksi kertaa enemmän kuin hyvin koulutettujen keskuudessa.

Sukupuolten väliset erot taas olivat suurimpia alkoholin liikaa käyttävien osuudessa. Helsinkiiläisistä 20 vuotta täyttäneistä miehistä 45 prosenttia ja naisista 29 prosenttia käyttivät liikaa alkoholia. Alkoholia humalahakuisesti käytti miehistä 24 prosenttia ja naisista 6 prosenttia.

Lisää tietoa: [Terveystemme.fi/Ath](http://terveytemme.fi/Ath)

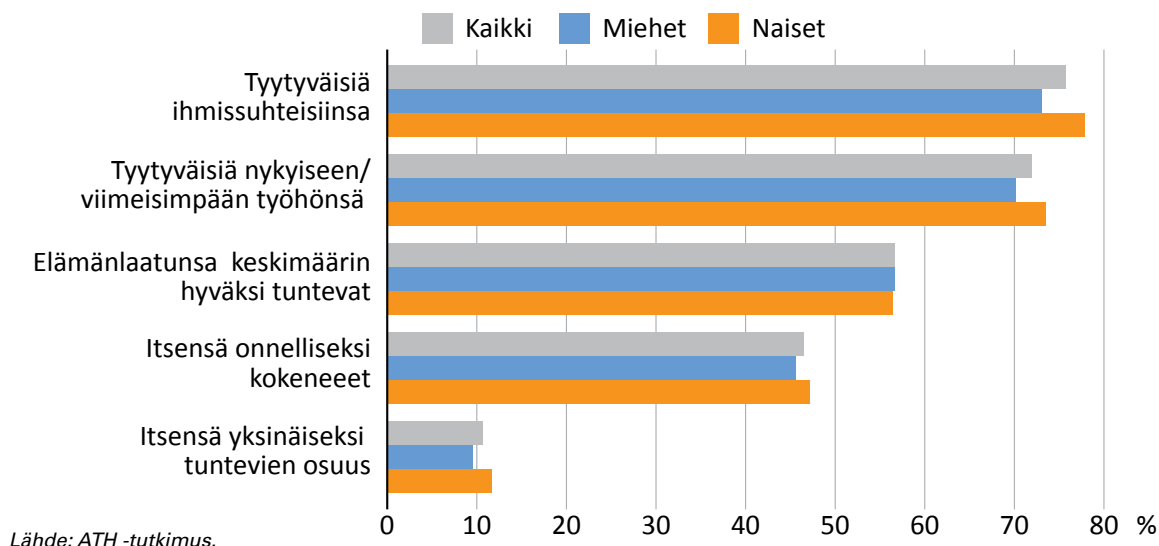
Lähteet:

THL 2014: Hyvinvointi- ja terveyserot sivusto <http://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elintavat>, luettu 9.12.2014.

Kaikkonen R, Murto J, Pentala O, Koskela T, Virtala E, Härkänen T, Koskeniemi T, Ahonen J, Vartiainen E & Koskinen S.: Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010–2014. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath. Luettu 5.1.2015.

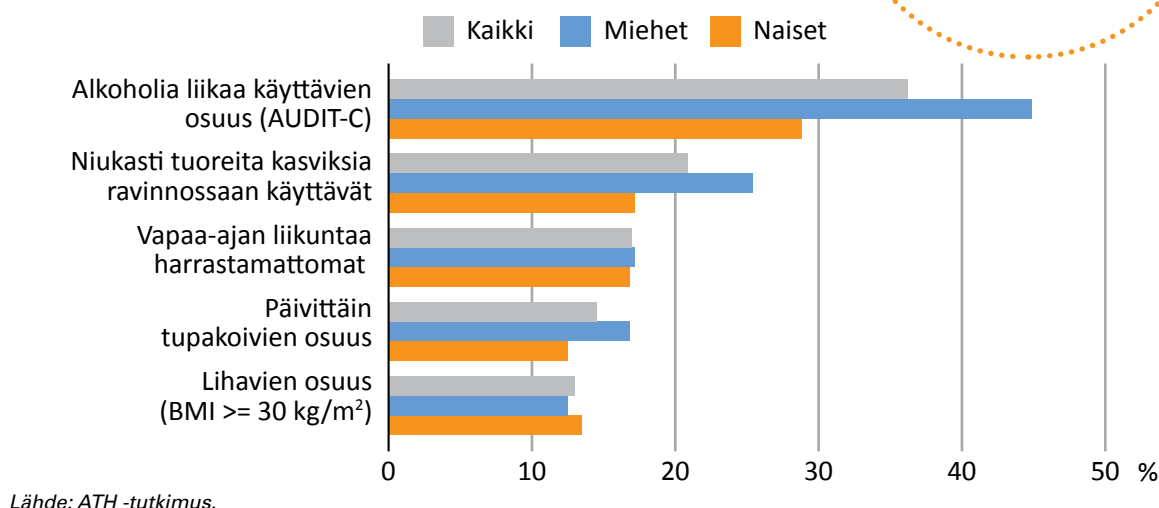
Helsinkiäisten
onnellisuus (49 %)
oli jonkin verran
vähäisempää kuin koko
maassa. Myös yksinäisyys
oli hieman yleisempää
(10 %) kuin koko
maassa.

Kuvio 2.12. Helsinkiäisten koettu hyvinvointi ATH-tutkimuksessa

Sukupuolten väliset
erot olivat suurimpia
alkoholia liikaa käyttävien
osuudessa. Miehistä 43 %
ja naisista 29 % käyttivät
liikaa alkoholia.

Kuvio 2.13. Helsinkiäisten elintavat ATH-tutkimuksessa

2.2.2. Sosiaalipalvelut

ELISE HAAPAMÄKI

Yhä useampaa lasta hoidetaan kunnan päiväkodeissa

Helsingissä yhä useampaa lasta hoidetaan kunnan päiväkodeissa ja vastaavasti perhepäivähoito ja ostopalveluna hankittu päiväkotihoidon on vähentynyt. Vuodesta 2011 vuoteen 2013 kunnallisessa päiväkotihoidossa olevien 1–6-vuotiaiden määrä oli kasvanut 8 prosentilla, eli lähes 1 700 lapsella, kun taas perhepäivähoidossa olevien määrä on laskenut samalla 8 prosentilla, eli noin 100 lapsella. Myös ostopalvelujen käyttö on puolittunut, mutta samalla yksityisen hoidon tukea maksettiin 28 prosenttia enemmän kuin vuonna 2011. 1–6-vuotias väestö on kasvanut samalla ajanjaksolla 6 prosenttia.

Helsingissä kunnan kustantamassa päivähoidossa (kunnallinen päiväkotihoidon ja perhepäivähoito sekä ostosopimuspäivähoito) oli vuoden 2013 lopussa lähes 24 000 lasta. Lapsista 93 prosenttia oli kaupungin päiväkodissa, 5 prosenttia perhepäivähoidossa ja 2 prosenttia ostosopimuspäivähoidossa. Lisäksi yksityisen hoidon tuen avulla yksityisessä päivähoidossa oli lähes 2 700 lasta ja noin 8 400 lasta hoidettiin kotona kotihoidon tuella. Päiväkotien esiopeutukseen osallistui 4 852 lasta.

Alle kouluikäisistä 1–6-vuotiaista helsinkiläisistä 64 prosenttia oli vuoden 2013 lopussa kunnan päivähoidossa ja 7 prosenttia oli yksityisen hoidon tuen piirissä ja 21 prosenttia hoidettiin kotona kotihoidon tuen avulla. Nuoremmat lapset hoidetaan yleisimmin kotihoidon tuella ja päivähoidossa olevien osuus kasvoi siirryttäessä vanhempiin ikäryhmiin. Päivähoitopalvelujen kattavuus oli Espoossa ja Vantaalla suurin piirtein samalla tasolla kuin Helsingissä. Espoossa yksityisen päivähoidon osuus oli naapurikuntia suurempaa sekä yksityisen hoidon tukea käyttäneiden perheiden että ostopalveluna hankitun päivähoidon kautta. Vantaalla taas kunnallista päivähoitoa ja kotihoidon tukea käytettiin hieman enemmän kuin naapurikunnissa. Kaikissa kunnissa perhepäivähoidon käyttö on ollut laskussa.

Lastensuojelussa paljon uusia asiakkaita

Alle 18-vuotiaista helsinkiläisistä lapsista joka kymmenes, eli yhteensä 9 828 lasta, oli lastensuojelun asiakkaina joko avohuollollisten tukitoimien piirissä tai sijoitettuna. Lisäksi asiakkaina oli 1 366 jo 18 vuotta täyttänyttä nuorta. Lastensuojelun piirissä oli Helsingissä useampi lapsi ja nuori kuin koko maassa keskimäärin. Naapurikunnista Espoossa sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevien että sijoitettujen osuudet olivat Helsinkiä pienemmät. Vantaalla avohuollon tukitoimia käytettiin enemmän, mutta sijoituksia tehtiin Helsinkiä vähemmän.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun ryhdytään kiireellisiin lastensuojelun toimenpiteisiin tai laatimaan lastensuojelun tarpeen selvitystä. Vuoden 2013 aikana yhteensä oli 11 194 helsinkiläisellä lapsella ja nuorella oli lastensuojelun asiakkuus. Heistä 27 prosenttia, eli 3 062 lasta oli uusia asiakkaita. Vuoden aikana tehtiin 3 513 lastensuojelutarpeen selvitystä 0–17-vuotiaista helsinkiläislapsista.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia toimenpiteitä sijoitukseen nähden. Tukitoimina järjestetään mm. kotiin tehtävää perhetyötä, kotipalveluja, tukihenkilö- tai perhetoimintaa, lomatoimintaa ja vanhempien vertaistukiryhmätoimintaa. Kun kotiin annettava tuki ei ole riittävää, tarkoituksenmukaista tai mahdollista voidaan lapsi tai perhe sijoittaa kodin ulkopuolelle lyhytaikaisesti tai pitemmäksi aikaa. Lastensuojelun asiakkaista 90 prosenttia oli vuoden aikana lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä ja 20 prosenttia kaikista lastensuojelun asiakkaista oli sijoitettuna vuoden 2013 aikana (henkilö on vuoden aikana voinut olla sekä avohuollon että sijoituksen asiakkaana). Vuoden 2013 aikana huostassa oli 1 989 lasta. Kiireellisiä sijoituksia tehtiin vuoden 2013 aikana 565. Jälkihuollossa oli 1040 lasta ja nuorta, joista 984 oli täyttänyt 18 vuotta. Vuoden 2013 aikana Helsingissä tehtiin yhteensä yli 14 000 lastensuojeluilmoitusta yhteensä noin 8 000 lapsesta.

Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kasvanut viimeisen kolmen vuoden aikana 6 prosenttia, mutta uusien asiakkaiden määrä selvästi enemmän, 9 prosenttia. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevien lasten ja nuorten määrä on kasvanut Helsingissä koko 2000-luvun ajan, kun taas sijoitettuna olleiden määrä on pysynyt tasaisempana. Viime vuosina kasvu on kuitenkin tasaantunut: vuodesta 2011 vuoteen 2013 avohuollossa olevien määrä on kasvanut 3 prosenttia ja sijoitettuna olleiden määrä on laskenut samalla ajanjaksolla 4 prosenttia. Vaikka sijoitettuna olleiden lasten määrä on laskenut, on huolestuttavaa, että kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut 19 prosenttia vuodesta 2011 vuoteen 2013. Suunta näyttäisi kuitenkin kääntyneen laskuun ja vuonna 2014 sijoitettiin kiireellisesti yli neljännes vähemmän lapsia kuin vuotta aikaisemmin.

Kymmenesosa helsinkiläisistä saa toimeentulotukea

Toimeentulotuen tarkoitus on toimia viimesijaisena ja väliaikaisena toimeentulon lähteenä, ja taloudelliset suhdanteet vaikuttavat herkästi tuen hakemiseen. Tuen käyttö Helsingissä oli pitkään laskussa, kunnes 2008 taantuman myötä kääntyi uuteen nousuun. Vuoden 2013 aikana toimeentulotukea sai Helsingissä lähes 45 000 kotitaloutta, joista 20 prosenttia oli uusia tukitalouksia. Kaikkien toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä oli kasvanut 8 prosentilla vuodesta 2011 vuoteen 2013 ja uusien tukitalouksia oli samalla ajanjaksolla 19 prosenttia enemmän. Kuitenkin tukea saatiin yhä enemmän pitkäkestoisesti; vuonna 2011 Helsingissä toimeentulotukea saaneista kotitalouksista 34 prosenttia sai vuoden aikana tukea vähintään 11 kuukauden ajan, vuonna 2013 yhtä pitkään tukea sai jo 36 prosenttia kaikista tuensaajista ja pitkäkestoisen tuen tarve onkin kasvanut huomattavasti nopeammin kuin tuensaajat keskimäärin. Vuonna 2005 pitkäkestoisesti tukea käytti 27 prosenttia. 11–12 kuukautta vuoden aikana toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä onkin kasvanut vuodesta 2005 63 prosentilla (toimeentulotuen saajien kokonaiskasvu 22 %), ja vuodesta 2011 13 prosenttia. Toimeentulotukea saatiin vuoden 2013 aikana keskimäärin 7,2 kuukauden ajan. Toimeentulotukea saaneiden määrän kasvu näyttäisi jatkuneen myös vuonna 2014, ja tukea sai vuonna 2014 yli 3 000 taloutta enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asui vuonna 2013 yli 65 000 henkeä, joista lähes 15 000 oli lapsia. Kaikista helsinkiläisistä 11 prosenttia ja alle 18 vuotiaista helsinkiläisistä 15 prosenttia asui siis toimeentulotukea saavassa kotitaloudessa. Toimeentulotukea saavista

kotitalouksista 77 prosenttia oli yksinasuvien kotitalouksia ja lähes puolet kaikista toimeentulotuen saajista oli yksinasuvia miehiä.

Toimeentulotukea saavista talouksista 11 prosenttia oli yhden huoltajan talouksia ja 7 prosenttia oli kahden huoltajan lapsiperheitä. Tuensaajista 5 prosenttia oli lapsettomia perheitä.

Ikääntyneiden palvelut

Ikääntyneistä 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä 90 prosenttia asui kotonaan vuonna 2013 (THL, Sotkanet 2014). Kotona asuvista 12 prosenttia eli 5 083 sai joulukuussa 2013 säännöllistä kotihoitoa (kotipalveluita tai kotisairaanhoidoa), vähintään kerran viikossa. Omaishoidon tukea ikääntyneistä sai vuoden 2013 aikana 4 prosenttia. Sekä omaishoidon tuen asiakkaiden määrä että säännöllistä kotihoitoa saaneiden osuus 75 vuotta täyttäneestä väestöstä on pysynyt samalla tasolla kuin vuonna 2011.

Tehostettua palveluasumista ja laitoshoidoksi luokiteltavaa vanhainkotihoitoa sekä pitkäaikaista terveyskeskushoitoa voidaan tarkastella yhtenäisenä ympärivuorokautisen hoidon kokonaisuutena. Helsingissä, kuten Suomessa yleisemminkin, on laitospalveluja viimeisten vuosien aikana systemaattisesti vähennetty ja siirretty laitosasumisesta kohti palveluasumista. Vuoden 2013 lopussa yhteensä 6 prosenttia (2 633) 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä asui tehostetussa palveluasumisessa ja laitoshoidossa (vanhainkodeissa) hoidettiin 3 prosenttia (1 427) ikäryhmästä.

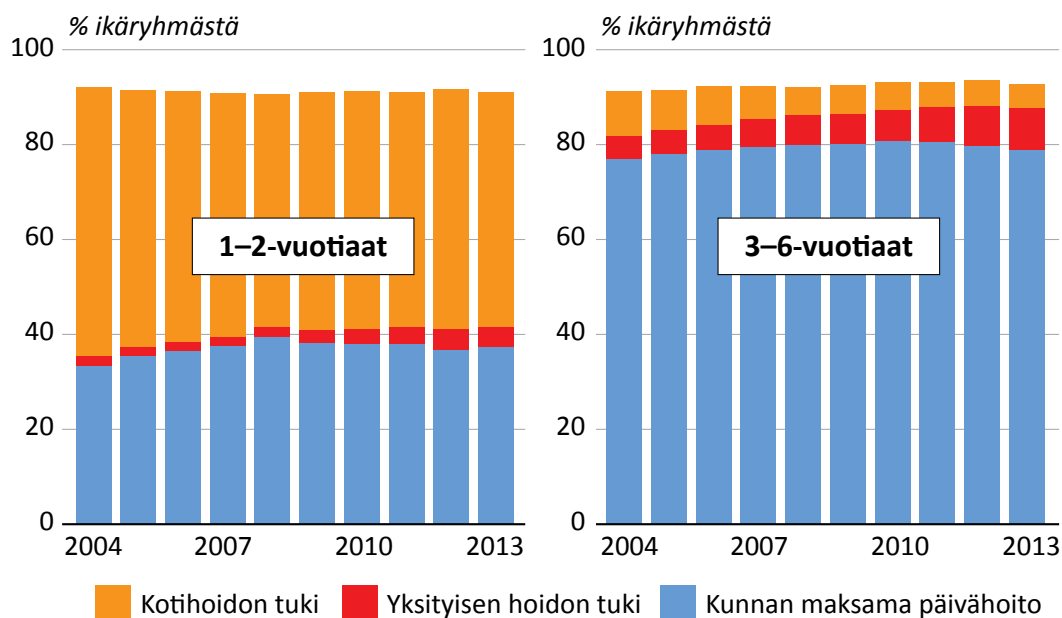
Tehostetussa palveluasumisessa olleiden 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi vuodesta 2011 yhteensä 13 prosenttia ja samalla ajanjaksolla vanhainkotien asiakkaiden määrä laski 21 prosenttia. Kokonaisuutena ympärivuorokautisen hoidon piirissä oli vuoden 2013 lopussa 10 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä. Tämä oli vajaa yhden prosenttiyksikön vähemmän kuin vuonna 2011.

Kirjallisuutta:

Kuutoskuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kustannusten vertailut. Kuusi suurinta kuntaa tekevät vuosittain vertailua lasten päivähoidosta, lastensuojelusta, aikuissosiaalityöstä ja toimeentulotuesta, päihdehuollosta, vammaispalveluista, kehitysvammahuollosta sekä vanhustenpalveluista. <http://www.kuusikkokunnat.fi/>

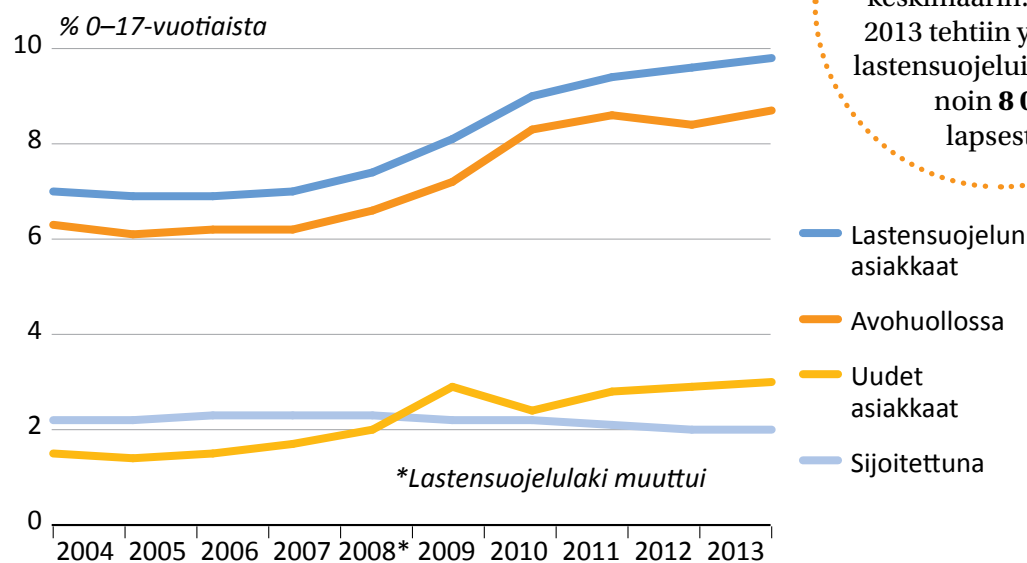
Sosiaalipalvelut Helsingissä vuonna 2012. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 41:2013. http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_12_31_Tilastoja_41_Haapamaki.pdf

Kuvio 2.14. Päivähoidossa olevat lapset Helsingissä iän mukaan 31.12.2002–2013

Lähde: Kuusikkotyöryhmä. Kuuden suurimman kaupungin päivähoiton palvelujen ja kustannusten vertailu 2013.

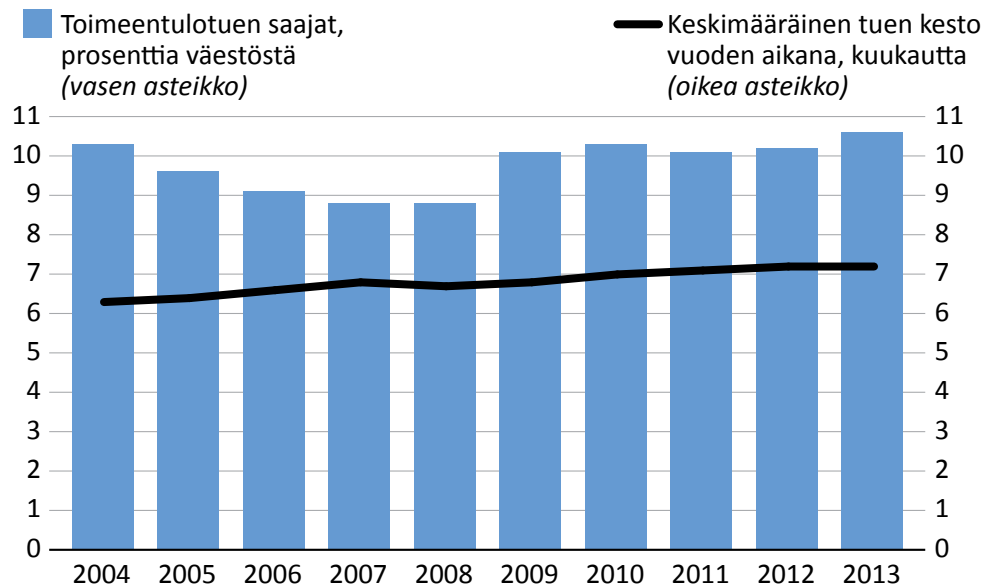
Kuvio 2.15. Lastensuojelun 0–17-vuotiaat asiakkaat Helsingissä 2004–2013, % ikäryhmästä

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto.

Lastensuojelun piirissä oli useampi lapsi ja nuori kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2013 tehtiin yli **14 000** lastensuojeluilmoitusta noin **8 000** lapsesta.

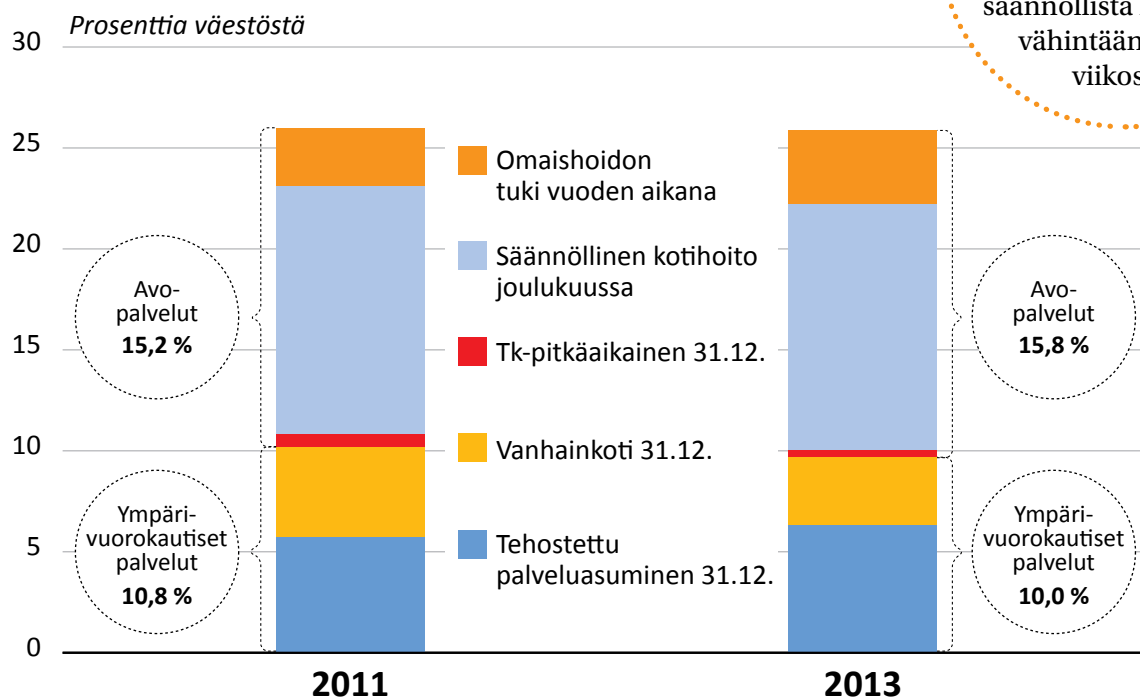
Kuvio 2.16. Toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuus väestöstä ja toimeentulotuen keskimääräinen kesto vuoden aikana 2000–2013

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto.

Vuoden 2013 aikana toimeentulotukea sai Helsingissä lähes **45 000** kotitaloutta, joistaa **20 %** oli uusia tukitalouksia. Kasvua oli **9 %** vuodesta 2011.

Kuva 2.17. Sosiaali- ja terveyspalveluja saaneiden 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä 2011 ja 2013

Lähde: Kuusikotryöryhmä. Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kustannusten vertailu.

Ikääntyneistä 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä **90 %** asui kotonaan 2013. Kotona asuvista **12 %** sai säännöllistä kotihoitoa vähintään kerran viikossa.

2.2.3. Helsinkiläisten koettu turvallisuus

MARTTI TUOMINEN

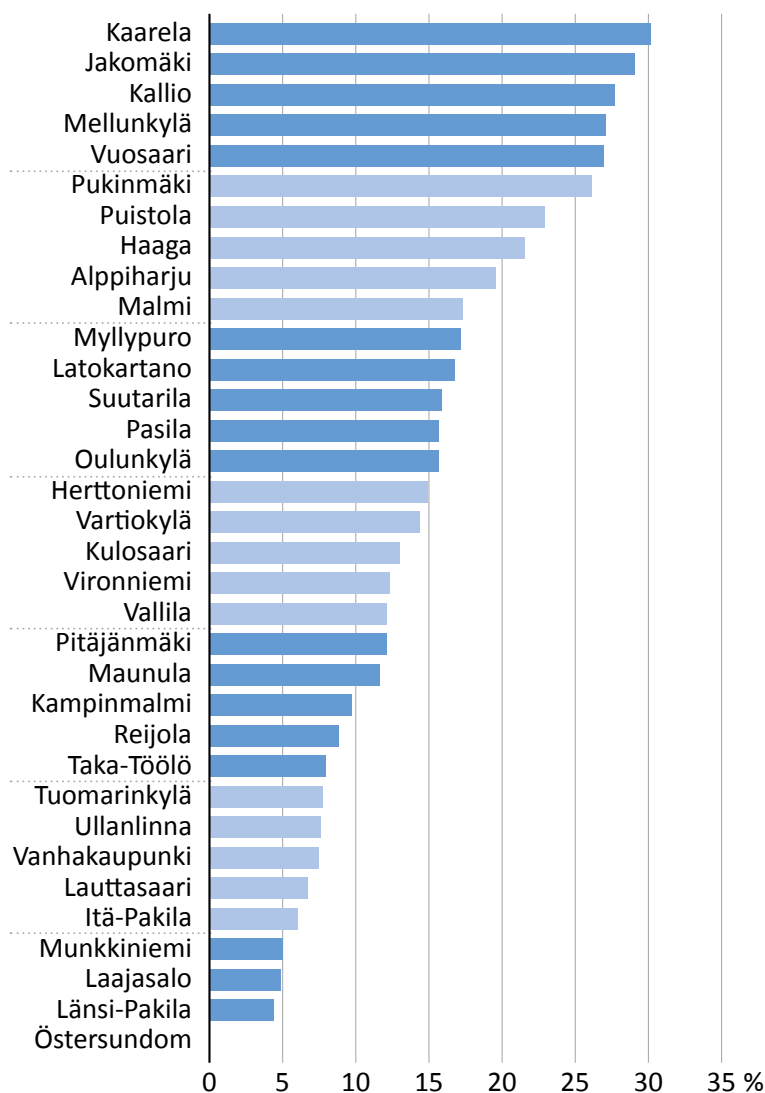
Rikostilastojen lisäksi olennaista tietoa kaupunkilaisten hyvinvoinnista saadaan tutkimalla koettua turvallisuutta. Koska turvattomuuden kokemus ei ole suoraviivaisessa suhteessa tilastoista laskettaviin todennäköisyyksiin, on tärkeää huomioida myös kaupunkilaisten kokemukset eli turvallisuuden subjektiivinen puoli. Sen lisäksi että pelko ja turvattomuus ovat kokijalleen todellisia tunteita, niillä voi olla myös konkreettisia seurauksia. Rikoksen pelon on todettu heikentävän toimintakykyä, koettua hyvinvointia ja psyykkistä terveyttä kapeuttamalla yksilön fyysistä ja sosiaalista elämänpiiriä. Turvattomaksi koettu asuinympäristö ei myöskään muodosta otollista maaperää asuinalueiden sosiaalisille suhteille.

Helsingin turvallisuustutkimus on toteutettu neljä kertaa vuodesta 2003 lähtien. Uusimmat tiedot ovat vuoden 2012 kyselystä. Koetun arkisen turvallisuuden keskeinen mittari on oman asuinalueen koettu turvallisuus iltaisin. Naiset kokevat selvästi miehiä enemmän turvattomuutta, mutta sekä naisten että miesten turvallisuuskokemukset ovat kehittyneet myönteisesti kymmenen vuoden aikana.

Asuinalueiden (peruspiirien) erot koetussa turvallisuudessa ovat suuret ja alueellinen rakenne vaikuttaa suhteellisen pysyvältä. Tutkimuskerrasta toiseen turvattomimmiksi koetut alueet ovat pääosin samat, samoin turvallisimmat alueet. Asuinalueen koettu turvallisuus jäsentyykin yhdeksi alueellisen erilaistumisen ulottuvuudeksi. Turvattomuuskokemukset paikantuvat paljolti samoille alueille kuin sosioekonominen huono-osaisuuskin.

Lähde:

Laihin, Eija & Tuominen, Martti (2013): *"Stadiin kuuluu pieni rosoisuus"* Helsingin kaupungin turvallisuustutkimus 2012. Helsingin kaupunki. Tietokeskus. Tutkimuksia 2013:4.

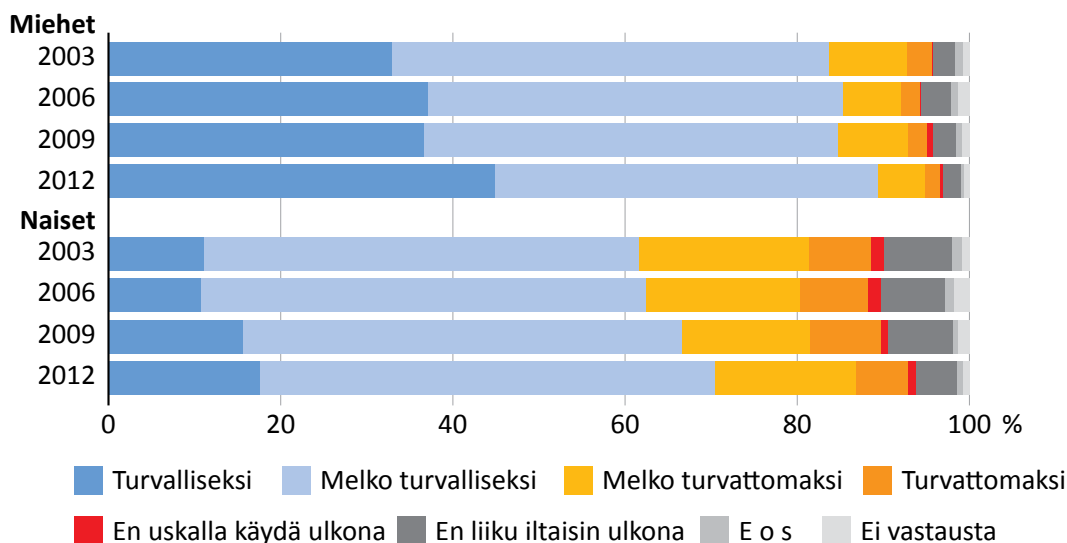
Kuvio 2.18.
Turvattomuuskokemukset omalla asuinalueella myöhään perjantai- ja lauantai-iltaisain peruspiireittäin vuonna 2012

Sisältää vastausvaihtoehdot turvaton, melko turvaton, en uskalla käydä ulkona.

Turvattomimmiksi koetut alueet ovat tutkimuskerrasta toiseen pääosin samat, samoin turvallisimmat alueet.

Naiset kokevat miehiä enemmän turvattomuutta. Turvallisuuskokemukset ovat kehittyneet myönteisesti kymmenen vuoden aikana.

Kuvio 2.19. Turvattomuuskokemukset omalla asuinalueella myöhään perjantai- ja lauantai-iltaisain sukupuolen mukaan 2003, 2006, 2009, 2012

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimusten kyselyaineistot.

2.3. Terveys

- Helsinkiläisten terveydentila on koko maata parempi sairastavuusindekseillä mitattuna. Tilanne on pysynyt samana jo pitkään.
- Helsingissä erityisesti tuki- ja liikuntaelinsairauksien, mielenterveyden sairauksien ja tapaturmien indeksit ovat maan keskitasoa parempia. Sen sijaan syöpäindeksi on varsin korkea. Lisäksi aivoverisuonisairausindeksi on koko maan keskiarvoa korkeampi.
- Kansantaudeista Helsingissä esiintyy koko maahan verrattuna enemmän psykooseja, mutta muita kansantauteja (diabetes, sydämen vajaatoiminta, nivelreuma, astma, verenpainetauti ja sepelvaltiotauti) vähemmän.
- Helsinkiläiset kokevat oman terveydentilansa hieman paremmaksi kuin koko maassa asuvat keskimäärin. Naisten ja miesten arviot terveydentilastaan ovat liki yhteneväiset. Korkeamman koulutusasteen suorittaneet arvioivat terveydentilansa matalan koulutusasteen suorittaneita paremmaksi.
- Helsinkiläisten elinajanodote on hieman matalampi kuin koko Suomessa keskimäärin. Elinajanodote on kasvanut sekä naisilla että miehillä. Sen sijaan alkoholisairauksiin ja -myrkytykseen sekä dementiaan ja Alzheimerin tautiin liittyvissä kuolemissa tapahtunut kehitys on hidastanut elinajanodotteen kasvua.
- Kaikkiaan 436 000 helsinkiläistä (71 % helsinkiläisistä) käytti Helsingin kunnallisen terveydenhuollon palveluja.
- Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelua käyttäneiden osuus on hieman koko maata alhaisempi, mutta toisaalta yksityisten lääkäreiden käyttö on muuta maata yleisempää.

2.3.1. Helsinkiläisten terveydentila ja terveyserot

SINI ASKELO

Helsinkiläisten terveydentila on koko maan väestön terveydentilaa parempi sairastavuusindekseillä mitattuna. Lääkekorvauksiin oikeutettujen, työkyvyttömyyseläkkeitä saavien ja kuolleisuuden perusteella lasketun Kela:n ikävakioidun sairastavuusindeksin vuoden 2013 pisteluku oli Helsingissä 89 kun koko maa on 100. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sairauksien esiintyvyyteen perustuvassa ikävakioidussa sairastavuusindeksissä (2009–2011) Helsingin pisteluku oli 84,7 kun koko maa on 100. Helsinkiläisten terveydentila on näissä indekseissä myös muita suuria kaupunkeja parempi, Espoota lukuun ottamatta. Tämä helsinkiläisittäin hyvä tilanne on jatkunut jo pitkään.

Helsingissä tuki -ja liikuntaelinsairauksien, mielenterveyden sairauksien, dementian ja tapaturmien indeksit ovat maan keskitasoa parempia. Näiden indeksien suhteen Helsinki sijoittuu kaikkien kuntien keskitason paremmalle puolelle tai jopa lähelle kärkeä. Sen sijaan helsinkiläisten syöpäindeksi on varsin korkea (116,5) ja Helsinki sijoittuu syöpätautien osalta kuntien heikoimpaan kymmenykseen.

Aivoverisuonisairausindeksi oli Helsingissä 104,5, joten tätä sairautta esiintyy Helsingissä koko maata enemmän.

Kansantauti-indeksi (Kela) lasketaan seitsemälle erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeuttavalle sairaudelle (diabetes, psykoosit, sydämen vajaatoiminta, nivelreuma, astma, verenpainetauti ja sepelvaltimotauti) lääkekorvausoikeuksiin perustuen ja indeksissä koko maa on 100. Kansantaukeista psykooseja on Helsingissä pitkään esiintynyt niukasti enemmän kuin koko maassa, muita kansantauteja selvästi koko maata vähemmän.

Lääkekorvauksiin (erityiskorvattavat ja rajoitetusti erityiskorvattavat lääkkeet) oikeutettujen henkilöiden määrän perusteella voidaan seurata pitkäaikaisten ja vakavien sairauksien esiintymistä väestössä.

Helsingiläisistä 18 prosenttia, koko maassa 24 prosenttia väestöstä oli oikeutettu lääkekorvauksiin vuonna 2013. Helsingiläisistä miehistä 17 prosentilla ja naisista 20 prosentilla oli lääkekorvaukseen oikeuttava sairaus.

Alle 30 vuotiaista korkeimmillaan viidellä prosentilla oli lääkekorvausoikeus ja oikeuksia keskimäärin 1,1 lääkkeeseen henkilöä kohden. Ikäryhmissä 30–54-vuotiaat oikeutettujen osuus nousee vähitellen noin kahdeksasta prosentista 21 prosenttiin ja oikeuksia on keskimäärin 1,3 lääkkeeseen. Ikäryhmissä 55 vuoden jälkeen lääkekorvauksiin oikeutettujen osuus ikäryhmästä nousee 35 prosentista 66 prosenttiin ja vanhimmillä ikäryhmillä on 1,8 lääkekorvausoikeutta. Alle 15-vuotiaiden ja 55–84-vuotiaiden ikäryhmissä lääkekorvauksiin oikeutettujen osuus on miehillä korkeampi kuin naisilla.

Yleisin erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeuttava sairaus oli krooninen verenpaine, johon lääkekorvausoikeus oli 5,2 prosentilla miehistä ja 5,6 prosentilla naisista. Toiseksi yleisin sairaus oli diabetes, miehistä 4,3 prosenttia ja naisista 3,3 prosenttia. Kolmanneksi yleisin sairaus oli astma, johon lääkekorvausoikeus oli miehistä 2,7 prosentilla, naisista 3,9 prosentilla.

Sairaudet haittaavat elämää, mutta ihmiset kokevat haitan eri tavoin. Henkilön omaa arviota terveydentilasta pidetään varsin luotettavana terveydentilan mittarina. Sairauksien haittaavuuden, toimintakyvyn vajavuuden tai jonkin vastaavan syyn vuoksi helsinkiläisistä noin 32 prosenttia koki terveydentilansa korkeintaan keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi vuonna 2013. Koko maassa osuus oli 39 prosenttia (THL, Alueellinen terveys ja hyvinvointitutkimus). Kaikissa ikäryhmissä terveydentilansa keskitasoiseksi tai sitä heikommaksi kokevien osuus oli Helsingissä pienempi kuin koko maassa.

Helsingiläiset miehet arvioivat terveydentilansa korkeintaan keskitasoiseksi tai sitä heikommaksi kaikissa ikäryhmissä hiukan naisia useammin. Alle 75-vuotiaiden ikäryhmissä ero helsinkiläisten ja kaikkien suomalaisten välillä oli suurempi kuin vanhimmassa ikäryhmässä, helsinkiläisten eduksi.

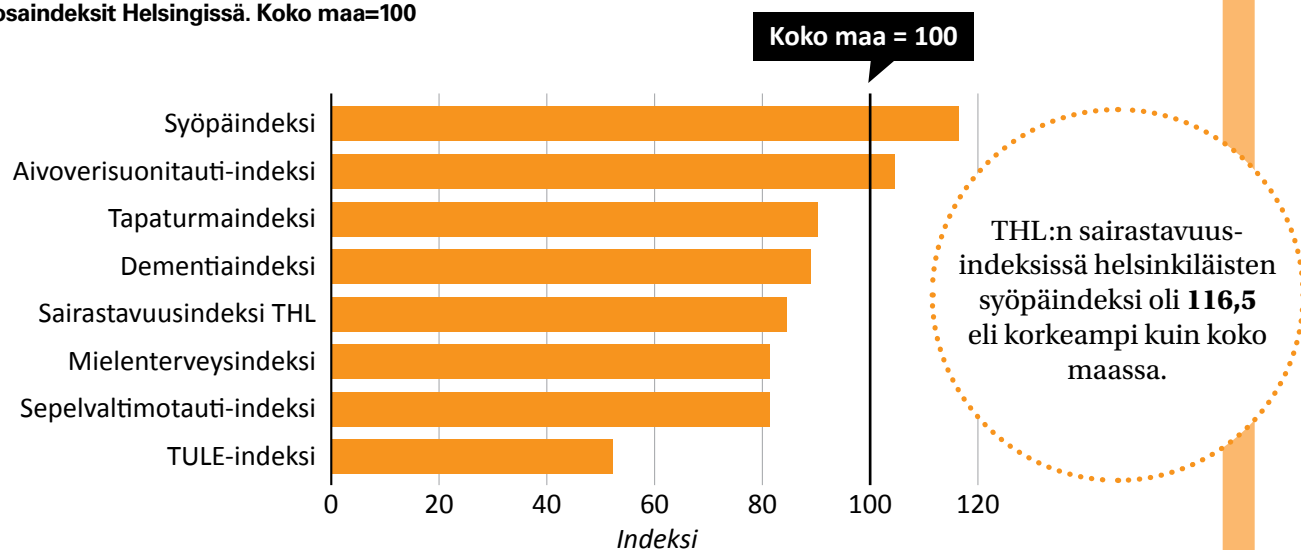
Matalan koulutustason saaneet helsinkiläiset kokivat terveytensä useammin korkeintaan keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi (39 %), kuin korkean koulutustason saaneet (25 %). Kaikissa koulutusryhmissä terveytensä korkeintaan keskitasoiseksi kokevien osuus oli kuitenkin Helsingissä pienempi kuin kaikilla suomalaisilla. Keskitason ja korkean koulutuksen saaneilla helsinkiläisillä ei miesten ja naisten välillä ollut juuri eroa. Matalan koulutuksen saaneista sen sijaan helsinkiläiset miehet kokivat naisia useammin terveytensä korkeintaan keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi.

Lähteet:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015: **Alueellinen terveys – ja hyvinvointitutkimus**, www.terveytemme.fi, luettu 16.1.2015.

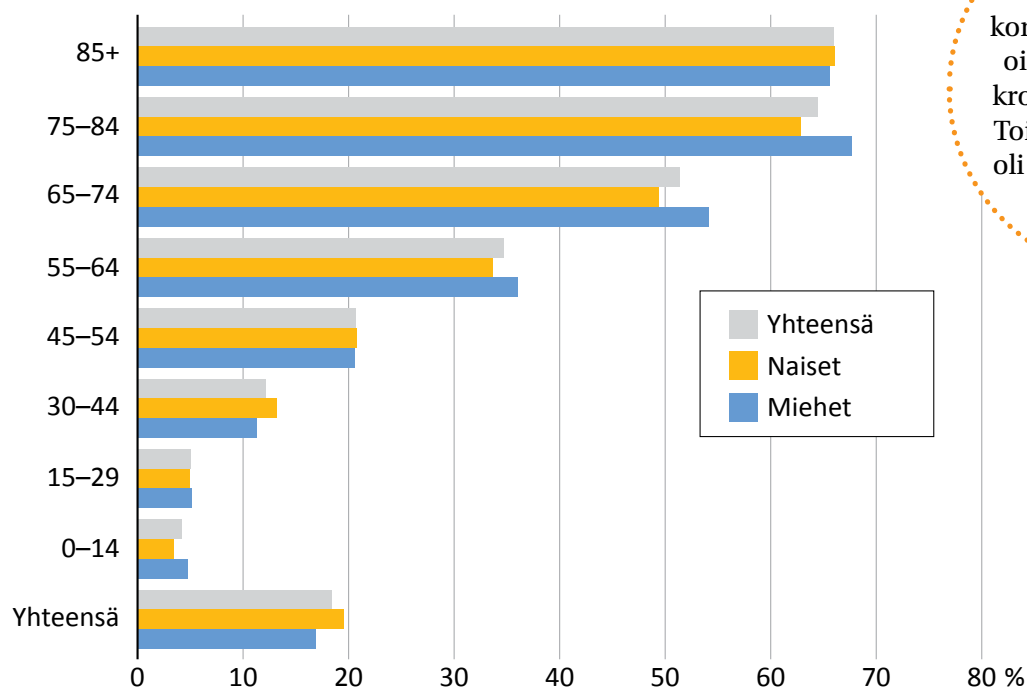
Kela: Tilastotietokanta Kelasto, www.kela.fi/kelasto.

Kuvio 2.19. THL:n sairastavuusindeksi 2009–2011 ja sen osaindeksit Helsingissä. Koko maa=100

Lähde: THL, www.terveytemme.fi.

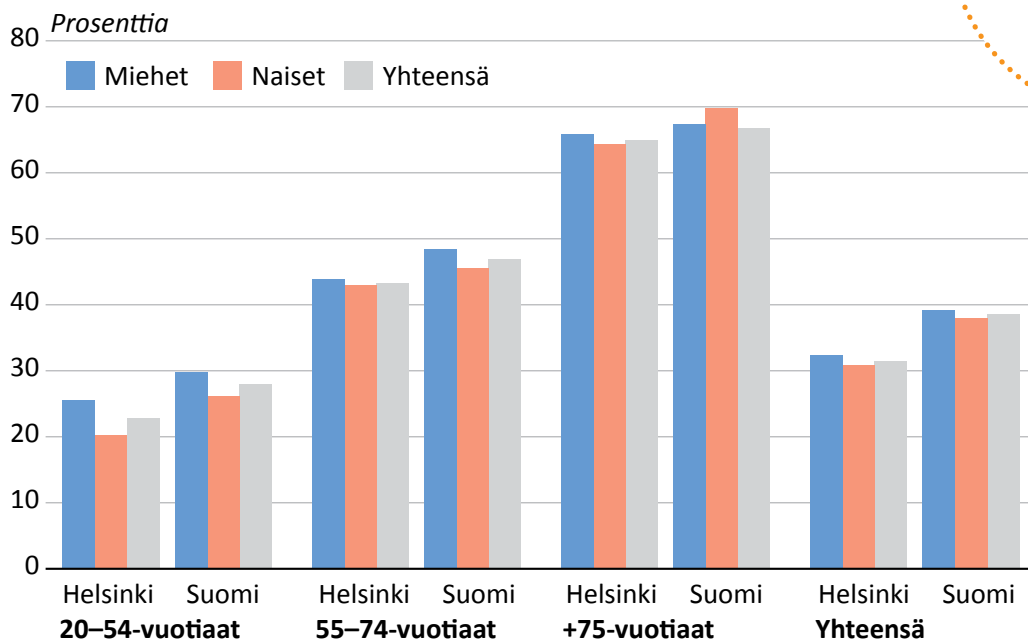
Kuvio 2.20. Erityiskorvattaviin ja rajoitetusti erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetut henkilöt ikäryhmän vastaavaa väestöä kohden (%) Helsingissä 2013

Lähde: Kela, Kelasto-tietokanta.

Yleisin erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeuttava sairaus oli krooninen verenpaine. Toiseksi yleisin sairaus oli diabetes ja kolmanneksi astma.

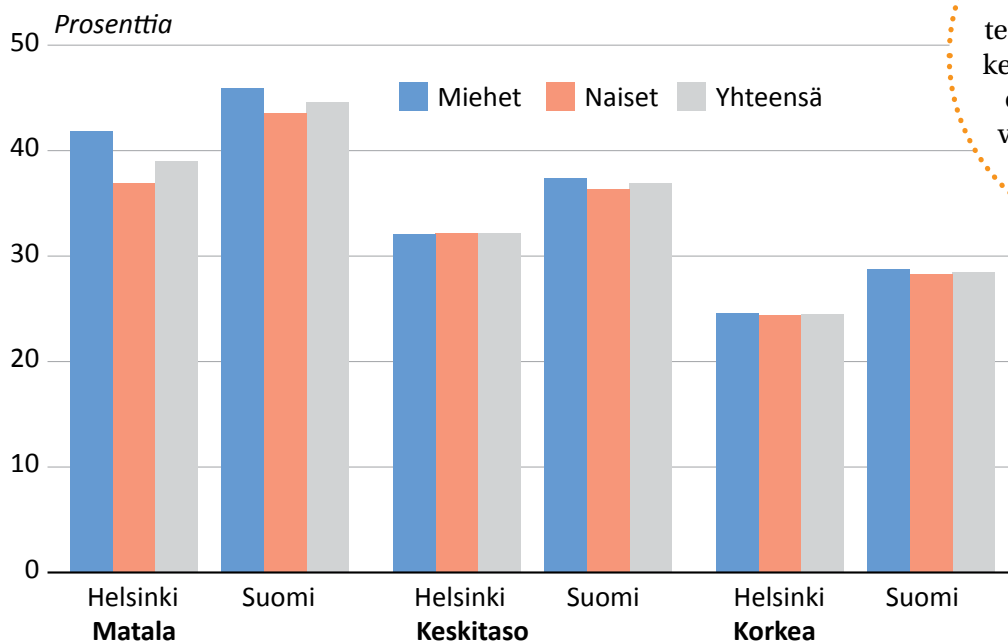
Kuvio 2.21. Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%) Helsinki 2013, Suomi 2012

Lähde: THL, ATH.

Kaikissa ikäryhmissä koko maata pienempi osuus helsinkiläisistä koki terveydentilansa korkeintaan keskitasoiseksi.

Kuvio 2.22. Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%) koulutustason mukaan, Helsinki 2013, Suomi 2012

Lähde: THL, ATH.

Kaikissa koulutusryhmissä terveytensä korkeintaan keskitasoiseksi kokevien osuus oli Helsingissä vähäisempi kuin koko maassa.

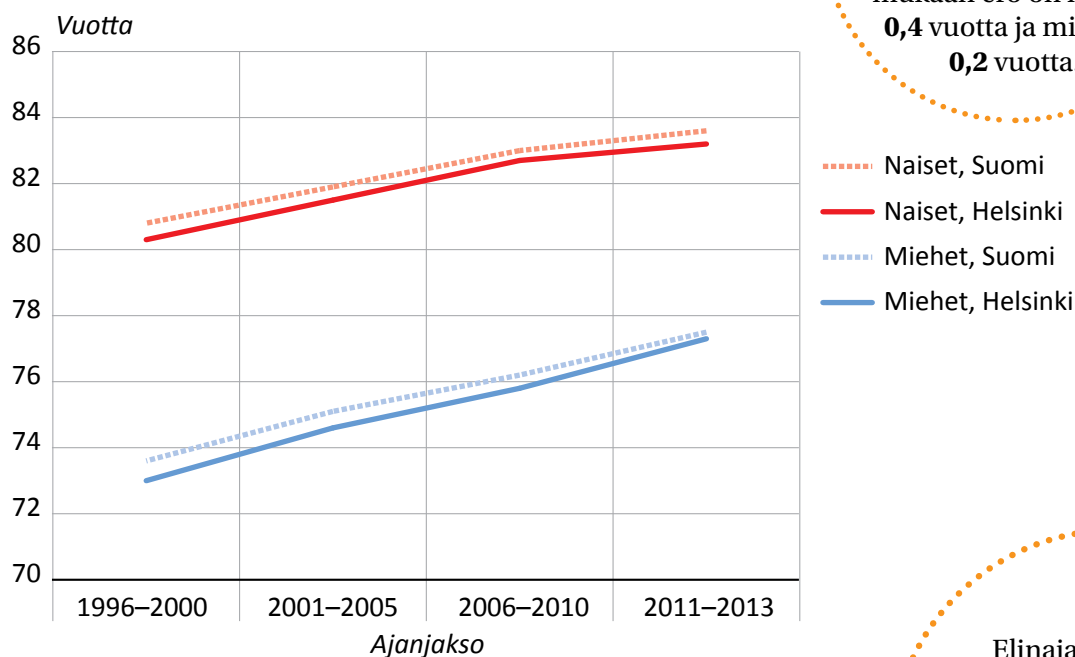
2.3.2. Elinajanodote ja kuolleisuus

NETTA MÄKI

Helsingiläisten elinajanodote on perinteisesti ollut hieman matalampi kuin koko Suomessa keskimäärin. Tuoreimpien tietojen mukaan ero on naisilla 0,4 vuotta ja miehillä 0,2 vuotta. Naisten kohdalla elinajanodotteen kasvu näyttäisi hidastuneen tämän vuosikymmenen ensimmäisinä vuosina ja helsinkiläisnaisilla taite on hieman suurempi kuin koko maan osalta. Miehillä sen sijaan elinajanodote on kehittynyt tasaisesti niin koko maassa kuin Helsingissä.

Ajanjaksojen 2001–2005 ja 2011–2012 välillä helsinkiläisten elinajanodote kasvoi 1,6 vuotta naisilla ja 2,5 vuotta miehillä. Kuvio 2.25 näyttää, miten eri kuolemansyyt vaikuttivat tähän kasvuun. Useimpien kuolemansyiden osalta kuolleisuus on pienentynyt, mutta kuolleisuus alkoholisairauksiin ja -myrkytykseen sekä dementiaan ja Alzheimerin tautiin ovat lisääntyneet siinä määrin, että niiden vaikutus elinajanodotteen kasvuun on ollut negatiivinen.

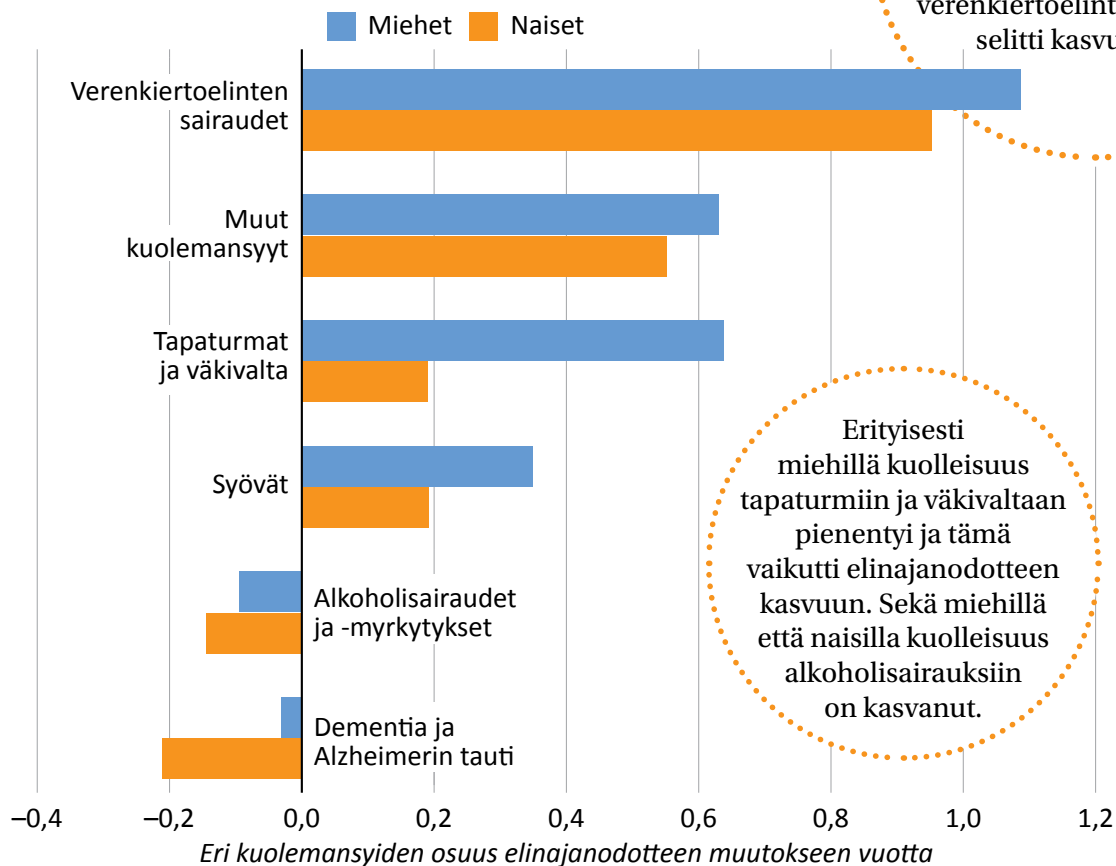
Kuvio 2.23. Vastasyntyneen elinajanodote

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Helsinkiläisten elinajanodote on hieman matalampi kuin koko Suomessa keskimäärin. Tuoreimpien tietojen mukaan ero on naisilla **0,4 vuotta** ja miehillä **0,2 vuotta**.

Kuvio 2.24. Eri kuolemansyiden osuus elinajanodotteiden muutoksessa ajanjaksojen 2001–2005 ja 2011–2012 välillä

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Elinajanodote kasvoi Helsingissä ajanjaksojen 2001–05 ja 2011–12 välillä **2,5 vuotta** miehillä ja **1,6 vuotta** naisilla. Kuolleisuuden pieneneminen verenkiertoelinten sairauksiin selitti kasvua eniten.

Erityisesti miehillä kuolleisuus tapaturmiin ja väkivaltaan pienentyi ja tämä vaikutti elinajanodotteen kasvuun. Sekä miehillä että naisilla kuolleisuus alkoholisairauksiin on kasvanut.

2.3.3. Terveyspalveluiden käyttö

SINI ASKELO

Helsingin kunnallisen terveydenhuollon palveluja käytti kaikkiaan 436 000 helsinkiläistä eli 71 prosenttia väestöstä vuonna 2013. Palveluita käyttäneistä 92 prosenttia asioi perusterveydenhuollossa ja 45 prosenttia erikoissairaanhoidossa, yleensä perusterveydenhuollon ohella. Palveluiden käyttäjistä 11 prosenttia sai laitoshoidtoa. Perusterveydenhuollon avohoidon palveluita ovat mm. terveysasemien ja terveyskeskuspäivystyksen palvelut, terveysneuvonta, koulu -ja opiskelijaterveydenhoito, suun terveydenhuolto sekä kotihoito. Perusterveydenhuoltoon sisältyy myös laitoshoidtoa. Erikoissairaanhoidto jakautuu somaattiseen ja psykiatriseen erikoissairaanhoidtoon avohoitona ja laitoshoidtona.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelua käytti 45 prosenttia helsinkiläisistä vuonna 2013. Koko maassa vastaava luku oli 50 prosenttia. Palvelua käyttäneiden osuus väestöstä on alentunut vuodesta 2011 Helsingissä noin kahdella prosenttiyksiköllä, koko maassa yhdellä prosenttiyksiköllä. Perusterveyden avohoidon lääkärin palvelua käyttävät ennen kaikkea peruskouluikäiset ja eläkeikäiset sekä Helsingissä, että koko maassa. Työikäisillä on mahdollisuus työterveyden palvelujen käyttöön, mikä Helsingissä näkyy työikäisten koko maata vähäisempänä perusterveydenhuollon lääkärin palveluiden käyttönä. Muiden ikäryhmien kohdalla erot Helsingin ja koko maan välillä ovat suhteellisen pieniä.

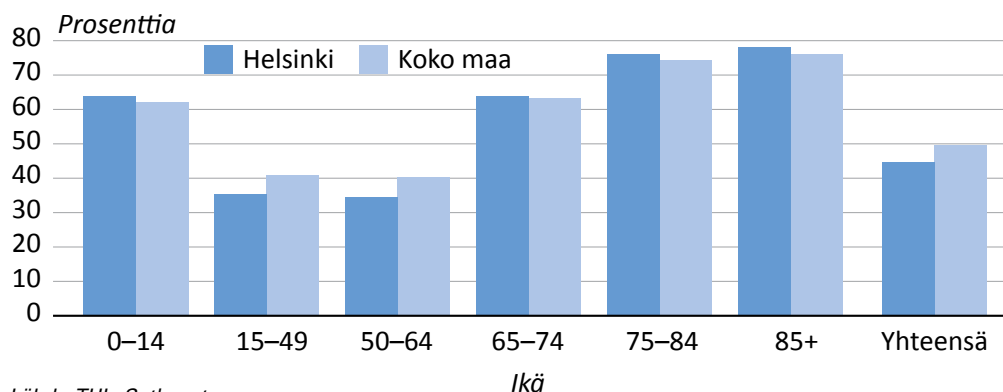
Yksityisen lääkärin palvelua käytti 34 prosenttia helsinkiläisistä ja 29,5 prosenttia koko maan väestöstä vuonna 2013. Yksityislääkäreitä käyttäneiden väestöosuudessa on tapahtunut hienoista laskua vuodesta 2011. Helsingissä käytetään yksityislääkäreitä selvästi koko maata enemmän kaikissa ikäryhmissä, varsinkin 85 vuotta täyttäneiden parissa. Eläkeikäiset käyttävät paljon lääkäripalveluja, sekä julkisia että yksityisiä.

Lähteet:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015: Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet, www.sotkanet.fi.

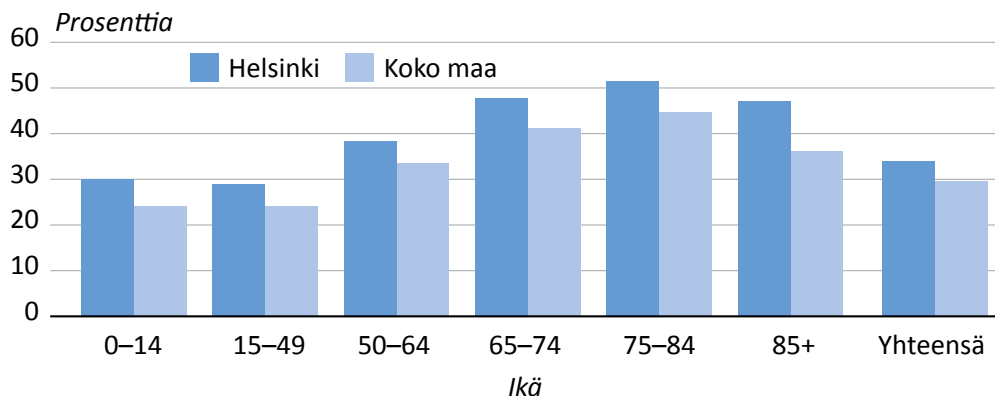
Kela: Tilastotietokanta Kelasto, www.kela.fi/kelasto.

Kuvio 2.25. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaat 2013, osuus (%) vastaavankäisistä

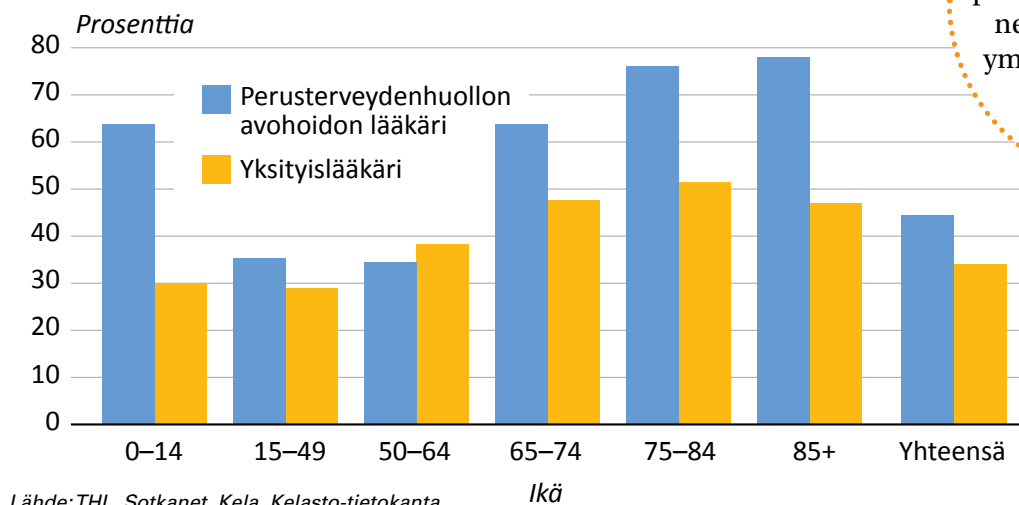
Lähde: THL, Sotkanet.

Kuvio 2.26. Yksityislääkärin palkkioista korvausta saaneet henkilöt 2013, osuus (%) vastaavankäisistä

Lähde: Kela, Kelasto-tietokanta, Tilastokeskus.

Kuvio 2.27. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaat ja yksityislääkärä käyttäneet helsinkiläiset 2013, osuus (%) ikäryhmän väestöstä

Lähde: THL, Sotkanet, Kela, Kelasto-tietokanta.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelua (terveysasemilla, neuvoloissa, kouluissa ym.) käytti 45 prosenttia helsinkiläisistä vuonna 2013.

2.4. Aukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin

- Infrastrukturi kunnossa.
- Vain muutamaan asiaan tai palveluun oltiin pääosin tyytymättömiä.
- Kokonaistyytyväisyys lisääntynyt.
- Ajanjakso 2008–2012 oli ”tasaisen menon” aikaa.

VESA KESKINEN

Helsingiläisten tyytyväisyyttä kotikaupunkinsa palveluihin ja asumiseen kaupungissa on selvitetty saman sisältöisillä tutkimuksilla kahdeksan kertaa valtuustokausittain vuosien 1983 ja 2012 välillä. Uusimpaan kyselyyn keväältä 2012 vastasi 1 564 helsinkiläistä.

Muutokset pieniä

Helsingissä oli vuoden 2012 kyselyn mukaan neljä (vuonna 2008 kuusi) sellaista asiaa, joihin ei oltu kovinkaan tyytyväisiä. Nämä olivat huonommuusjärjestyksessä: vuokra-asunnon saanti, kunnan hammaslääkäripalvelut, katujen ja teiden hoito ja kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuudet. Pidemmällä aikavälillä osassa näistäkin asioista oli tapahtunut paranemista.

Tyytyväisimpiä helsinkiläiset ovat olleet koko 2000-luvun pitkälti samoihin asioihin. Vuonna 2012 näitä olivat:

- juomaveden laatu (tyytyväisiä 96 %)
- kirjastopalvelut (92 %)
- kulttuuripalvelut (89 %)
- asuinalueen turvallisuus (87 %)
- julkinen liikenne (tyytyväisiä 87 %)

Aukkaiden näkökulmasta ajanjakso 2008–2012 oli tasaisen menon aikaa – mitkään kaupungin palvelut eivät olleet merkittävästi huonontuneet, mutta eivät myöskään parantuneet.

Tyytyväisyys terveyspalveluihin, lasten päivähoitoon, kouluoloihin jne. tiivistettiin indeksiin. Indeksi piti sisällään kaiken kaikkiaan 54 asiaa. Indeksien mukaan yleinen tyytyväisyys kotikaupunkiin oli Helsingissä hieman lisääntynyt vuodesta 2008. Tilanne oli sama myös Espoossa ja Turussa.

Potentiaaliset palvelujen käyttäjät

Kysymys ”*Kunnassa on palveluja, joita en voi käyttää, vaikka haluaisinkin*” on ollut mukana kuntapalvelututkimuksessa koko sen historian ajan. Vasta vuonna 2012 kysyttiin, mitä nämä palvelut olivat ja mikä oli niiden käytön este.

Väittämään myönteisesti vastanneista 365 helsinkiläisestä joka kolmas (n=120) kertoi, mitä palveluja paitsi he olivat jääneet. Ehdottomasti eniten kritiikkiä tuli vaikeasta hammaslääkärille pääsystä (pitkät jonot, vaikea päästä, ei saa aikoja, hankala ajan varaus, hammashuolto aikuisille). Lääkäripalvelujen saatavuus, jonot, laatu, ruuhkaisuus ja hitaus olivat myös monen ärtymyksen kohteena. Kulttuuripalveluissa kritiikki kohdistui kalliisiin lippuihin. Lisäksi muutamia mainintoja tuli sosiaalipalveluista ja asumisesta.

Taulukko 2.1. Mitä palveluja ei ole voitu käyttää

	Mainintoja
Hammaslääkäripalvelut	43
Terveystieteiden palvelut	28
Liikuntapalvelut	10
Kulttuuripalvelut	8
Aikojen sopimattomuus	7
Julkinen liikenne	5
Yhteensä	101

Entä nyt 2014

Kuntapalvelututkimussarjan yksi keskeinen ”lainalaisuus” on ollut, että taloudellisesti huonoina aikoina julkisia palveluja arvostetaan enemmän kuin hyvinä aikoina. Espoossa ja Turussa palvelutyytyväisyyttä selvitettiin myös syksyllä 2014. Molemmissa kaupungeissa tyytyväisyys lisääntyi vuoteen 2012 verrattuna. Helsingin osalta uutta tietoa saadaan 2016, kun kuntapalvelututkimus jälleen toteutetaan.

Elinvoimainen Helsinki

3.1. Helsinki kansainvälisessä kehityksessä

- Helsingin ja koko Helsingin seudun kasvu on samalla uralla kuin muissa Pohjoismaiden pääkaupungeissa. Muuttoliike on vahva kasvun selittäjä kaikissa kaupungeissa.
- Ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten määrä ja osuus väestöstä kasvaa niin Helsingissä kuin muissakin Pohjoismaiden pääkaupungeissa.
- Helsinki sijoittuu korkealle monissa kaupunkilaisten elämänlaatua kuvaavissa tekijöissä.
- Helsinkiläisten tyytyväisyys on kansainvälisesti vertaillen korkealla tasolla mm. kulttuuripalveluiden, liikuntamahdollisuuksien sekä turvallisuudentunteen osalta. Sen sijaan helsinkiläiset kokevat, että kaupungista on vaikea löytää kohtuuhintaista asuntoa.

ASTA MANNINEN

Helsingin kasvu on samalla uralla kuin Pohjoismaisten pääkaupunkien

Helsingin kasvava väestö vaikuttaa myönteisesti taloudelliseen toimeliaisuuteen ja muuhun kaupungin elinvoimaan. Toisaalta kasvu myös koettelee muun muassa kaupunkien asunomarkkinoita, palvelutuotantoa ja liikenteen järjestämistä. Helsingin ja koko seudun kasvu on samalla uralla kuin Tukholmassa, Oslolla ja Kööpenhaminassa. Myös Berliini ja Pietari kasvavat. Muuttoliike on vahva kasvun selittäjä kaikissa näissä kaupungeissa (kuviot 3.1 ja 3.2) [1, 2].

Pohjoismaisissa pääkaupungeissa ja kaupunkiseuduilla ulkomaisten kansalaisten määrä ja osuus ovat kasvaneet merkittävästi viimeisen kolmen vuoden aikana (kuvio 3.3) [1].

Helsinkiläiset ovat tyytyväisiä palveluihin ja turvallisuuteen

Helsinki on mukana monissa kansainvälisissä vertailuissa, joissa seurataan tyypillisesti muun muassa elämänlaatua, kilpailukykyä ja kaupunkilaisten tyytyväisyyttä palveluihin.

EU:n tutkimuksessa, jossa kartoitettiin kaupunkilaisten kokemuksia elämänlaadusta [3], Helsinki sijoittui useilla indikaattoreilla korkealle. Helsinkiläiset ovat tyytyväisiä kaupunkinsa kulttuuripalveluihin ja liikuntamahdollisuuksiin. Samassa tutkimuksessa helsinkiläiset totesivat kaupungin olevan turvallinen asuinpaikka. Myös tyytyväisyys joukkoliikenteeseen on ollut korkealla tasolla [3, 4]. Kaiken kaikkiaan helsinkiläiset ovat hyvin tyytyväisiä elämäänsä kotikaupungissaan.

Sen sijaan Helsinki sijoittui jonkin verran heikommin tyytyväisyydessä terveyspalveluihin, ja ulkomaalaisten integroitumista koskeneet arviot olivat vain EU-pääkaupunkien keskitasoa. Tyytymättömyimpien joukossa helsinkiläiset olivat, kun kysyttiin kokemuksia siitä, kuinka helppoa kaupungista on löytää kohtuuhintaista asuntoa. [3]

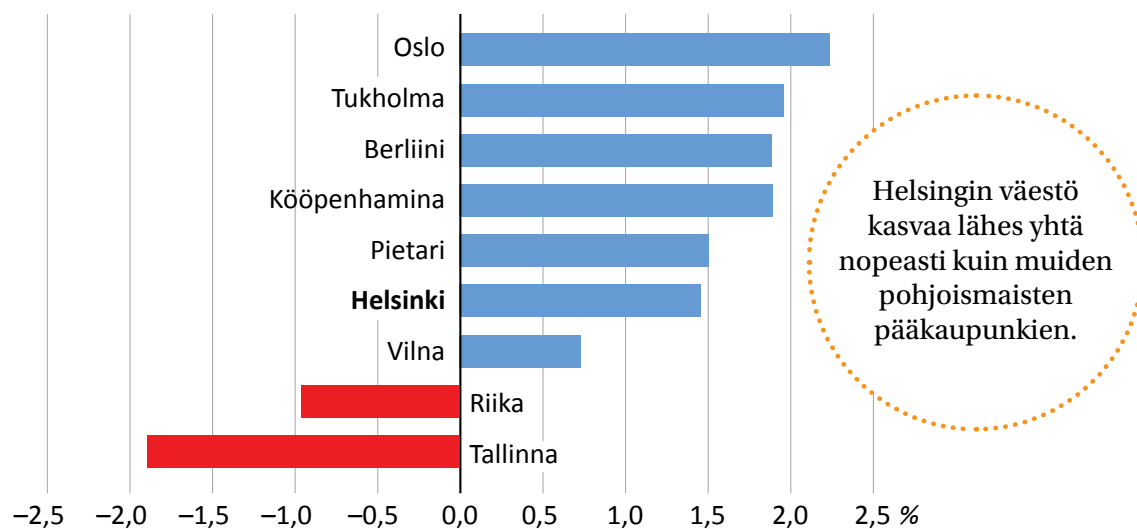
Monissa muissakin kaupunkivertailuissa Helsinki on saanut hyviä arvioita yleisen elämänlaadun ja turvallisuuden osalta. Monocle-lehden vuonna 2014 julkaisemassa kaupunkien elämänlaadun vertailussa [5] Helsinki sijoittuu viidenneksi 25:stä vertaillusta kaupungista, kun kärjessä ovat Kööpenhamina, Tokio, Melbourne ja Tukholma.

Economist Intelligence Unitin toteuttamassa samankaltaisessa vertailussa Helsinki on vuonna 2014 kahdeksantena, ja ainoana pohjoismaisena pääkaupunkina kärkikymmenikössä [6]. Kolmen kärjen tässä vertailussa muodostavat Melbourne, Wien ja Vancouver. Economistin elämänlaatuindeksi perustuu 30 eri tekijään, joita ovat muun muassa kaupungin turvallisuus, terveydenhuolto, opiskelumahdollisuudet, infrastruktuuri sekä ympäristön tila.

Lähteet:

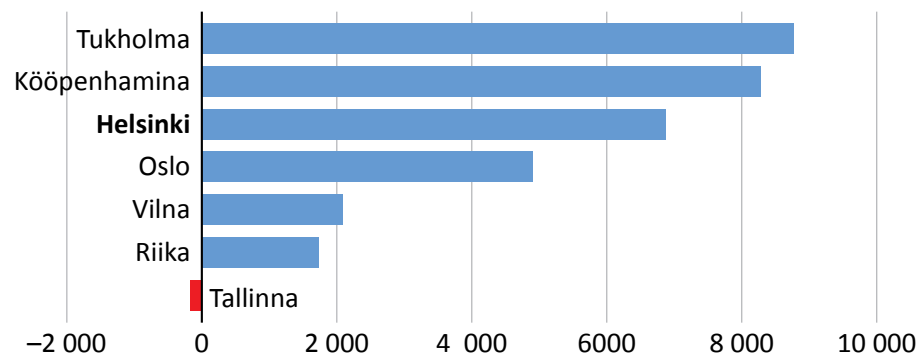
- [1] Nordstat database. <http://www.nordstat.org/>
- [2] **Helsingin tilastollinen vuosikirja 2014**, s. 289–294.
- [3] **Quality of life in cities. Perception survey in 79 European cities**. European Union, 2013. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2013_en.pdf
- [4] **BEST survey** (Benchmarking European Service of Public Transport). “HSL public transport top in Europe”. Accessed online 9 Oct 2013. URL: <http://www.hsl.fi/en/news/2013/hsl-area-public-transport-top-europe-3940>
- [5] Monocle 2014 Quality of Life global survey. <http://monocle.com/search/quality-of-life-survey/http://monocle.com/film/affairs/quality-of-life-survey-2014/>
- [6] The Economist Intelligence Unit’s (EIU) most recent liveability ranking. http://www.eiu.com/site/info.asp?info_name=The_Global_Liveability_Report and <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2014/08/daily-chart-13>

Kuvio 3.1. Väestönmuutos Helsingissä ja pohjoiseurooppalaisissa vertailukaupungeissa 2013

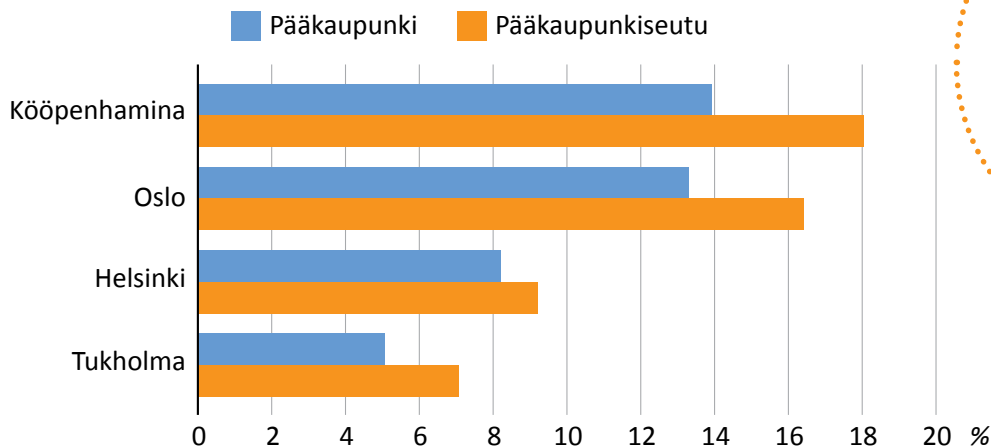
Lähde: Nordstat-tietokanta, Helsingin tilastollinen vuosikirja 2014.

Kuvio 3.2. Nettomuutto Helsingissä ja pohjoiseurooppalaisissa vertailukaupungeissa vuonna 2013

Lähde: Nordstat-tietokanta, Helsingin tilastollinen vuosikirja 2014.

Kuvio 3.3. Muutos ulkomaan kansalaisten osuudessa väestöstä vuosina 2012–2014 pääkaupungeissa ja pääkaupunkiseuduilla

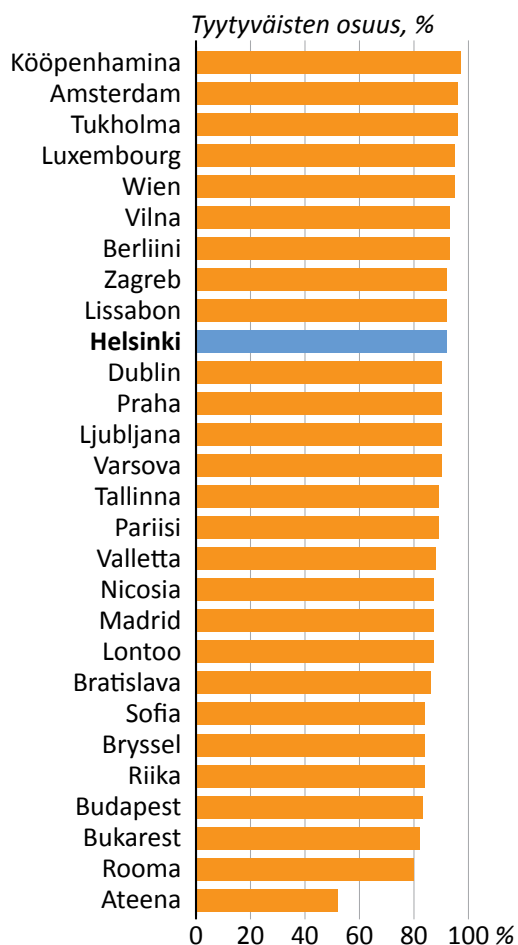

Lähde: Nordstat-tietokanta.

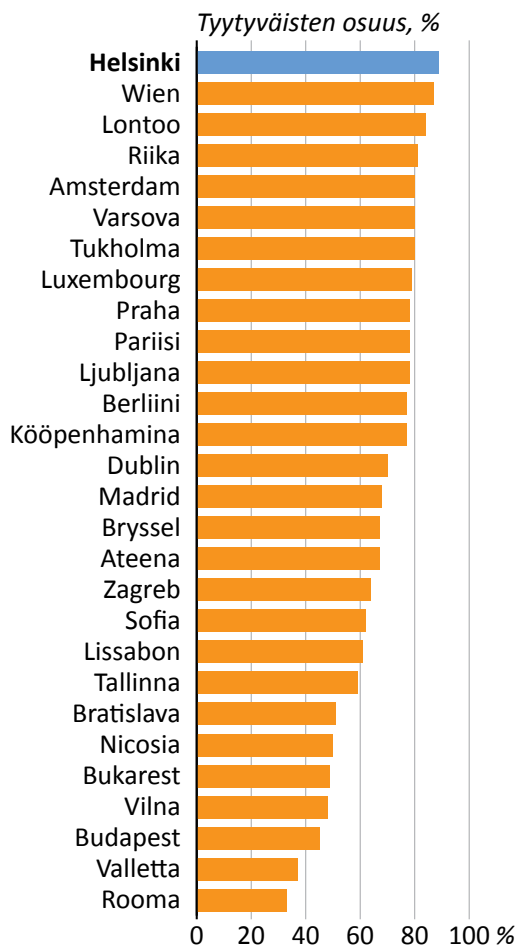
Ulkomaan kansalaisten osuus kasvoi Helsingissä enemmän kuin Tukholmassa, mutta vähemmän kuin Kööpenhaminassa ja Oslossa.

Kuvio 3.4. Tyytyväisyys eri elämänlaadun osa-alueisiin EU:n pääkaupungeissa

Tyytyväisyys elämiseen omassa kaupungissa

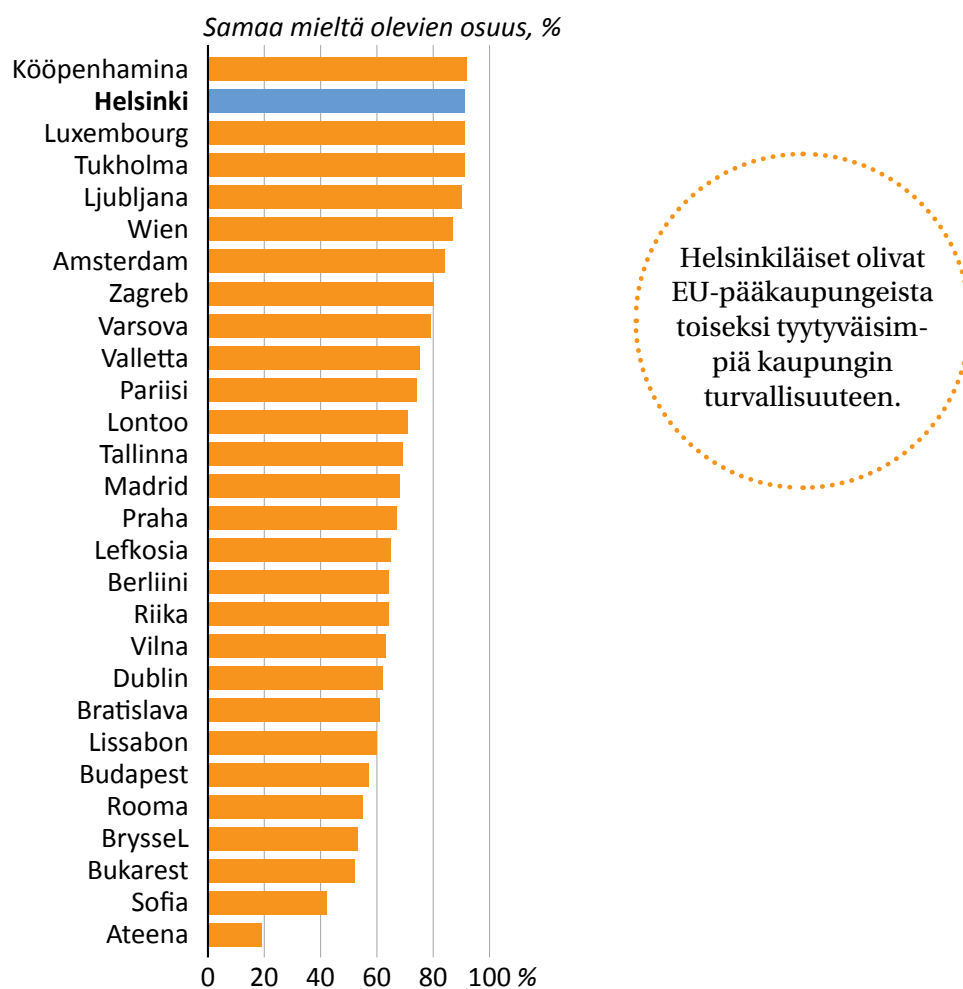

Tyytyväisyys julkiseen liikenteeseen

Lähde: Quality of life in cities. Perception survey in 79 European cities. European Union, 2013.

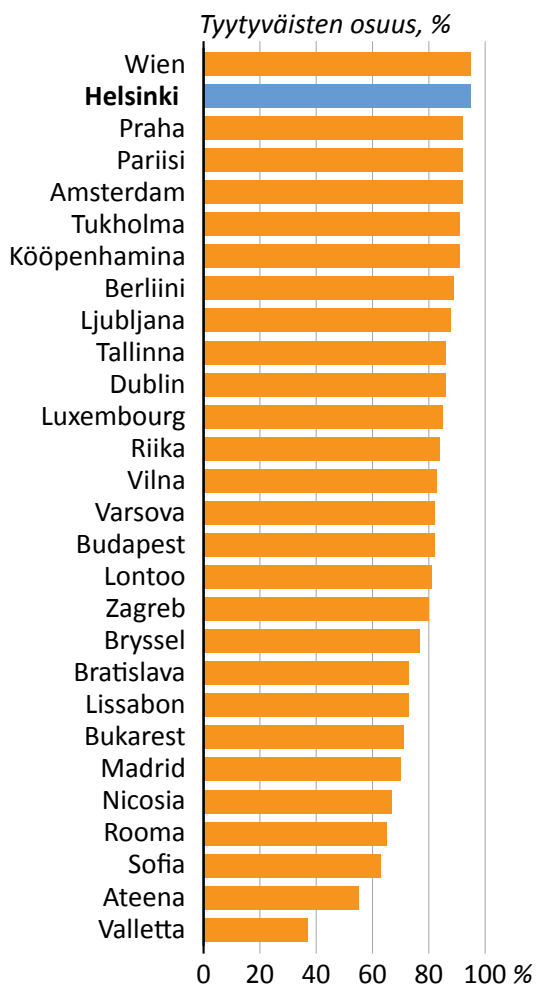
Kuvio 3.5. Kaupunki tuntuu turvalliselta

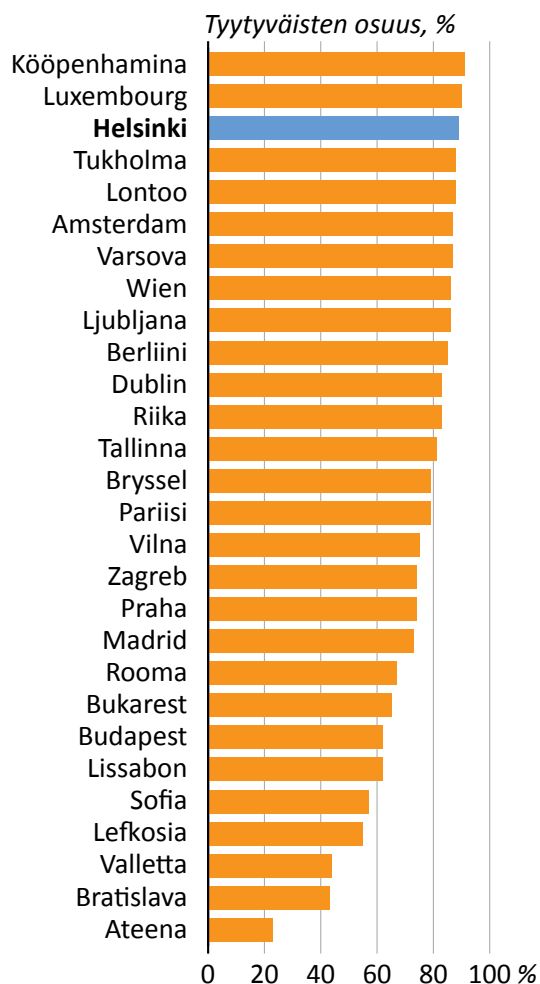
Lähde: Quality of life in cities. Perception survey in 79 European cities. European Union, 2013.

Kuvio 3.6. Tyytyväisyys eri elämänlaadun osa-alueisiin EU:n pääkaupungeissa

Tyytyväisyys kulttuuritiloihin (esim. konserttitalit, teatterit, museot, kirjastot)

Tyytyväisyys viheralueisiin (esim. puistot ja puutarhat)

Lähde: Quality of life in cities. Perception survey in 79 European cities. European Union, 2013.

3.2. Aluetalous ja yritystoiminta

- Helsingin työpaikkamäärä kääntyi kasvuun vuonna 2012 ja kasvu jatkui lähes koko vuoden 2013. Kehitys kääntyi kuitenkin vuoden 2013 lopussa ja työpaikkamäärän lasku on jatkunut siitä saakka.
- Helsingin elinkeinorakennetta dominoivat palvelualat, joiden kokonaisuus työpaikoista nousee lähes 90 prosenttiin. Elinkeinorakenne on kuitenkin monipuolinen yhdenkään päätoimialan nousematta hallitsevaan asemaan.
- Helsingin toimialarakenteen monipuolisuus auttaa talouden laskusuhdanteissa, sillä kasvavat toimialat kompensoivat työpaikkojen vähenemistä vaikeuksissa olevilla toimialoilla.
- Työpaikkojen määrä on kasvanut pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Suuryritysten henkilöstömäärä sen sijaan on laskenut.
- Helsingissä työpaikkojen ennustetaan kasvavan erityisesti liike-elämän palveluiden ja muiden palvelualojen vetämänä.

3.2.1. Aluetalouden kehityksen yleiskuva 2000-luvulla

ILKKA SUSILUOTO

Noin 70 prosenttia Suomen kansantuotteen ja työllisyyden kasvusta on 2000-luvulla toteutunut kuuden suurimman seutukunnan alueella, nimittäin Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Lahden tai Jyväskylän seudulla. Pelkästään Helsingin seudun kansantuote oli vuonna 2012 71,1 miljardia euroa eli 36 prosenttia maamme koko kansantuotteesta. Viiden seuraavaksi suurimman alueen osuus jää yhteen laskettunakin huomattavasti Helsingin seutua pienemmäksi, hieman yli viidennekseen. Helsingin seudun talouskasvu oli vuosina 2000–2012 keskimäärin 1,8 prosenttia vuodessa, ja kaksi viidesosaa kansantalouden kasvusta sijoittui Helsingin seudulle välillä 2000–2012.

Vuoteen 2008 asti seudun talous kasvoi melko nopeasti, keskimäärin kolmisen prosenttia vuodessa, joskin jakson alussa koettiin tilapäinen taantuma. Vuoden 2009 lama merkitsi sitten voimakasta pudotusta kaikkialla maassa, niin suurissa kuin pienissäkin keskuksissa (kuvio 3.7). Kansantuote supistui voimakkaasti, ja Helsingin seudulla yksityisen sektorin työllisyys romahti vuodessa lähes 30 000 henkilöllä. Julkisella sektorilla vastaavaa pudotusta ei kuitenkaan koettu, mikä tasoitti laman seurauksia. Vuonna 2012 seudun kokonaistyöllisyys oli jo kivunnut lähelle aiempaa vuoden 2008 ennätystasoa, mutta tuotanto oli vielä nelisen prosenttia lamaa edeltäneen tason alapuolella.

Helsingin seudun suhdannekehitys seuraa läheisesti koko kansantalouden suhdanteita (kuvio 3.8). Vuonna 2013 koettiin talouden uusi aallonpohja, josta kansantalous ja seutu yrittävät nyt vähitellen kivuta ylöspäin. Vuoden 2014 kolmannen neljänneksen kasvuarvio oli Helsingin seudulla paras kahteen ja puoleen vuoteen, 1,3 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Koko kansantalouden tasolla kasvu näyttää sen sijaan vielä pysyttelevän nol-lan tuntumassa tai hiukan miinuksella.

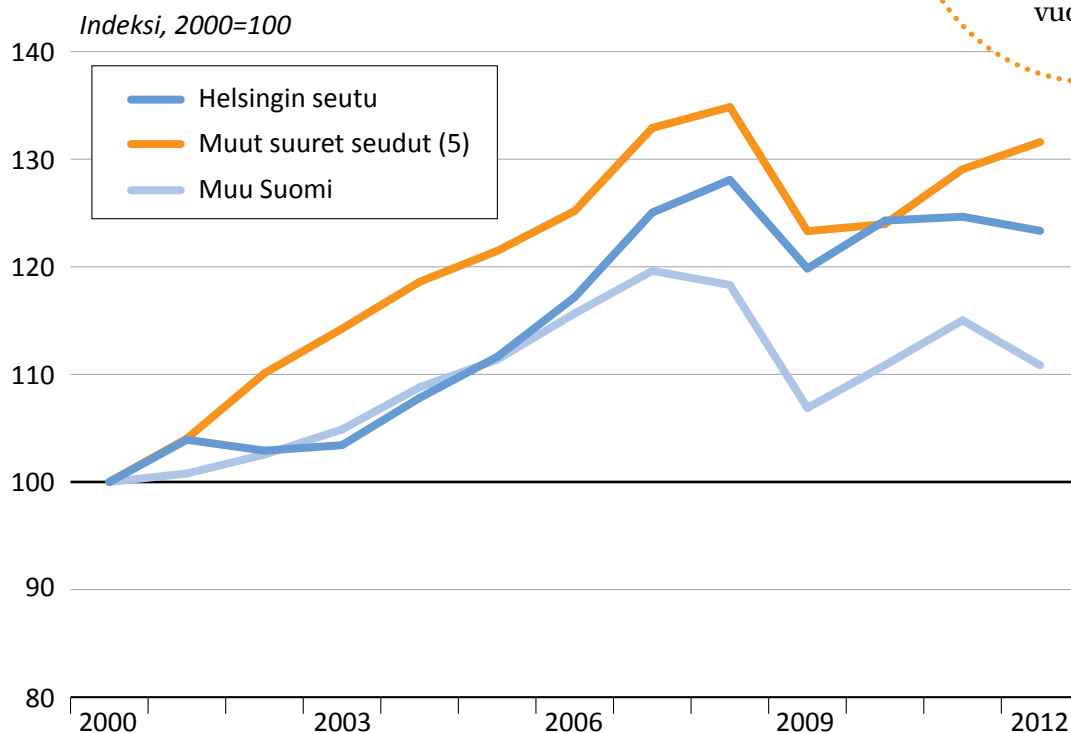
Pelkät kasvuluvut eivät tietenkään kerro kaikkea alueiden taloudesta, yleisestä hyvinvoinnista tietysti puhumattakaan. Kuva laajenee jonkin verran, kun otetaan avuksi työttömyysaste tai työllisten osuus työvoimasta. Helsingin seutu on suurista talousalueista ainoa, jonka työttömyysaste on 2000-luvulla ollut selvästi koko kansantaloutta alhaisempi samalla, kun työllisten osuus työikäisistä on pysynyt koko maata korkeampana. Alueen kokonaistyöllisyys oli vuonna 2012 noin 784 000 henkeä, joista 78 prosenttia oli yksityisen sektorin palveluksessa. Viisi kuudesta seudun työllisestä toimi palvelualoilla. Erityisen suuria työllistäjiä olivat kauppa sekä terveys- ja sosiaalipalvelut, joiden kummankin palveluksessa oli yli 100 000 henkeä vuonna 2012.

Kasvun painottuminen suuriin keskuksiin on yleismaailmallinen ilmiö, joka liittyy teknologian kehitykseen ja tiedon merkityksen kasvuun tuotannossa. Tieto ja koulutus ovat kasvun keskeisiä edellytyksiä. Innovaatiot syntyvät korkeatasoisesta koulutuksesta, ja uudet ideat leviävät parhaiten siellä, missä väkeä on riittävästi. Tämä antaa suurille keskuksille taloudellisen etulyöntiaseman. Ja päästyään kerran alkuun alueellisella kasvulla on taipumus vahvistaa itseään: syntyy eräänlainen hyvän kehityksen kierre, joka erottaa menestyvät alueet muista.

Katsaus perustuu pääosin Tilastokeskuksen vuosittaiseen aluetilinpitoon, jonka tiedot julkaistaan seutukunnittain. Aluetilinpidon uusimmat tiedot ovat vuodelta 2012.

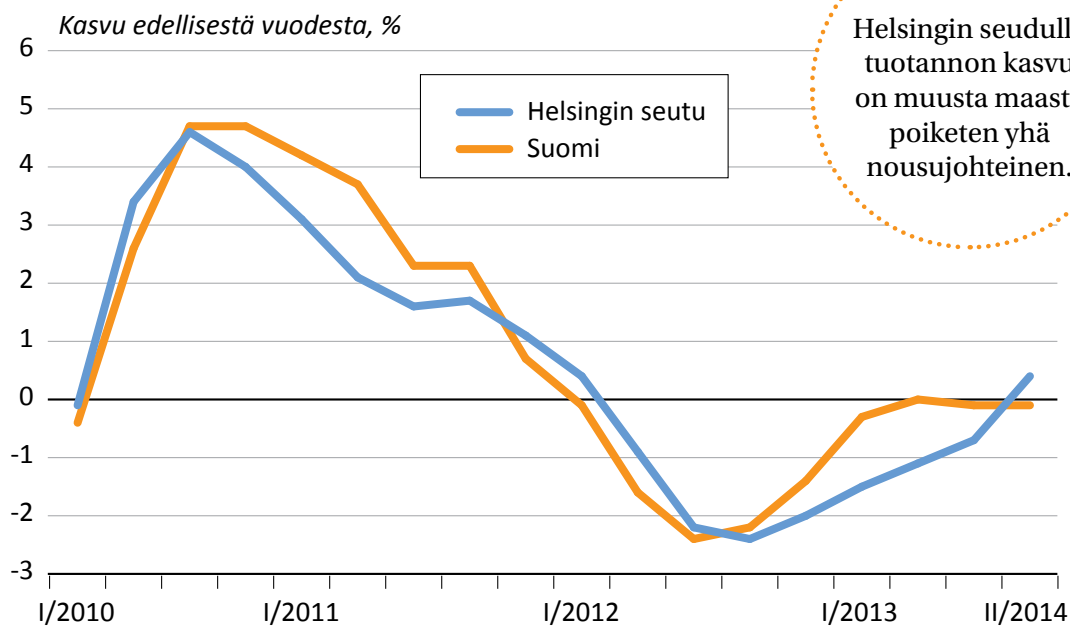
Helsingin seudun kansantuote oli vuonna 2012 **36 %** maamme koko kansantuotteesta. Talouskasvu oli 2000–12 keskimäärin **1,8 %** vuodessa.

Kuvio 3.7. Bruttokansantuotteen kasvu alueryhmittäin 2000–2012, kun 2000=100

Lähde: Kaupunkitutkimus TA Seppo Laakso.

Kuvio 3.8. Tuotannon kasvun ennakoiva kuvaaja I/2010–II/2014. Kolmen neljänneksen liukuvat keskiarvot

Helsingin seudulla tuotannon kasvu on muusta maasta poiketen yhä nousujohteinen.

Lähde: Kaupunkitutkimus TA Seppo Laakso.

3.2.2. Elinkeinot ja yritystoiminta

JUHA SUOKAS

Työpaikkamäärän kehitys

Finanssikriisin ja sitä seuranneen taantuman seurauksena pääkaupungissa työssä käyvien määrä kääntyi laskuun vuonna 2009 supistumisvauhdin tasaantuessa seuraavana vuonna. Kaikkiaan työpaikkamäärän lasku vuosina 2009–2010 oli Helsingissä 1,3 prosenttia¹ (lähes 5 600 työpaikkaa). Muulla pääkaupunkiseudulla työpaikkamäärän vähennys oli 3,6 prosenttia (Espoosta, Vantaalta ja Kauniaisista katosi 8 600 työpaikkaa). Edellisistä poiketen kehysalueella työpaikkamäärä kasvoi 1,4 prosentilla eli 1 400:lla. Seudun ulkopuolisessa maassa katosi lähes 71 000 työpaikkaa, mikä oli neljä prosenttia alueen työpaikkakannasta.

Helsingin työpaikkamäärä kääntyi kasvuun vuoden 2012 aikana, ja kasvu jatkui lähes koko vuoden 2013. Kahdessa vuodessa Helsingissä työssä käyvien määrä kasvoi 2,4 prosentilla ja muulla pääkaupunkiseudulla 3,5 prosentilla. Helsingissä työpaikkamäärä kasvoi 9 600:lla ja muulla pääkaupunkiseudulla lähes 8 000:lla. Sen sijaan kehyskunnista katosi yli 2 000 ja muualta maasta 6 300 työpaikkaa.

Vuonna 2013 oli Helsingissä 417 300, pääkaupunkiseudulla 654 300 ja Helsingin seudulla 753 500 työpaikkaa. Kaikista maan työpaikoista sijaitsi Helsingissä 17, pääkaupunkiseudulla 27 ja Helsingin seudulla 31 prosenttia. Vuoden 2013 lopussa alkanut työpaikkamäärän lasku on jatkunut Helsingissä, missä vuoden 2014 kolmen ensimmäisen neljänneksen työpaikkamäärä oli 1,4 prosenttia alhaisempi verrattuna edelliseen vuoteen. Pudotus oli hieman jyrkempi kuin muulla pääkaupunkiseudulla, kehysalueella ja muualla maassa, missä vastaavat pudotukset olivat 0,5 ja 0,1 ja 0,2 prosenttia.

Työpaikat palvelualoilla

Helsingin elinkeinorakennetta dominoivat palvelualat, joiden kokonaisuus työpaikoista nousee huomattavan korkeaksi eli 89 prosenttiin. Vuonna 2013 kaupan ja muiden markkinapalvelujen² osuus työpaikoista oli 62 prosenttia. Julkisten palvelujen³ osuus oli 27 prosenttia, kun teollisuuden, energia- ja vesihuollon ja rakennustoiminnan osuus jäi 11 prosenttiin.

Helsingin elinkeinorakenne on monipuolinen yhdenkään päätoimialan nousematta hallitsevaan asemaan. Neljä merkittävintä toimialaa, 9,7–13,3 prosentin työpaikkaosuuksin, olivat terveys- ja sosiaalipalvelut (55 700 työpaikkaa), tukku- ja vähittäiskauppa (49 400), ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta⁴ (46 500) sekä informaatio ja viestintä⁵ (40 400).

1 Laskettu työvoimatutkimuksen vuosikeskiarvosta.

2 Liikenne, majoitus ja ravitseminen, informaatio ja viestintä, rahoitus, kiinteistöala, ammatillinen ja tekninen toiminta, hallinto- ja tukipalvelutoiminta, taiteet, viihde ja virkistys sekä muut palvelualat.

3 Julkinen hallinto, koulutus sekä sosiaali- ja terveyspalvelut.

4 Lakiasiat ja laskentatoimi, liikkeenjohdon konsultointi, arkkitehti- ja insinööripalvelut, tutkimus, mainonta ja muut erikoistuneet liike-elämän palvelut.

5 Kustannustoiminta, elokuva- ja tv-toiminta, televiestintä sekä tietotekniikkapalvelut.

Alojen yhteinen osuus kokonaistyöpaikkamäärästä oli 46 prosenttia. Yli viiden prosentin työpaikkaosuuksin seuraaville sijoille nousivat julkinen hallinto, koulutus, kuljetus ja varastointi, rakentaminen ja rahoitustoiminta.

Toimialarakenteen muutos

Helsingin toimialarakenteen monipuolisuus pystyi osaltaan vaikuttamaan siihen, että vaikka vuonna 2009 kokonaistyöpaikkamäärä supistui voimakkaasti, niin vuonna 2013 kokonaistyöpaikkamäärässä ylitettiin vuoden 2008 taso. Tietyillä toimialoilla tapahtunutta työpaikkamäärän suurtakin laskua pystyivät kompensoimaan kasvussa olleiden toimialojen kehitys.

Vaikka kokonaistyöpaikkamäärä on vain prosentin korkeammalla tasolla kuin viisi vuotta sitten, niin suuri muutos on tapahtunut elinkeinorakenteessa. Tämä käy ilmi kuviosta 3.11, missä tarkastellaan kehitystä kolmen laajan toimialaryhmän kohdalla.

Jalostuksen ja logistiikan toimialaryhmän⁶ kokonaistyöpaikkamäärä oli vuonna 2013 kahdeksan prosenttia alhaisempi kuin viisi vuotta aiemmin huolimatta rakennustoiminnan työpaikkamäärän kasvusta vuonna 2013. Kaikkiaan ryhmän aloilta katosi 7 200 työpaikkaa tarkastelujaksolla.

Liike-elämän ja hallinnon palvelujen sekä muiden toimistotoimialojen toimialaryhmän⁷ kokonaistyöpaikkamäärä myös aleni hieman. Vaikkakin ammatillisen, tieteellisen ja teknisen alan työpaikat lisääntyivät vahvasti jaksolla, niin kokonaistyöpaikkamäärä jäi 2 100 eli prosentin alemmaksi verrattuna vuoteen 2008.

Edellä mainituissa tapahtunutta työpaikkakatoa korvasi kaupan ja kotitalouksien palveluiden toimialaryhmän⁸ aloilla tapahtunut kasvu. Tähän ryhmään kuuluvilla toimialoilla työpaikkamäärä lisääntyi 14 300:lla eli 11 prosentilla.

Työpaikkaprojektiot vuoteen 2024

Helsingin seudun kunnille laadittiin vuoden 2014 syksyllä kolme vaihtoehtoista työpaikkaprojektia⁹, jotka ulottuvat vuoteen 2024.

Nopea vaihtoehto perustuu VATT:n laatimaan (2014) alueellisen Uudenmaan maakunnan työllisyysennusteen perusuraan. Tässä skenaariossa pitkän aikavälin rakennemuutoksen odotetaan edelleen jatkuvan Suomen taloudessa.

6 Teollisuus, vesi- ja energiahuolto, rakentaminen, tukkukauppa sekä kuljetus ja varastointi.

7 Agentuuritoiminta, majoitus, informaatio ja viestintä, rahoitus- ja vakuutustoiminta, kiinteistöala, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, hallinto- ja tukipalvelut, julkinen hallinto, korkea-asteen koulutus sekä järjestöjen toiminta.

8 Moottoriajoneuvojen kauppa, vähittäiskauppa, ravitsemistoiminta, koulutus (pl. korkea-asteen koulutus), terveys- ja sosiaalipalvelut, tieteet, viihde ja virkistys, tietokoneiden ja kotitaloustavaroiden sekä muut henkilökohtaiset palvelut.

9 Helsingin seututietoryhmän tilaamat Uudenmaan ja Helsingin seudun työpaikkaprojektiot. Projektiot on laatinut Kaupunkitutkimus TA Oy.

Sen mukaisesti työllisyyden kasvu on nopeampaa palvelutoimialoilla kuin jalostuksessa ja alkutuotannossa. Teollisuuden toimialojen rakennemurros vaikuttaa taloudessa vahvasti koko jakson ajan. Työpanoksen supistuminen alkaa hidastaa tuotannon ja työllisyyden kasvua, johtuen työikäisen väestön määrän vähenemisestä. Helsingin seutu ja muu Uusimaa poikkeaa muusta Suomesta: työpaikat lisääntyvät edelleen kasvualoihin painottuvan talouden rakenteen sekä edelleen kasvavan työikäisen väestön määrän takia.

Perusvaihtoehto perustuu ETLA:n valtakunnalliseen toimialaennusteeseen (2014), minkä mukaan teollisuuden tuotanto kasvaa koko maassa tulevina vuosina keskimäärin 3–4 prosenttia vuodessa, mutta tuottavuuden nousun vuoksi teollisuuden työllisyys ei kasva. Kaupan sekä majoitus- ja ravitsemisalan kasvun ennakoidaan jäävän vaimeaksi, ja työllisyyden ennustetaan pysyvän ennallaan tai supistuvan. Sen sijaan kuljetuksessa, rahoituksessa ja liike-elämän palveluissa tuotannon ennustetaan kasvavan noin 3 prosenttia vuodessa ja työllisyyden noin prosentin vuodessa.

Hidas vaihtoehto on perusprojektioista (ETLA) muokattu vaihtoehto, jossa työpaikkojen kokonaismuutos Uudellamaalla on likimäärin nolla joka vuosi. Tässä vaihtoehdossa Helsingin työpaikkamäärä kääntyisi laskuun.

Projektiovaihtoehtojen mukaan nopeassa vaihtoehdossa työpaikat kasvavat Helsingissä keskimäärin 0,7 prosenttia vuodesta 2015 vuoteen 2024. Perusvaihtoehdossa vuosikasvu on keskimäärin 0,3 prosenttia. Helsingin tasolla työpaikkamäärä lisääntyy nopeassa vaihtoehdossa 27 000:lla ja perusvaihtoehdossa 11 000:lla vuoteen 2024 mennessä. Helsingin työpaikkojen ennakoidaan kasvavan erityisesti liike-elämän palveluiden ja muiden palvelualojen¹⁰ vetämänä. Lisäksi myös hyvinvointipalvelujen työpaikkamäärän ennakoidaan kasvavan.

Yritystoiminnan kehitys Helsingissä

Tilastokeskuksen yritysrekisterin tietojen mukaan helsinkiläisyritysten liikevaihto laski 11 prosentilla vuonna 2009 kääntyen vahvaan kasvuun vuosina 2010–2012, jolloin kasvu oli 6–9 prosenttia vuodesta riippuen. Vaikka liikevaihto kutistui vahvasti vuonna 2009, niin henkilöstömäärän¹¹ lasku jäi maltillisemmaksi eli kolmeen prosenttiin. Toisaalta vaikka liikevaihto lisääntyi vahvasti vuosina 2010–2012, niin henkilöstömäärä lisääntyi tuolloin ainoastaan vuonna 2011.

Vuonna 2012 pääkaupungin yritysten henkilöstön määrä oli vain puoli prosenttia yli vuoden 2008 määrän. Helsinkiläisyritysten henkilöstömäärä lisääntyi 1 200:lla neljässä vuodessa. Vastaavasti muulla pääkaupunkiseudulla (Espoo, Vantaa ja Kauniainen) henkilöstömäärä kasvoi 5 300:lla ja kehysalueellakin vajaalla 1 000:lla. Sen sijaan Helsingin seudun ulkopuolisessa maassa katosi 35 500 työpaikkaa.

¹⁰ Kulttuuri, viihde ja virkistys sekä kotitalouksien palvelut.

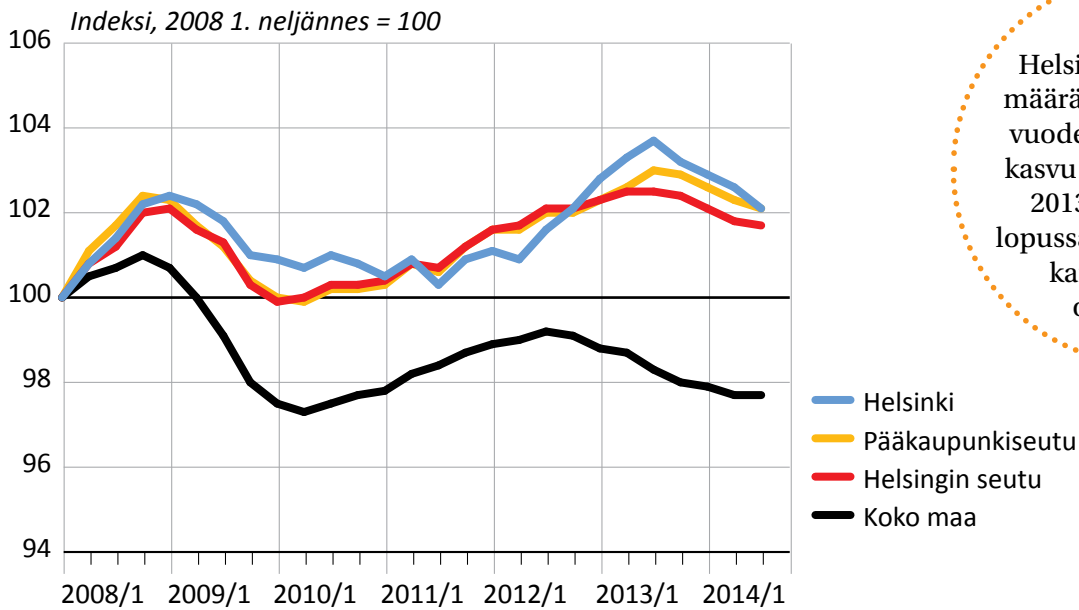
¹¹ Henkilöstö sisältää sekä palkansaajat että yrittäjät. Henkilöstö on muutettu kokovuosityöllisiksi siten, että esimerkiksi puolipäiväinen työntekijä vastaa puolta henkilöä ja kaksi puolivuotista työntekijää vastaa yhtä kokovuosityöllistä.

Vuonna 2012 Helsingin 40 200 yritystä työllistivät 254 400 henkeä, ja niille kertyi liikevaihtoa 77,5 miljardia euroa. Helsingin osuus koko Helsingin seudun henkilöstömäärästä oli 52 prosenttia ja liikevaihdosta 45 prosenttia. Kuudesosa maan kaikkien yritysten henkilöstöstä kävi työssä Helsingissä, ja viidesosa maan yritysten liikevaihtoeuroista syntyi yritysten helsinkiläisissä toimipaikoissa.

Lähes kaikki Helsingissä toimivat yritykset (97,4 %) lukeutuvat pienyrityksiin, jotka työllistivät alle 50 henkeä. Kaikkiaan 39 124 pienyritystä työllistivät 99 100 henkeä vuonna 2012. Helsingin 722 keskisuuren yrityksen (50–249 työntekijää) henkilöstömäärä oli yhteensä 45 600 henkeä, ja vähintään 250 henkeä työllistävät 327 suuryritystä työllistivät 109 700 henkeä.

Pienyritysten luokkaan kuuluvat yritykset olivat kasvattaneet henkilöstöään lähes 1 800:lla, keskisuuret yritykset 3 100:lla, mutta suuryritysten henkilöstömäärä oli laskenut 3 700:lla vuodesta 2008.

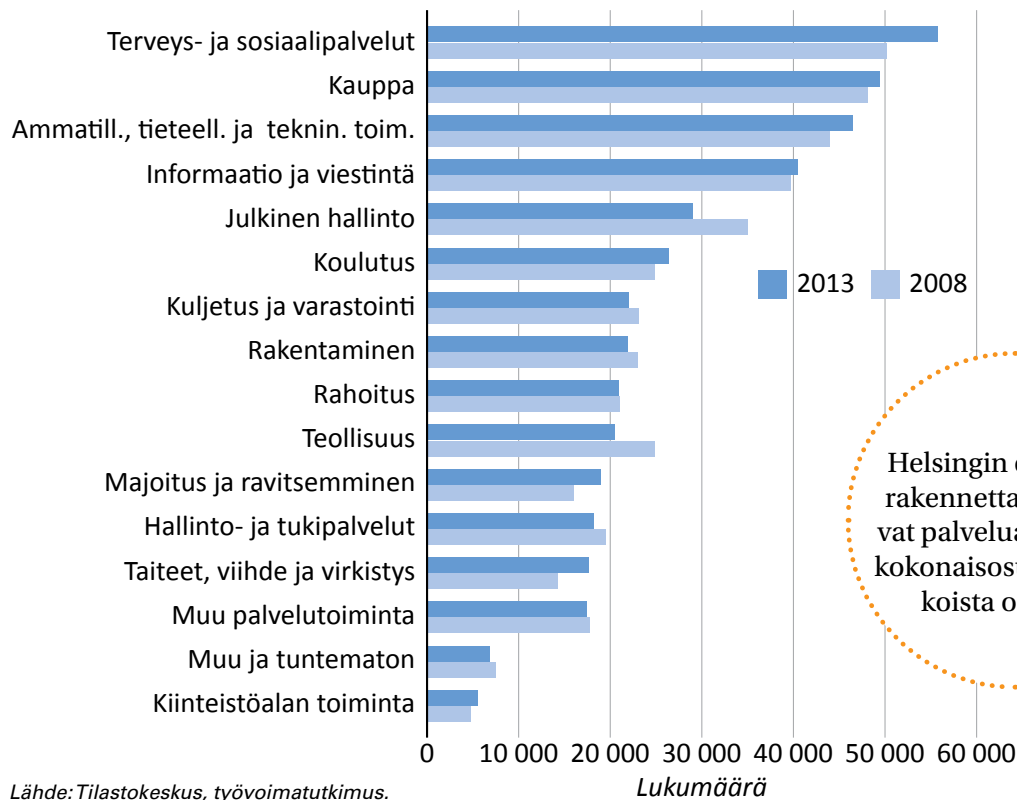
Kuvio 3.9. Työpaikat Helsingissä, Pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa 2008–2014
3. neljännes (liukuva vuosikeskiarvo; Indeksi, 2008 1. neljännes=100)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

Helsingin työpaikamäärä kääntyi kasvuun vuoden 2012 aikana ja kasvu jatkui lähes koko 2013. Vuoden 2013 lopussa alkanut työpaikamäärän lasku on jatkunut.

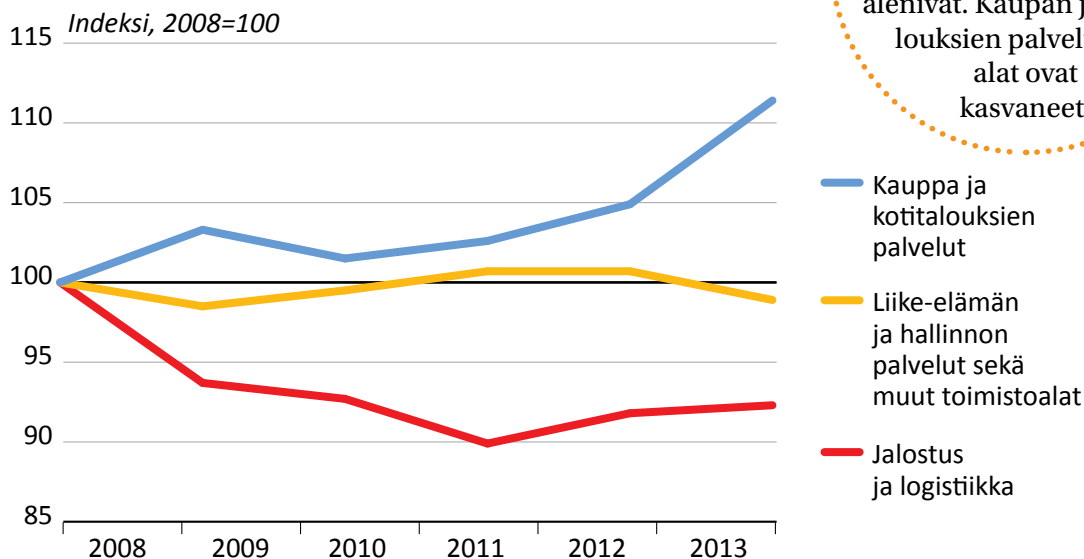
Kuvio 3.10. Työpaikat päätoimialoittain Helsingissä 2008 ja 2013 (vuosikeskiarvo)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

Helsingin elinkeino-rakennetta dominoivat palvelualat, joiden kokonaisosuus työpaikoista on **89 %**.

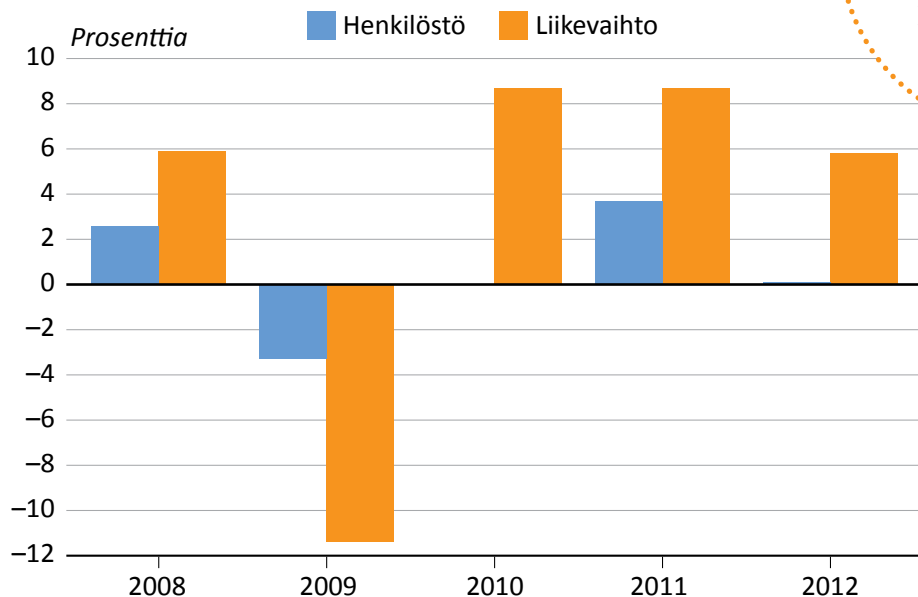
Kuvio 3.11. Työpaikkamäärän kehitys toimialaryhmittäin Helsingissä 2008–2013 (vuosikeskiarvo; indeksi, 2008=100)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

Jalostuksessa ja logistiikassa sekä liike-elämän ja muiden toimistotoimialojen ryhmässä työpaikkamäärät alenivat. Kaupan ja kotitalouksien palveluiden alat ovat kasvaneet.

Kuvio 3.12. Yritysten henkilöstömäärän ja liikevaihdon määrän muutos edellisestä vuodesta Helsingissä 2008–2012

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Liikevaihto laski 11 % vuonna 2009 kääntyen kasvuun 2010–2012, jolloin kasvua oli 6–9 % vuodesta riippuen. Henkilöstömäärä lisääntyi vain vuonna 2011.

3.3. Työmarkkinat

- Työvoiman ja työllisten määrä on kasvanut viime vuosina, vaikka yleinen suhdannetilanne on ollut vaikea.
- Työllisyysaste on laskenut työllisten kasvusta huolimatta. Tämä johtuu siitä, että työikäisen väestön kasvu on ollut Helsingissä työllisyyden kasvua nopeampaa.
- Helsingin työpaikkaomavaraisuus on 131 prosenttia. Helsinki on siis varsin riippuvainen muualta pendelöivästä työvoimasta, ja Helsinkiin suuntautuu päivittäin mittava työmatkaliikenne.
- Työvoiman tarjonta pysyy muuttoliikkeen ansiosta hyvällä tasolla, mutta koska työelämästä lähtevien määrä kasvaa jatkossa nopeasti, demografisen työvoimapolun ennustetaan koskevan tulevaisuudessa myös Helsinkiä.
- Kaupunkiseudun omien nuorten ikäluokkien odotetaan tuottavan noin kaksi kolmasosaa seudun tulevasta työvoimatarpeesta. Loppuosa on saatava muuttoliikkeen ja pendelöinnin kautta sekä alueen omista työvoimavarannoista (työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat työikäiset).
- Määräaikaiset työsuhteet ja osa-aikatyö ovat kasvussa.
- Työttömyys pitkittyy yhä useammalla, nuorten ja ulkomaalaisten asema työmarkkinoilla hankala.

MINNA SALORINNE, SEPPO MONTÉN

Muuttovoitto kasvattaa Helsingin työvoimaa

Helsingissä työvoiman määrä on kasvanut viime vuosina, vaikka yleinen suhdannetilanne on ollut varsin hankala. Vuonna 2013 työllisten määrä kasvoi Helsingissä 2 prosentilla. Vuoden 2014 aikana työllisten määrä on pysynyt edellisvuoden tasolla. Työllisiä oli kaikkiaan noin 322 000 henkilöä. Helsingin työllisyysaste, 15–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä, on sen sijaan laskenut työllisten määrän kasvusta huolimatta. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen tietojen mukaan se oli 72,7 prosenttia vuonna 2013. Laskua vuoteen 2008 oli 3 prosenttiyksikköä. Helsingin työllisyysaste on kuitenkin runsaat neljä prosenttiyksikköä korkeampi kuin koko maassa.

Valtakunnallisesti työelämään tuloikäisiä on vähemmän kuin sieltä lähtöikäisiä eli voidaan puhua demografisesta työvoimapulasta. Helsingissä tilanne on toinen. Helsingin saaman muuttovoiton ansiosta työvoiman tarjonta pysyy muuta maata korkeampana. Toisaalta työelämästä lähtevien määrä kasvaa jatkuvasti ja demografisen työvoimapolun ennustetaan koskevan myös Helsinkiä vuodesta 2018 alkaen. Tällä hetkellä työikäisten (15–64-vuotiaat) määrä jatkaa kuitenkin kasvuaan Helsingissä ja Helsingin seudulla, samoin työllisten määrä.

Työllisten osalta kotimainen muuttoliike on ollut Helsingille ja Helsingin seudulle voitollista. Tuorein työssäkäyntitilaston tieto on vuodelta 2011, ja tuolloin Helsingin muuttovoitto oli noin 1 800 työllistä. Helsingin muuttovoitto muodostui toisen asteen tutkinnon suorittaneista, joita oli 2 200 työntekijää. Korkea-asteen koulutuksen hankkineiden ja vailla jatkotutkintoa olevien osalta Helsingin nettomuutto oli runsaat 400 henkeä tappiollista. Maassamuuton lisäksi Helsinki sai työllisten muuttovoittoa maahanmuutosta runsaat 1 500 henkeä.

Helsingin työpaikkaomavaraisuus oli 131 prosenttia vuonna 2013. Helsingissä oli siis 31 prosenttia enemmän työpaikkoja kuin työssä käyviä ihmisiä. Kaupungin ulkopuolella asuvista ihmisistä 172 000 kävi töissä Helsingissä, 74 000 helsinkiläistä puolestaan kävi töissä muualla. Työmatkaliikenteen nettovaikutuksena Helsinki sai työpaikkoihinsa siis noin 99 000 työntekijää. Helsinki on näin ollen varsin riippuvainen ulkoisesta työvoimasta. Helsingin kaikista työpaikoista vain 59 prosenttia täyttyi helsinkiläisillä työntekijöillä.

Helsinki on osa Helsingin seudun yhtenäistä työmarkkina-aluetta. Seudun tulevia työvoimatarpeita arvioineessa tutkimuksessa todettiin muun muassa, että seudun omat nuorisoikäluokat tuottavat noin kaksi kolmasosaa tulevasta työvoimatarpeesta. Loppuosa on saatava muuttoliikkeen ja pendelöinnin kautta sekä alueen omista työvoimavarannoista eli työttömistä ja työvoiman ulkopuolella olevista työikäisistä.

Epätyypilliset työsuhteet ovat tyypillisiä

Epätyypillisten työsuhteiden osuus kaikista työsuhteista on lievästi nousussa. Vuonna 2013 helsinkiläisistä palkansaajista 28 prosentilla oli epätyypillinen työsuhde. Helsingin seudulla tämä osuus oli 24 ja koko maassa 26 prosenttia. Tässä tarkastelussa epätyypillisiksi työsuhteiksi määritellään määräaikainen kokoaikatyö, määräaikainen osa-aikatyö ja jatkuva osa-aikatyö.

Osa-aikatyö on Suomessa vähäisempää kuin monissa Euroopan maissa. Osa-aikatyö kuitenkin yleistyy vähitellen trendinomaisesti. Vuonna 2013 helsinkiläisistä palkansaajista 17 prosenttia työskenteli osa-aikaisesti. Vuonna 2000 vastaava osuus oli 13 prosenttia. Uusissa, alle vuoden kestäneissä työsuhteissa osa-aikatyön osuus oli vuonna 2013 jopa 30 prosenttia. Naiset ja nuoret tekevät miehiä ja keski-ikäisiä yleisemmin osa-aikatyötä.

Toimialoittain helsinkiläisten osa-aikatyötä tekevien palkansaajien osuudet ovat korkeimmat majoituksen ja ravitsemisen, kaupan, sekä hallinto- ja tukipalveluiden aloilla. Viimeksi mainittuun sisältyy mm. vuokratyötä tekevät, sekä siivous- ja vartiointityö.

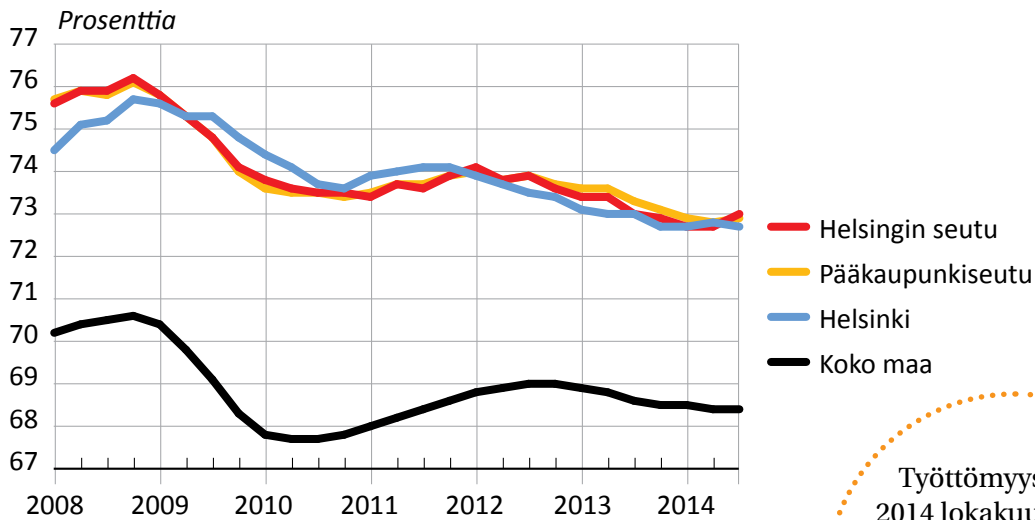
Työttömyys pitkittyy yhä useammalla

2000-luvulla työttömyysasteet olivat alhaisimmillaan vuonna 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastosta laskettu työttömyysaste oli Helsingissä vuoden 2013 lopussa 10,3 prosenttia. Työttömiä työnhakijoita oli tuolloin 32 800, mikä oli 23 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin.

Vuoden 2014 tammi-lokakuussa työttömien määrä on edelleen kasvanut 18 prosentilla vuoden takaisesta. Nuorten työttömien määrä kasvoi 19 prosentilla ja pitkäaikaistyöttömien määrä peräti 51 prosenttia. Joka kolmas työtön kuuluu pitkäaikaistyöttömiin, eli heillä työttömyys on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään vuoden. Pitkäaikaistyöttömien lisäksi lähes 10 000 henkilöllä työttömyysjaksot keskeytyvät vain väliaikaisesti työllistymisen tai työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vuoksi.

Joka viides Helsingin työtön on ulkomaan kansalainen. Ulkomaalaisten työttömien osuus ulkomaalaisesta työvoimasta oli lokakuussa 2014 Helsingissä 28,3 prosenttia.

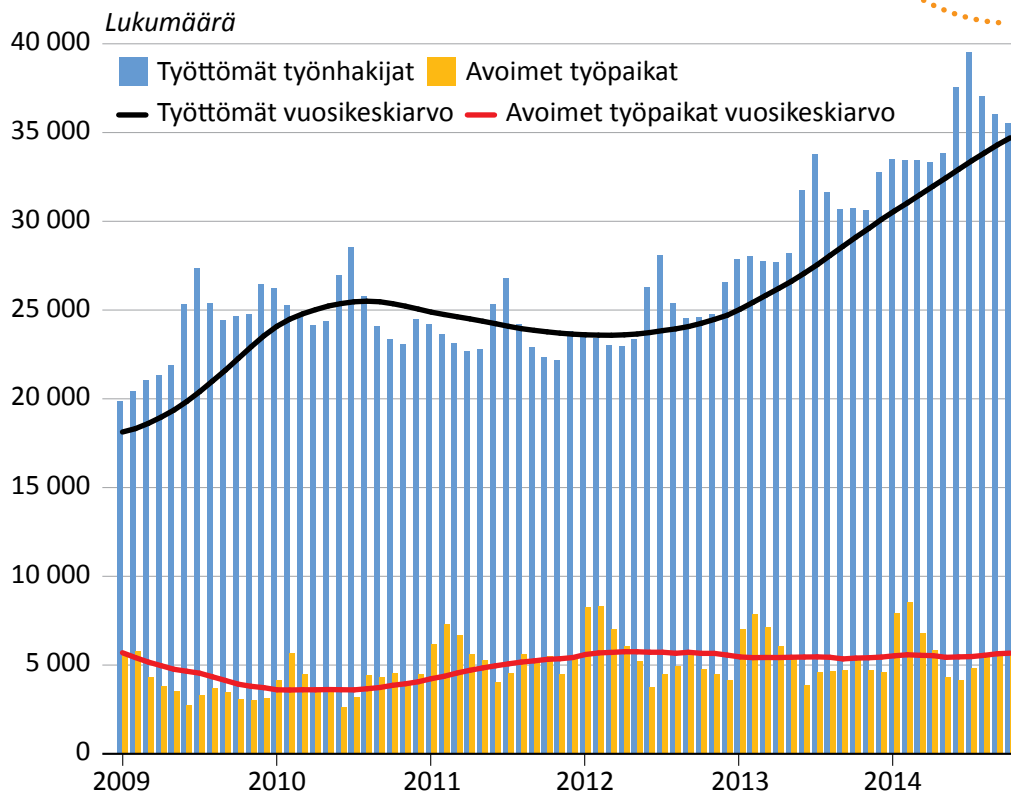
Kuvio 3.13. Työllisyysaste (%) neljännesvuosittain 2008–2014, liukuva vuosikeskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

Työttömyysaste oli 2014 lokakuussa **11 %**. Työttömiä työnhakijoita oli **16 %** enemmän kuin vuotta aiemmin. Ulkomaan kansalaisten työttömyysaste oli lokakuussa 2014 **28,3 %**.

Kuvio 3.14. Työttömät ja avoimet työpaikat Helsingissä 2009–2014/10

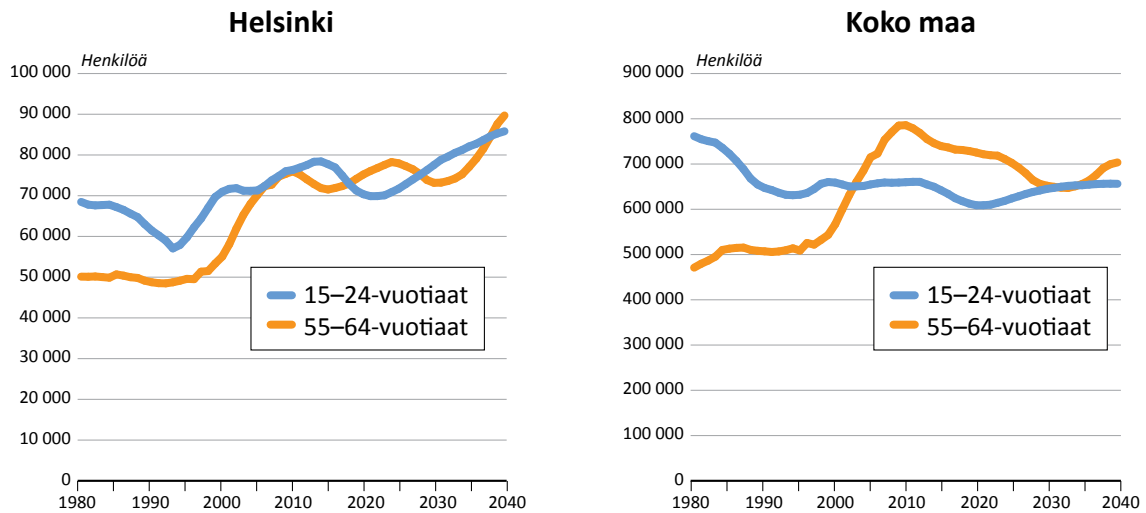

Lähde: TEM.

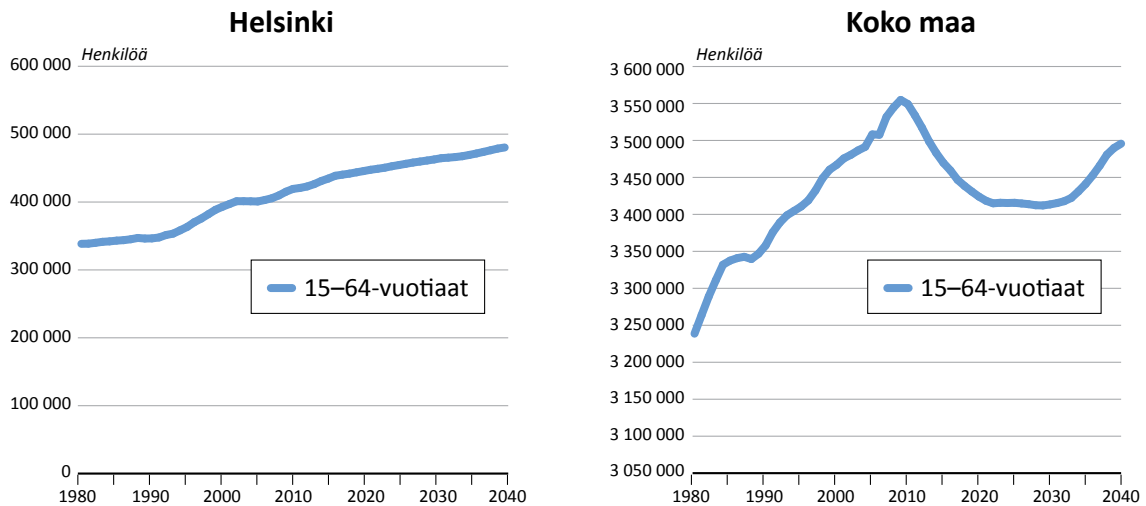
Helsingissä työvoiman tarjonta pysyy muuttovoiton ansiosta muuta maata korkeampana. Toisaalta myös työelämästä lähtevien määrä kasvaa jatkuvasti.

Kuvio 3.15. Demografinen työvoimapula ja työikäinen väestö Helsingissä ja koko maassa 1980–2040

Demografinen työvoimapula ja työikäinen väestö, 15–24- ja 55–64-vuotiaat

Demografinen työvoimapula ja työikäinen väestö, 15–64-vuotiaat

Lähde: Helsingin aluesarjat, tilastokeskus, väestöennusteet.

3.4. Koulutus

- Helsinkiläisistä huomattavasti muuta maata suurempi osa on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, mutta samalla suurempi osa jää pelkän peruskoulun varaan.
- Keskiasteen tutkintoja on suhteellisen vähän, vaikka ylioppilastutkinnon suorittaneita onkin paljon.
- Helsinkiläisistä 81 % on suorittanut jonkin perusasteen jälkeisen tutkinnon. Osuus on hieman koko maan tasoa alhaisempi. Maahanmuuttajaväestön suuri osuus vaikuttaa tähän.
- Suomen- ja ruotsinkielisen väestön keskuudessa perusasteen jälkeisten tutkintojen suorittaminen on koko maan tasoa korkeampi.
- Peruskoulun oppilasmäärät ovat kasvaneet.
- Kaikkiaan Helsingissä opiskelee 47 000 oppilasta peruskouluissa ja lähes 120 000 suorittaa perusasteen jälkeistä tutkintoa.

SANNA RANTO

Väestön koulutustaso

Helsingin väestössä näkyy koulutustasossa kahtiajako; helsinkiläisistä huomattavasti koko maata suurempi osuus on suorittanut korkea-asteen tutkinnon (48–38 %), mutta samalla suurempi osuus jää pelkän peruskoulun varaan (19–17 %). Keskiasteen tutkintoja helsinkiläisillä on suhteessa vähän (33–44 %), vaikka keskiasteeseen kuuluvia pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneita onkin paljon; esimerkiksi helsinkiläisistä 30–49-vuotiaista joka kymmenennen korkein suoritettu tutkinto on ylioppilastutkinto, eli he ovat ilman ammatillisen koulutuksen tutkintoa.

Helsinkiläisistä 25–64-vuotiaista 81 prosenttia oli suorittanut jonkin perusasteen jälkeisen tutkinnon vuoden 2013 lopussa, koko maassa osuus oli 83 prosenttia. Vuosina 2009–2013 tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut Helsingin väestöllä 1,8 prosenttiyksikköä, eli hitaammin kuin koko maassa (3,1 prosenttiyksikköä). Heikoimmin on kehittynyt 25–34 sekä 40–49-vuotiaiden koulutustaso. Kaikki helsinkiläiset ikäluokat 60 ikävuoteen asti ovat suorittaneet vähemmän perusasteen jälkeisiä tutkintoja koko maahan verrattuna. Suurin ero on ikäluokissa 40–49-vuotiaat, ja erottava tekijä kaikissa ikäluokissa on keskiasteen koulutus, jonka helsinkiläisistä suorittaa harvempi.

Suuri maahanmuuttajaväestö vaikuttaa Helsingin koulutusrakennetietoihin, koska tutkintorekisterin tiedoissa on pääasiassa vain Suomessa suoritettut tutkinnot. Äidinkieleltään suomen ja ruotsinkielisistä 86 prosenttia on suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä on korkeampi kuin vastaava osuus koko maassa (84 %, 2012).

Edelleen nuorten koulutustaso on kehittynyt heikosti viime vuosina, vaikka vieraskieliset eivät olisi mukana tarkastelussa.

Miehet ovat naisia vähemmän kouluttautuneita, etenkin korkea-asteen koulutusta miehillä on vähemmän. 25–64-vuotiaista naisista 54 prosenttia on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, miehistä vain 42 prosenttia. Sukupuolten välinen ero on suurin nuoremmassa ikäluokassa; 30–39-vuotiaista naisista 61 prosentilla on korkea-asteen tutkinto, miehistä vain 44 prosentilla. Keskiasteen koulutusta miehillä on enemmän, mutta silti useampi helsinkiläinen mies jää koulutukseltaan pelkän peruskoulun varaan. 30–39-vuotiaista naisista 13 prosentilla koulutuksena oli pelkkä peruskoulu, miehistä 22 prosentilla.

Koulutus ja opiskelijat

Peruskoulu

Helsingissä peruskouluissa luokilla 1–9 on kaikkiaan 47 300 oppilasta. Oppilaiden määrä on kasvussa perusopetuksessa, vuosina 2010–2014 kasvua oppilasmäärissä on ollut 5 prosenttia. Nopeinta oppilasmäärän kasvu on ollut kaupungin ylläpitämissä perusasteen oppilaitoksissa.

Kaupungin suomenkielisten peruskoulujen oppilaista 19 prosenttia eli 6 780 oppilasta opiskeli suomea toisena kielenä. Valtion kouluissa osuus oli 18 ja yksityisissä 14 prosenttia. Suomi toisena kielenä -oppilaiden määrän kasvu on ollut nopeaa, vielä 2010 kaupungin koulujen oppilaista heidän osuus oli 16 prosenttia.

Erityisen tuen oppilaita oli 9,5 prosenttia koko Helsingin oppilasmäärästä ja tehostetun tuen oppilaiden osuus oli 5 prosenttia. Erityisen tuen oppilasosuus on pysynyt viime vuosina melko samana, tehostetun tuen oppilaiden osuus on kasvanut. 10-luokan oppilaiden määrä vähentyi vuonna 2014 yhteishaun muutosten myötä huomattavasti, 10-luokalle siirtyi vain 158 oppilasta eli 3 prosenttia edellisen vuoden 9. luokkalaisista. Vielä vuonna 2012 10-luokalle siirtyi 7 prosenttia 9-luokkalaisista.

Vuonna 2012 peruskoulun päättäneistä 63 prosenttia siirtyi saman vuoden syksynä lukio-koulutukseen ja 24 prosenttia siirtyi ammatilliseen koulutukseen. Tutkintotavoitteisen koulutuksen ulkopuolelle jäi 14 prosenttia peruskoulun päättäneistä, suurempi osuus kuin koko maassa (8,5 %).

Lukiot

Vuoden 2014 syksyllä Helsingin lukioissa opiskeli 13 797 nuorta. Heistä 50 prosenttia opiskeli kaupungin suomenkielisissä lukioissa ja 9 prosenttia ruotsinkielisissä lukioissa. Yksityisissä sopimuskouluissa opiskeli 31 prosenttia lukiolaisista, yksityisissä erikoiskouluissa 4 ja valtion kouluissa 6 prosenttia. Helsingin kaupungin lukiossa oli lisäksi 1 773 aikuislukiolaista. Lukiolaisten määrä on pysynyt melko tasaisena viime vuosina, aikuislukiolaisten määrässä on ollut kasvua.

Nuorten lukiokoulutuksen opiskelijoista 74 prosenttia oli kotikunnaltaan helsinkiläisiä ja 10 prosenttia oli muun kuin suomen tai ruotsinkielisiä. Kotikunnaltaan helsinkiläisten osuus oli suurin yksityisissä sopimuskouluissa (82 %) ja pienin kaupungin ruotsinkielisissä lukioissa (61 %). Vieraskielisten osuus oli suurin yksityisissä erikoiskouluissa (27 %) ja pienin kaupungin ruotsinkielisissä lukioissa (1 %). Vieraskielisistä pakolaistaustaisten kieliryhmien määrät ovat alkaneet kasvaa viime vuosien aikana lukioissa merkittävästi, somali on nyt yhtä suuri vieras kieli kuin venäjä.

Ammatillinen koulutus

Kaupungin järjestämässä ammatillisessa koulutuksessa oli 8 620 opiskelijaa syksyllä 2014. Heistä 73 prosenttia oli kotikunnaltaan helsinkiläisiä ja 17 prosenttia vieraskielisiä. Nuorten opetus suunnitelmaperusteisesti opiskeli 78 prosenttia, näyttötutkintoon tähtäsi 18 ja valmentavissa koulutuksissa oli 4 prosenttia opiskelijoista. Alle 25-vuotiaiden osuus kokonaisopiskelijamäärästä oli 72 prosenttia. Helsingissä ammatillisen tutkinnon suorittaneet työllistyvät selvästi koko maan tasoa paremmin.

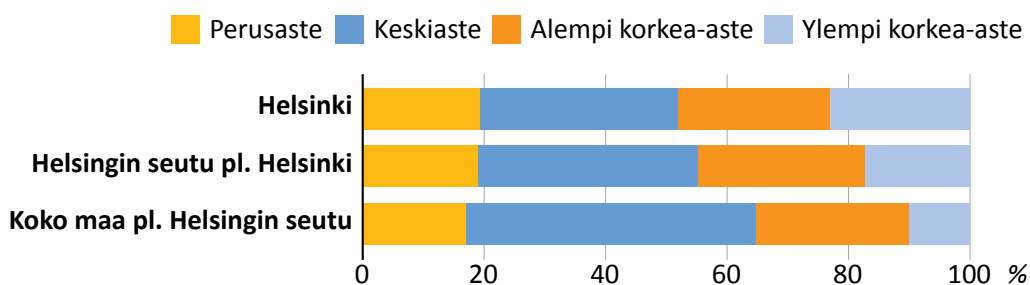
Kokonaisuudessaan Helsingissä opiskeli 34 700 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa. Määrä on pysynyt melko samana viime vuosien aikana (2008–2012), vähennystä on 3 prosenttia. Opiskelijoista 60 prosenttia suoritti perustutkintoa ja loput ammatti- tai erikoisammattitutkintoa. Oppisopimuskoulutuksella opiskeli kolmannes opiskelijoista (35 %). Oppisopimuskoulutuksella opiskelevien määrä on viime vuosina vähentynyt huomattavasti, yli tuhannella opiskelijalla vuosina 2008–2012. Vähentymistä on tapahtunut etenkin perustutkintoa suorittavilla – sama näkyy koko maan tilastoissa.

Korkea-asteen koulutus

Helsingissä oli 22 300 opiskelijaa ammattikorkeakouluissa ja 44 300 yliopistoissa vuoden 2013 syksyllä. Ammattikorkeakouluopiskelijoista 61 prosenttia oli kotikunnaltaan helsinkiläisiä ja yliopisto-opiskelijoista 69 prosenttia. Koko maan ammattikorkeakouluopiskelijoista 16 prosenttia opiskelee Helsingissä ja yliopisto-opiskelijoista 27 prosenttia.

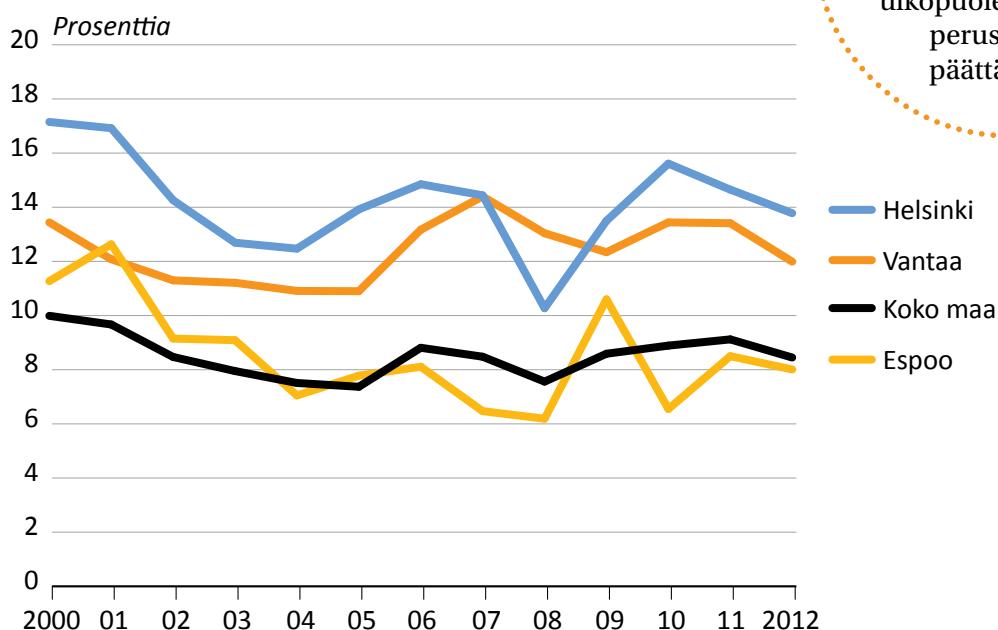
Helsingiläisistä 25–64-vuotiaista **81 %** oli suorittanut jonkin perusasteen jälkeisen tutkinnon vuoden 2013 lopussa.

Kuvio 3.16. Helsingin, Helsingin seudun ja koko maan 25–64-vuotias väestö koulutusasteen mukaan 31.12.2013

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 3.17. Vuosina 2000–2012 peruskoulun 9.-luokan päättäneistä niiden osuus, jotka eivät jatkaneet heti tutkintotavoitteista koulutusta

Lähde: Tilastokeskus.

Peruskoulun päättäneistä **63 %** siirtyi syksyllä 2012 lukioon ja **24 %** ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen ulkopuolelle jäi **14 %** peruskoulun päättäneistä.

3.5. Kulttuuri

- Helsinkiläiset arvostavat suuresti kaupungissa olevaa kulttuuritarjontaa.
- Helsinki on Suomen kulttuurielämän keskus lähes kaikilla mittareilla mitattuna.
- Viime vuosien suuri muutos on ollut erilaiset omaehtoiset ja eri kaupunginosissa virinneet spontaanit tapahtumat, kuten Ravintolapäivä ja Siivouspäivä.
- Kaupunkikulttuurin kehitykseen liittyy siten yhteisöllisyyden nousu.
- Helsinkiläiset ovat tyytyväisiä kulttuuritarjontaan

VESA KESKINEN JA SINI ASKELO

Helsinkiläiset ovat kyselyjen mukaan tyytyväisiä kaupungin omaan kulttuuritarjontaan, esimerkiksi vuoden 2012 kuntapalvelututkimuksessa kulttuuripalvelujen taso arvioitiin palvelujen kärkipäähän. Viime vuosina keskustelussa kaupunkien kulttuuritarjonnasta on alettu painottaa taiteiden lisäksi myös elämäntapoja ja kaupunkitilan käyttöä, ja kaupunki on ollut osallisena ruokakulttuurin kehittämisessä.

Asuinalueilla tapahtuu

Helsingin kulttuurielämää on tullut lyhyessä ajassa paljon uutta ja mielenkiintoista: yhteisöllinen kaupunkikulttuuri tapahtumineen ja elämyksineen kukoistaa ja pop up -ilmiö on levinnyt laajalle. Helsinkiläisten kulttuuriharrastuksia ja mielipiteitä kaupungistaan kulttuurikaupunkina tutkittiin syksyllä 2013. Kyselyyn vastasi 838 henkilöä, joista 13 prosenttia oli kulttuurialan ammattilaisia.

Helsinki on Suomen kulttuurielämän keskus

Helsingin kaupungin oman kulttuurituotannon ohella kaupunkiin on keskittynyt valtavasti kulttuurialan osaamista. Helsinki on Suomen kulttuurielämän keskus. Tänne ovat sijoittuneet kansalliset taidelaitokset kuten Kansallisteatteri, Ooppera ja Valtion taidemuseo. Helsingissä sijaitsee myös suuri joukko yksityisen sektorin taidetoimijoita kuten teatteri-, tanssi- ja sirkusryhmiä sekä taidegallerioita. Monilla kulttuurin toimialoilla yritykset ovat vahvasti keskittyneet Helsinkiin. Myös kulttuurialan koulutustoiminta on kattavaa ja täällä sijaitsevat valtakunnallisesti alan tärkeimmät korkeakoulut.

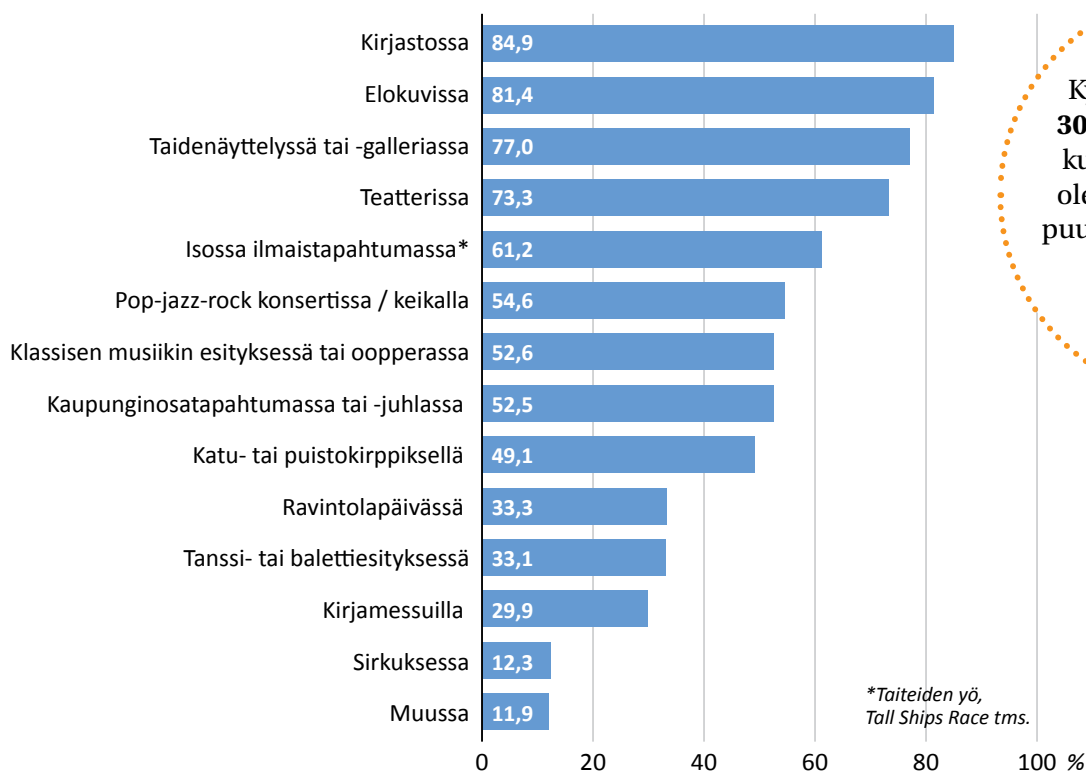
Lähteet:

Vesa Keskinen ja Helena Kotro (2014): *Kohti yhteisöllistä kaupunkikulttuuria. Mielipiteitä Helsingistä kulttuurikaupunkina.* Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2014:4.

Sini Askelo, Vesa Keskinen, Reetta Sariola ja Petteri Räisänen (2014): *Arts and culture in Helsinki.* Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja kulttuurikeskuksen erityisjulkaisu.

Vesa Keskinen: *Tasaista menoa. Helsinkiläisten tyytyväisyys kuntapalveluihin 2012 ja 2008.* Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2013:1.

Kuvio 3.18. Vuoden aikana kulttuuri-, taide- ja muissa tapahtumissa käyneiden osuus Helsingissä syksyllä 2013 (N=829)

Kyselyyn vastanneista **30 %** oli sitä mieltä, että kulttuuritarjonnassa ei ole mitään ongelmia tai puutteita. Eniten vastaajia harmitti Helsingin kulttuuritarjonnan kalleus.

Lähde: Keskinen Vesa & Kotro Helena (2014). Kohti yhteisöllistä kaupunkikulttuuria. Mielipiteitä Helsingistä kulttuurikaupunkina. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 4:2014.

Toimiva Helsinki

4.1. Kaupunkirakenne ja liikkuminen

- Helsingin seudun kasvu jatkuu, voimakkain väestönkasvu tapahtuu tällä hetkellä kaupunkiseudun ytimessä.
- Satama- ja teollisuustoiminnan väistyminen on avannut uusia mahdollisuuksia urbaanin asumisen ja vapaa-ajan toimintojen kehittämiseen.
- Helsinki- ja pääkaupunkiseutu on kehittymässä kohti monikeskuksista verkostokaupunkia, jossa tehokkaat poikittaiset joukkoliikenneyhteydet sitovat alakeskukset tiiviimmin osaksi kaupunkikokonaisuutta.
- Liikkuminen lisääntyy. Joukkoliikenteen matkaosuus on kääntynyt kasvuun autoistumisen kasvusta huolimatta. Kehittyvät joukkoliikenneyhteydet parantavat monien alakeskusten joukkoliikennesaavutettavuutta.
- Palveluiden saavutettavuudessa on merkittäviä eroja kaupunginosien välillä. Helsingin ydinkeskustan saavutettavuus joukkoliikennevälinein on seudullisesti korkealla tasolla, reuna-alueilla sijaitsevat kohteet saavutetaan selvästi paremmin henkilöautolla liikuttaessa.
- Helsinki on vihreä ja lajistoltaan monipuolinen kaupunki.

ARI JAAKOLA

Kaupunkirakenne muuttuu hitaasti

Kaupunkirakenne käsittää asuntojen, työpaikkojen, palvelujen ja viheralueiden sekä niiden välisten yhteyksien sekä teknisen huollon verkostojen muodostaman fyysisen ja toiminnallisen kokonaisuuden. Perusta kaupunkirakenteelle ja sen muutoksille luodaan kaavoitusprosessissa, mutta kaupunkirakenteen kehitykseen vaikuttavat monet muutkin tekijät kuten yleiset taloudelliset suhdanteet, asukkaiden, yritysten ja muiden toimijoiden sijaintipäätökset, liikenneverkostojen, liikkumistottumusten ja yleensä ihmisten elämäntapaan liittyvä kehitys sekä näitä ohjaamaan pyrkivät poliittiset ja hallinnolliset päätökset. Kaupunkien kehityksessä tapahtuu kuitenkin jatkuvaa muutosta, joka näkyy niin kaupungin fyysisessä ympäristössä kuin toiminnallisissa rakenteissakin. Suomessa aluerakenteen kehitystä on leimannut jo jonkin aikaa väestön ja toimintojen keskittyminen muutamille suurille kaupunkiseuduille. Näissä kasvukeskuksissa kehitys näkyy paitsi asutuksen ja toimintojen tiivistymisenä kaupunkien ydinalueilla, myös taajaan rakennetun alueen leviämisenä kaupungin reuna-alueilla. Yksittäisen kaupungin sisällä on siten käynnissä monia rinnakkaisia kehityskulkuja.

Seudun väestö kasvaa voimakkaasti, nyt myös Helsingin kantakaupungissa

Helsingin seutu jatkaa voimakasta kasvuaan. Viimeisten viiden vuoden aikana seudun väkiluku on kasvanut keskimäärin 16 500 hengen vuosivauhdilla, mikä merkitsee noin 1,2 prosentin väestönkasvua vuosittain. Kaupunkiseudun viimeaikaisessa kehityksessä uusi kiinnostava piirre on, että suhteellisen väestönkasvun painopiste on siirtynyt seudun reuna-alueilta kohti ydintä. Merkille pantavaa on erityisesti Helsingin kantakaupungissa tapahtunut käänne, jossa väestön väheneminen on pysähtynyt ja kääntynyt voimakkaaseen kasvuun (kuviot 4.1 ja 4.2).

Helsingissä väestönkasvu on ollut voimakkainta alueilla, joille on kohdistunut runsaasti asuntotuotantoa. Sen sijaan alueilla, joille uusia asuntoja ei ole juurikaan valmistunut, väestömäärä on jopa vähentynyt. Asuntotuotannon rooli on alueellisen väestökehityksen kannalta hyvin keskeinen, sillä viimeisten viiden vuoden aikana Helsingin väestönkasvusta noin 80 prosenttia sijoittuu tänä aikana valmistuneisiin uusiin asuntoihin. Toisaalta liki viidennes kasvusta sijoittuu kaupungin vanhimpaan asuntokantaan, etenkin sotia ennen valmistuneisiin asuntoihin. Kantakaupungin vanhojen asuntojen ohella väestönkasvua on tapahtunut myös Helsingin vanhemmissa lähiöissä, kun taas vuosina 1980–1999 valmistuneessa asutuskannassa väkimäärä on vähentynyt. Näyttää, että sotien jälkeen ja 60-luvulla rakennetuilla asuinalueilla on käynnissä sukupolvenvaihdos, kun taas tätä nuoremmissa asutuskannassa väestö vähenee ikääntymisen ja alkuperäisten asukkaiden jälkeläisten poismuuton myötä (kuvio 4.3). Urbaani keskusta-asuminen tiheällä ja monimuotoisella kaupunkialueella tuntuu kiinnostavan yhä useampia kaupunkilaisia. Helsingin kantakaupungin osuus Helsingin väestönkasvusta viimeisten viiden vuoden aikana on noin 44 prosenttia. Tästä osuudesta kaksi kolmannesta sijoittuu kantakaupungin uusiin, vuosina 2010–2014 valmistuneisiin, asuntoihin, ja kolmannes jo olemassa olleisiin asuntoihin.

Metropolialue laajenee ja rakenne kehittyy monikeskuksisemmaksi

Helsingin metropolialue on alkanut voimakkaan kasvun myötä muuttua yhä enemmän kohti monikeskuksista kaupunkirakennetta. Samalla seudullinen palvelurakenne on muotoutumassa uudelleen kaupallisten palveluiden ja vähitellen myös julkisten palvelujen osalta. Liikkuvuuden kasvu, erityisesti autoistuminen, on laajentanut kaupunkialueen toiminnallisen alueen laajaksi kaupunkiseuduksi, joka ulottuu jo selvästi Helsingin seutua laajemmalle alueelle. Toisaalta Helsingissä satama- ja teollisuustoiminnan väistyminen ja entistä aktiivisempi rantojen hyödyntäminen on avannut mahdollisuuksia urbaaniin asumiseen ja vapaa-ajan toimintoihin (Söderström ym. 2014).

Vaikka Helsingin seudun keskusrakennetta hallitsee edelleen kaupungin perinteinen keskusta, on viime vuosikymmenien aikana entistä suurempi osuus seudun työpaikoista ja palveluista sijoittunut pääkeskuksen ulkopuolelle. Kaupunkiseudun monikeskuksinen rakenne pohjautuu alakeskusten lisäksi erilaisten joukkoliikenne- ja autovyöhykkeille muodostuneisiin työpaikka- ja palvelukeskittymien verkostoon. Helsingin ydinkeskustan ulkopuolella kasvu on suuntautunut selkeiden alakeskusten sijaan enemmän vyöhykemäisiin työpaikkakeskittymiin, joista monet toimivat tiettyjen toimialojen klustereina (Söderström ym. 2014).

Pääkaupunkiseudun palveluverkko ja joukkoliikenneverkosto tiheä, saavutettavuudessa merkittäviä alueellisia eroja

Muuhun maahan verrattuna pääkaupunkiseudun palveluverkko on tiheä ja joukkoliikenneverkosto suhteellisen kattava. Valtaosalle asukkaista lähin kauppa on kohtuullisella kävelyetäisyydellä ja esimerkiksi kirjasto löytyy kodin lähistöltä. Palvelujen saavutettavuudessa on kuitenkin merkittäviä eroja seudun eri osien välillä. Alueiden saavutettavuuteen vaikuttaa olennaisesti kulkumuoto, sillä parhaiten saavutettavat alueet ovat erilaiset riippuen siitä, liikutaanko esimerkiksi henkilöautolla vai joukkoliikennevälineillä (ks. kartta 4.1). (Toivonen ym. 2014a).

Liikkuminen lisääntyy – joukkoliikenteen merkitys kasvussa autoistumisasteen kasvusta huolimatta

Pääkaupunkiseudun asukkaiden liikkumistottumuksia on tutkittu säännöllisin tutkimuksin 1960-luvulta lähtien. Joukkoliikenteen osuus henkilöauto- ja joukkoliikennematkoista on jatkuvasti laskenut, vaikka absoluuttisesti matkustajamäärät ovatkin lisääntyneet. Trendiin on vaikuttanut yksityisautoilun voimakas lisääntyminen 1960-luvulta alkaen. Uusimman, vuonna 2012 toteutetun tutkimuksen (HSL 2013) mukaan näyttää kuitenkin siltä, että tämä kehitys on päättynyt. Ensimmäistä kertaa koko tutkimushistorian aikana joukkoliikenteen osuus on kasvanut (kuvio 4.4).

Eniten joukkoliikenteellä matkustetaan Helsingin kantakaupungissa ja kantakaupunkiin suuntautuvilla matkoilla. Näillä matkoilla joukkoliikenteen suosio on kasvanut entisestään. Vuonna 2012 kantakaupungin sisäisistä matkoista peräti 78 prosenttia tehtiin joukkoliikenteellä. Silmiinpistävää viimeaikaisessa kehityksessä on myös joukkoliikenteellä ja erityisesti henkilöautoilla tehtyjen matkojen lisääntyminen Helsingin kantakaupunkia ympäröivällä esikaupunkivyöhykkeellä. Matkamäärien kasvuun on vaikuttanut alueen asukas- ja työpaikkamäärien kasvu. Merkille pantavaa on myös, että samalla kun ostos-, asiointi- ja muut vapaa-ajan matkat ovat lisääntyneet, koulu- ja opiskelumatkojen sekä muiden ”ei-kotiperäisten” matkojen määrä on pysynyt ennallaan ja työmatkojen määrä henkilöä kohti jopa vähentynyt viime vuosina (kuviot 4.5 ja 4.6).

Helsinki on vihreä ja lajistoltaan monipuolinen kaupunki

Helsinkiä voidaan hyvällä syyllä pitää vihreänä kaupunkina, sillä kaupungin maapinta-alasta liki puolet (47 %), noin 100 km², on luokiteltavissa viheralueiksi (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2014b). Näistä Helsingin kaupungin rakennusviraston katu- ja puisto-osaston hallinnassa on yhteensä hieman yli 70 neliökilometrin laajuinen alue. Viheralueiden määrä ja osuus kaupungin maa-alasta on kasvanut mm. Östersundomin alueliitoksen myötä. Väestömäärään suhteutettuna viheralueiden määrää voidaan pitää myös kansanvälisesti korkeana.

Kaikista viheralueista ns. luonnonmukaisia elinympäristöjä on yhteensä 55,9 km² (64 % viherpinta-alasta), ihmistoiminnan tuloksena syntyneitä 14,6 km² (17 %) ja rakennettuja puistoja 16,6 km² (19 %). Helsingin viheralueiden elinympäristötyypeistä metsiä on selvästi eniten (22 % maapinta-alasta) ja ne muodostavat koko kaupungin kattavan metsäverkoston. Helsingin lajisto on edustava ja monet Helsingin kaupunkibiotoopeista ovat lajistoltaan seudullisesti ja jopa maakunnallisesti arvokkaita. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2014b) Kaupungin itsensä hoitamien viheralueiden lisäksi kaupungin pientaloalueiden viherpihat muodostavat hyvin keskeisen osan urbaanin viheralueen kokonaisuudesta. Esimerkiksi Paloheinän alueella pientalojen piha-alueiden viherpinta-ala vastaa 27 prosenttia koko alueen pinta-alasta, ja on enemmän kuin alueella sijaitsevien puistojen kokonaispinta-ala (Hannikainen ym. 2014).

Lue lisää:

European Commission (2013): *Quality of Life in Cities. Perception Survey in 79 European Cities.*

Hannikainen, Matti O., Niko Lipsanen, Anna Ojala, Richard Robinson & Andrew Taylor (2014):

Viheralueiden kehitys Helsingin metropolialueella. Teoksessa Jussi Kulonpalo 2014 (toim.). *Työkaluja metropolialueen kehittämiseen. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka ohjelman tuloksia vuosina 2010–2014.* Helsingin kaupungin tietokeskus. 12–25.

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. <http://www.yleiskaava.fi/2013/tarinaa-tyohuoneelta-jalat-irti-maasta/> (5.1.2015)

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto (2014b). *Helsingin kestävä viherrakenne. Miten turvata kestävä viherrakenne ja kaupunkiluonnon monimuotoisuus tiivistyvässä kaupunkirakenteessa?* Kaupunkiekologinen tutkimusraportti. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:27. http://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2014-27.pdf (5.1.2015)

Helsingin seudun aluesarjat. www.aluesarjat.fi (5.1.2015)

HSL (Helsingin seudun liikenne) (2013). HLJ 2015. Liikkumistottumukset Helsingin seudulla 2012. HSL julkaisuja 27/2013. https://www.hsl.fi/sites/default/files/uploads/liikkumistottumukset_helsingin_seudulla2012.pdf (5.1.2015)

Jussi Kulonpalo 2014: (toim.). *Työkaluja metropolialueen kehittämiseen. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka ohjelman tuloksia vuosina 2010–2014.* Helsingin kaupungin tietokeskus.

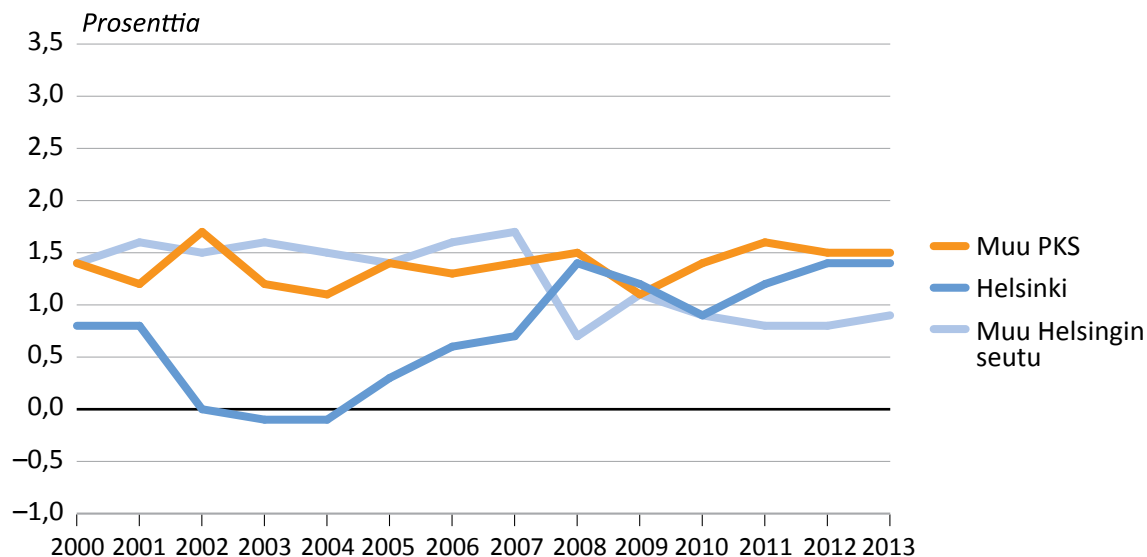
Schulman, Harry & Panu Söderström (2014): *Pohjoiset suurkaupungit. Kaupunkirakenteen kehitys Helsingin ja Tukholman metropolialueilla.* Teoksessa Jussi Kulonpalo 2014 (toim.). *Työkaluja metropolialueen kehittämiseen. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka ohjelman tuloksia vuosina 2010–2014.* Helsingin kaupungin tietokeskus. 12–25.

Söderström, Panu, Harry Schulman & Mika Ristimäki (toim.) (2014): *Pohjoiset suurkaupungit. Yhdyskuntarakenteen kehitys Helsingin ja Tukholman metropolialueilla.* SYKE:n julkaisuja 2. Suomen ympäristökeskus.

Toivonen, Tuuli, Maria Salonen, Henriikki Tenkanen & Perttu Saarsalmi (2014a): *Saavutettavuutta laskemassa pääkaupunkiseudulla.* Kvartti 2/2014. <http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/saavutettavuutta-laskemassa-paakaupunkiseudulla> (5.1.2015)

Toivonen Tuuli, Maria Salonen, Sakari Jäppinen, Timo Jaakkola, Juha Järvi, Jaani Lahtinen, Perttu Saarsalmi & Henriikki Tenkanen (2014b): *Pääkaupunkiseudun saavutettavuutta tutkimassa.* Teoksessa Jussi Kulonpalo 2014 (toim.). *Työkaluja metropolialueen kehittämiseen. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka ohjelman tuloksia vuosina 2010–2014,* 26–34. Helsingin kaupungin tietokeskus.

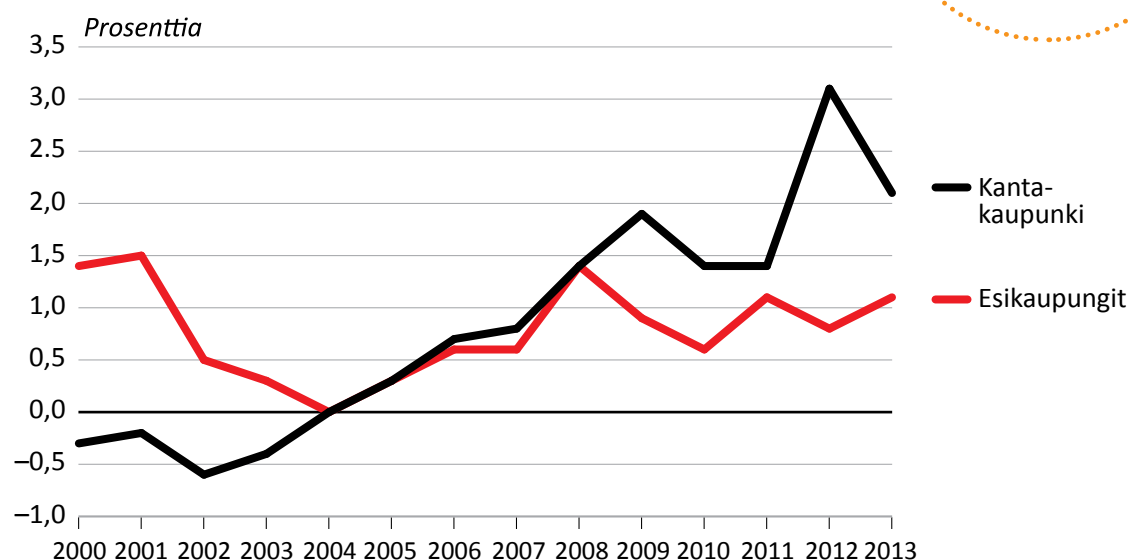
Kuvio 4.1. Väestön suhteellinen kasvu Helsingin seudun eri osissa vuosina 2000–2013

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin seudun aluesarjat.

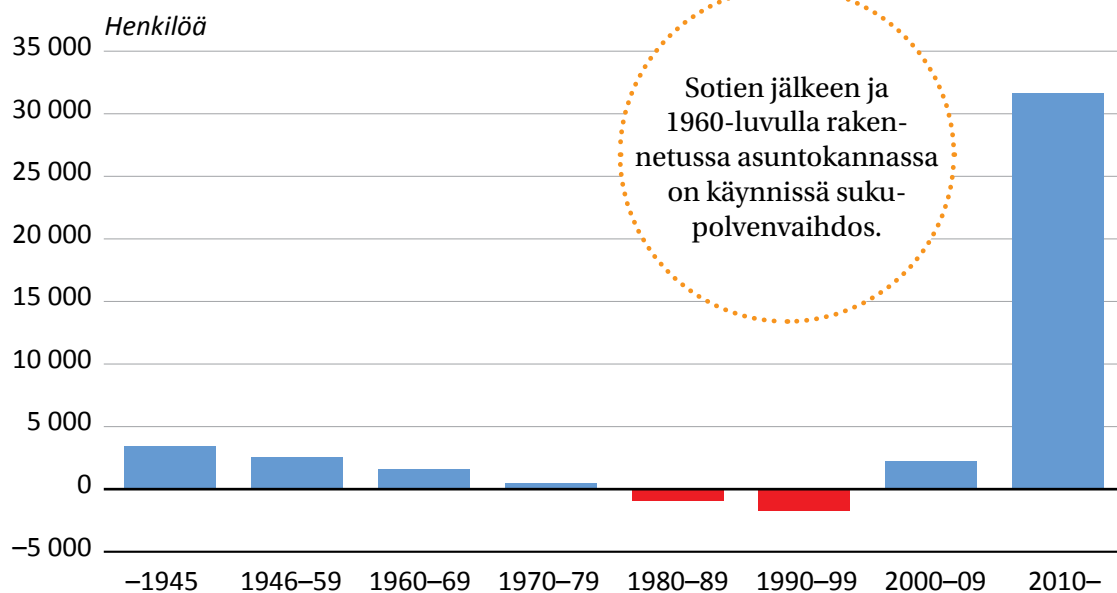
Kantakaupungissa
väestönvähenneminen
on pysähtynyt ja
kääntynyt kasvuun.

Kuvio 4.2. Väestön suhteellinen kasvu Helsingin kantakaupungissa ja esikaupunkialueella vuosina 2000–2013

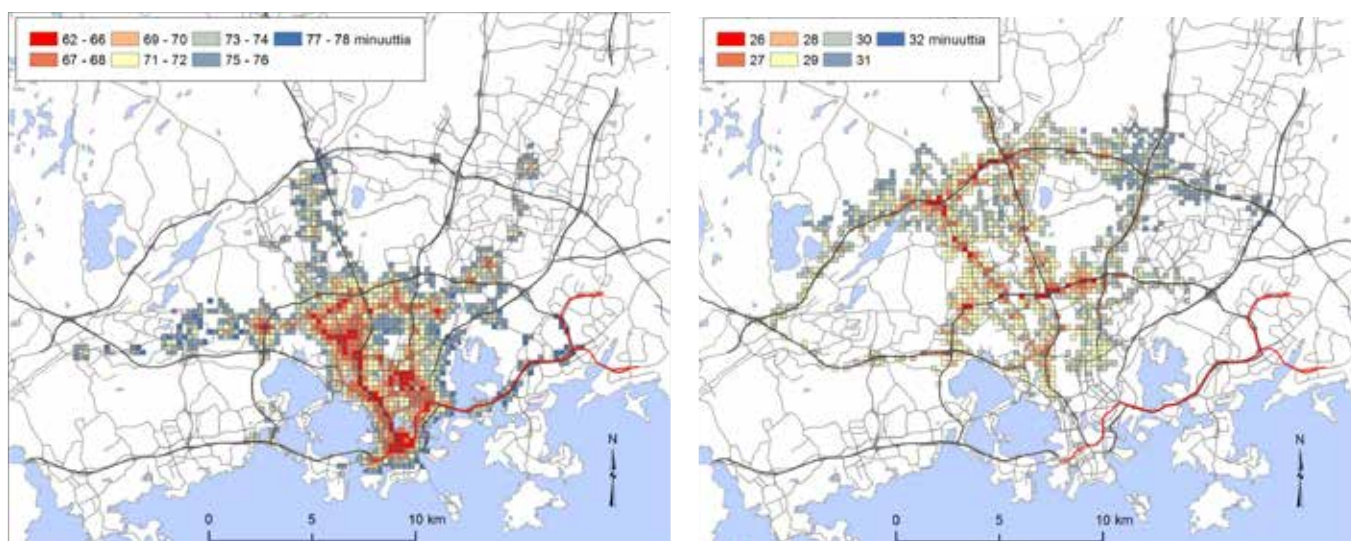
Lähde: Tilastokeskus, Helsingin seudun aluesarjat.

Kuvio 4.3. Väestönmuutos Helsingin eri ikäisessä asuntokannassa vuosina 2010–2014

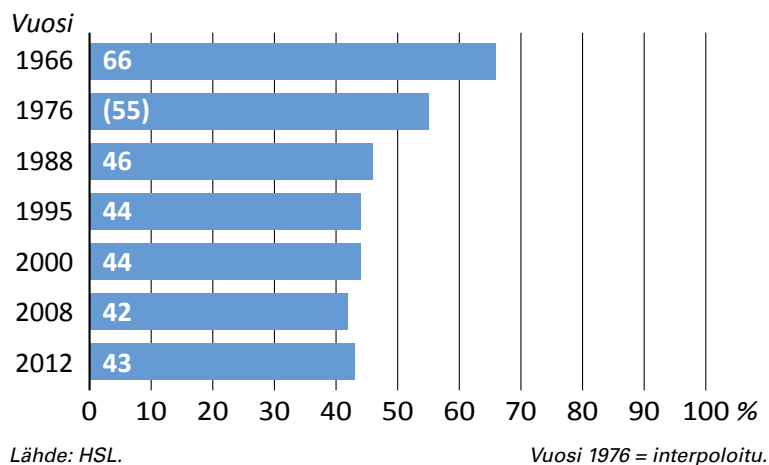
Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Kartta 4.1. Pääkaupunkiseudun parhaan saavutettavuuden alueet joukkoliikenteen käyttäjän (vas.) ja autoilijan (oik.) kannalta. Ruudukkoon on poimittu saavutettavuudeltaan paras 10 % tilastoruuduista. Ruudun saavutettavuus on matka-aikojen mediaani kaikista muista ruuduista kyseiseen ruutuun, valitulla kulkumuodolla

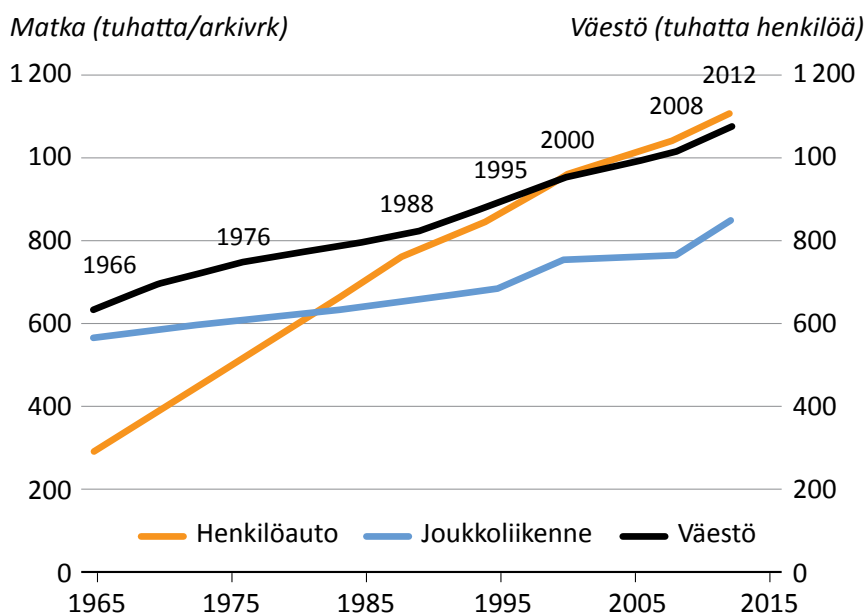
Lähde: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Kuvio 4.4. Joukkoliikenteen osuus pääkaupunkiseudulla asuvien moottoriajoneuvomatkoista seudun sisäisillä matkoilla

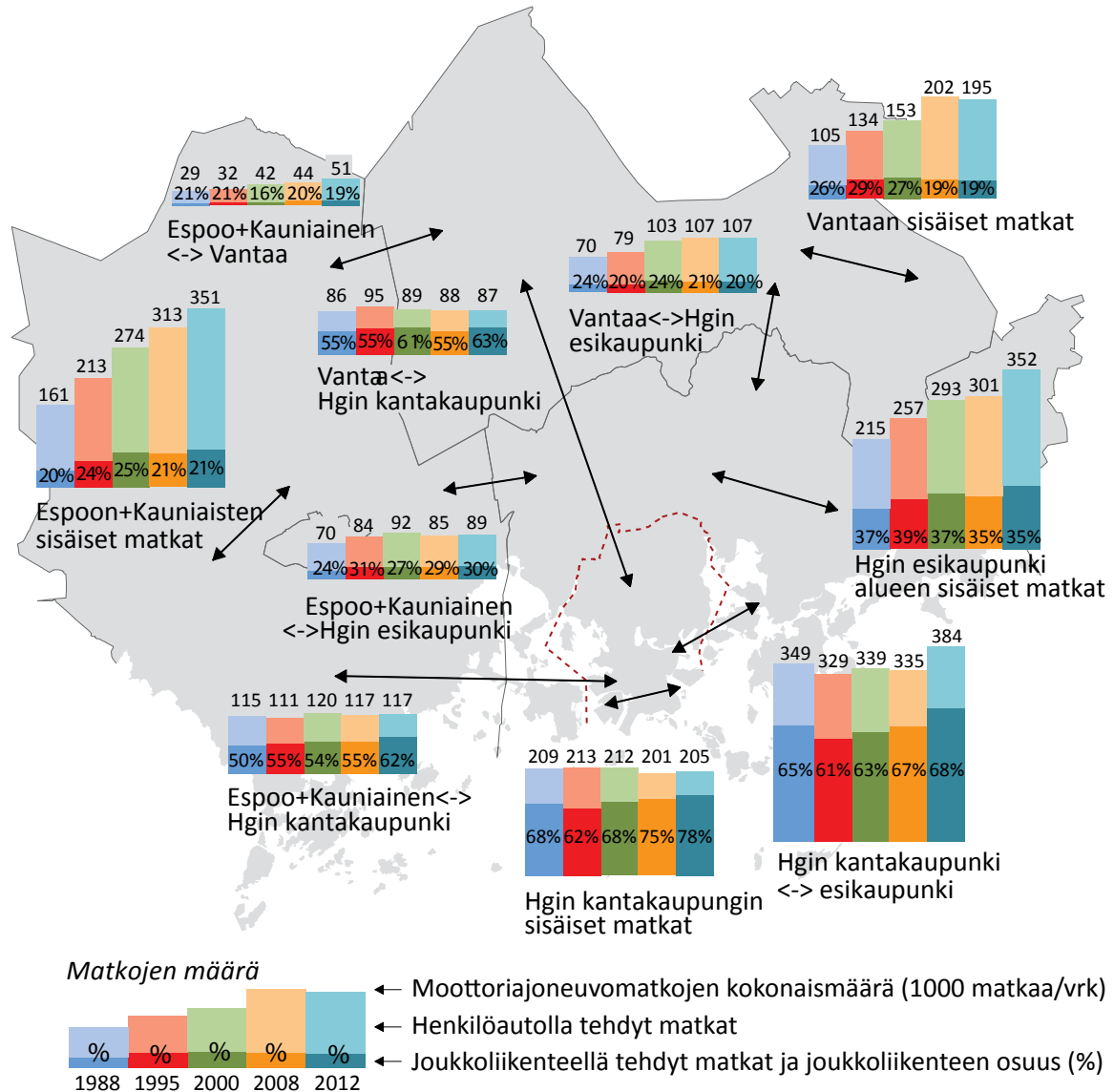
Ensimmäisen kerran tutkimushistorian aikana joukkoliikenteen osuus on kasvanut.

Kuvio 4.5. Pääkaupunkiseudun asukkaiden seudulla tekemien henkilöauto- ja joukkoliikennematkojen määrät sekä väestönmuutos vuosina 1966–2012 (tutkimusvuodet merkitty kuvaan)

Kuvio 4.6. Pääkaupunkiseudulla asuvien henkilöauto- ja joukkoliikennematkat (1 000 matkaa/vrk) sekä joukkoliikenteen osuus matkan suuntautumisen mukaan

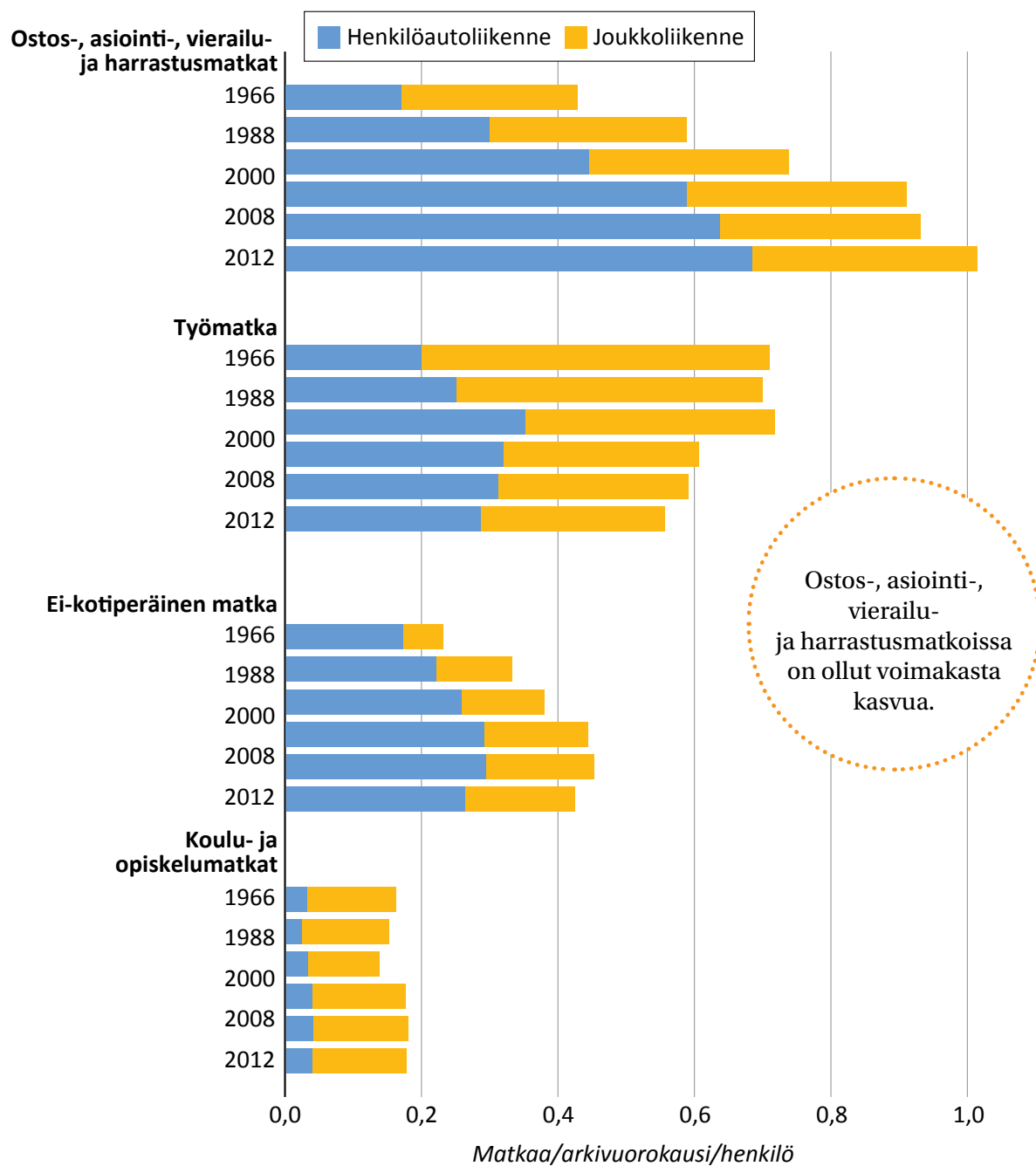
Joukkoliikenteellä ja erityisesti henkilöautoilla tehdyt matkat ovat lisääntyneet Helsingin esikaupunkialueilla.

--- Helsingin kantakaupungin raja

Lähde: HSL.

Kuvio 4.7. Pääkaupunkiseudun asukkaiden matkat joukkoliikenteellä ja henkilöautolla matkan tarkoituksen mukaan vuosina 1966–2012 (mukana sekä seudun sisäiset että ulkopuliset matkat)

Lähde: HSL.

4.2. Alueiden monimuotoisuus ja erilaistuminen

KATJA VILKAMA

Helsingin asuinalueet ovat asukasrakenteeltaan monimuotoisia, mutta samalla varsin erilaisia. Alueiden väliset erot näkyvät muun muassa väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa, koulutus- ja tulotasossa, työttömyydessä sekä maahanmuuttajien osuuksissa. Asuinalueiden erilaistumisessa on havaittavissa kolme pääpiirrettä.

Erilaistuminen selväpiirteistä – muutokset alueellisessa rakenteessa suhteellisen hitaita

Alueiden erilaistuminen on Helsingissä – ja koko pääkaupunkiseudulla – selväpiirteistä ja yleiseltä rakenteeltaan osa-alueittain tarkasteltuna varsin pysyvää. Vahvimmin ja heikoimmin pärjävien alueiden ryhmä näyttäytyy vuodesta toiseen lähes samankaltaisena. Tämä johtuu ennen kaikkea asuntokannan alueellisista eroista. Asuntokannan rakenne, sijaintikunta ja etäisyys Helsingin keskustasta ovat vahvasti yhteydessä siihen, millainen kunkin asuinalueen sosioekonominen ja etninen rakenne on. Yleistäen, mitä korkeampi ARA-vuokra-asuntojen ja kerrostaloasuntojen osuus on ja mitä kauempana Helsingin keskustasta alue sijaitsee, sitä matalampi on tyypillisesti myös alueen sosioekonominen status. Koska asuntokanta muuttuu hitaasti, ovat isommat muutokset alueiden keskinäisessä hierarkiassa suhteellisen hitaita.

Kehitys pääpiirteiltään myönteistä – alueellisissa eroissa kuitenkin lievää kasvua

Keskitulot, koulutustaso ja vieraskielisten osuus ovat nousseet lähes kaikilla alueilla vuosina 2002–2012, muutoksen tahti on kuitenkin vaihdellut. Alueiden keskinäiset erot ovat kasvaneet erityisesti vieraskielisten osuuden suhteen, hieman myös ylemmän korkeakoulutuksen osalta. Työttömyys vaihtelee taloussuhdanteiden mukana. Alueelliset erot ovat kuitenkin säilyneet selkeinä myös talouden nousukausilla. Korkeimman työttömyystason alueilla 25–64-vuotiaiden työttömyysaste ei ole laskenut alle 10 prosentin. Alhaisimman työttömyystason alueilla työttömyys on puolestaan säilynyt alle viidessä prosentissa. Vuodenvaihteen 2013/2014 ennakkotiedon mukaan työttömyysaste nousi Helsingissä korkeimmillaan 19 prosenttiin eli miltei kaksinkertaiseksi kaupungin keskitasoon nähden.

Erilaistuminen yhä monikerroksisempaa – suhteellisen huono-osaisuuden keskittyminen lisääntynyt

Useat eriytymisen ulottuvuudet paikantuvat pääkaupunkiseudulla pitkälti samalla tavoin. Erityisesti tämä näkyy heikoimmin pärjävien alueiden kehityksessä. Matalat keskitulot, kantaväestön alempi koulutustaso, korkea työttömyysaste ja korkeimmat vieraskielisten osuudet paikantuvat entistä selkeämmin samoille alueille. Vuodenvaihteessa 2001/2002 pääkaupunkiseudulta löytyi viisi aluetta, jotka sijoituivat kaikilla mainituilla muuttujilla heikoimpaan kymmenykseen (neljä näistä alueista sijaitsi Helsingissä, yksi Vantaalla). Vuodenvaihteessa 2012/2013 tämän kaltaisia alueita oli yksitoista (joista seitsemän Helsingissä, neljä Vantaalla).

Seudulta löytyy siis pieni joukko alueita, joiden suhteellinen asema on selvästi heikentynyt, ja joilla kehitystahti on jäämässä muista alueista jälkeen. Viimeaikainen eriytymiskehitys näkyy myös huono-osaisuuden riskien – esimerkiksi toimeentulotukea saavien osuuksien – alueellisena kasautumisena, sekä selkeinä eroina koetussa turvallisuudessa (ks. luku 2.2.3. Helsinkiläisten koettu turvallisuus (s. 35).

Lähteitä:

Helsinki alueittain 2013: http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/14_04_22_Helsinki_alueittain_2013_Tikkanen.pdf.

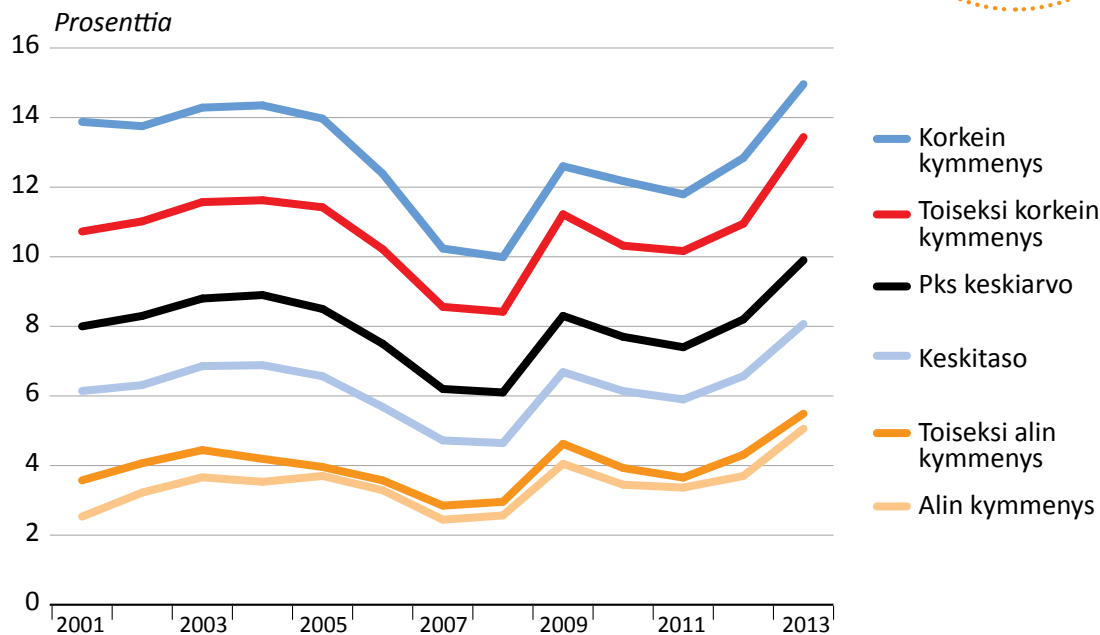
Vilkama, K. & Lönnqvist, H. (2013): *Ovatko alueelliset erot betoniin valettuja?* Kvartti 4/2013, 42–47.

Vilkama, K., Lönnqvist, H., Väliniemi-Laurson, J. & Tuominen, M. (2014): *Erilaistuva pääkaupunkiseutu – sosioekonomiset erot alueittain 2002–2012*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2014:1.

Kuvio 4.8. 25–64-vuotiaiden työttömyysaste pääkaupunkiseudulla aluetyypeittäin

Aluetyypit on muodostettu jakamalla osa-alueet työttömyysasteen mukaisiin kymmenyksiin vuodenvaihteen 2001/2002 tilanteen perusteella. Keskitason luokka muodostuu niistä alueista, jotka sijoittuivat kymmenyksiin 3–8. (Aineisto: Helsingin seudun aluesarjat/Tilastokeskus). Aluejaot muuttuivat Helsingissä vuoden 2012 lopussa. Kuviossa on käytetty pääosin ennen muutosta voimassa olleita aluejakoja.

Työttömyyden alueelliset erot ovat säilyneet selkeinä.

Aineisto: Helsingin seudun aluesarjat.

4.3. Asuntotuotanto ja asuminen

- Helsingin asuntotuotanto on vilkastunut. Viime vuosien tuotantomäärä ylittää selvästi vuosien 2005–2010 tason.
- Asumisoikeusasuntojen tuotanto on kasvussa.
- Helsinkiläiset asuvat muuta kaupunkiseutua ja muuta maata ahtaammin. Helsinkiläisten asumisväljyys on noin 34 m²/henkilö. Ahtaasti asuminen koskettaa erityisesti lapsiperheitä ja vieraskielistä väestöä.
- Asuntojen hintataso on pysynyt korkeana, mutta pitkään jatkunut hintojen kasvu näyttää taittuneen. Alueelliset hintaerot ovat merkittäviä. Helsingin kalleimmilla alueilla osakeasuntojen hinnat ovat kasvaneet selvästi muuta kaupunkia ja kaupunkiseutua voimakkaammin.

4.3.1. Asuntotuotanto Helsingissä

EIJA RAUNIOMAA

Vuoden 2008 taloudellinen taantuma näkyi asuntotuotannon vähenemisenä vuoteen 2010 asti. Asuntotuotanto kääntyi kuitenkin kasvuun vuonna 2011. Tuolloin valmistui kaikkiaan 4 082 asuntoa. Tämä on 80 prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Kehityksen suuntaan vaikutti osaltaan vuosille 2009 ja 2010 säädetty välimallin vuokra-asuntoja koskeva laki korotukilainoituksesta, jolla pyrittiin siirtämään käynnistysvalmiina olevia, mutta vakaampia aikoja odottavia, omistusasuntokohteita vuokra-asuntotuotantoon. Vilkkainta välimallin vuokra-asuntotuotanto oli Helsingissä vuosina 2011 ja 2012, jolloin valmistui noin tuhat välimallin vuokra-asuntoa kumpanakin vuonna. Vuosi 2012 oli 2000-luvun vilkkaimpia asuinrakentamisen vuosia: tuolloin valmistui kaikkiaan 5 175 asuntoa. Vuonna 2013 valmistui enää 4 556 asuntoa, ja näyttää siltä, että vuoden 2014 asuntotuotanto jäisi tätäkin alhaisemmaksi, sillä marraskuun loppuun mennessä valmistui noin 3 630 asuntoa. Myös aloitettujen rakennustöiden määrä näyttää vähenevän edellisistä vuosista. Marraskuun loppuun mennessä aloitettiin noin 2 900 asunnon rakentaminen. Lopulliset asuntotuotantotilastot koko vuoden osalta ovat käytettävissä tammikuun lopussa vuonna 2015.

Vuoden 2014 marraskuun loppuun mennessä valmistuneista asunnoista 92 prosenttia valmistui uustuotantona ja laajennuksina ja loput 8 prosenttia asuinkäyttöön muutettuihin vanhoihin toimitiloihin eli käyttötarkoituksen muutosten myötä. Vanhojen toimitilojen ja niihin rakennettavien asuntojen merkitys Helsingin asuntotuotannossa on suhteellisen suuri, joinakin vuosina jopa yli 10 prosenttia valmistuvista asunnoista valmistuu vanhoihin toimitiloihin.

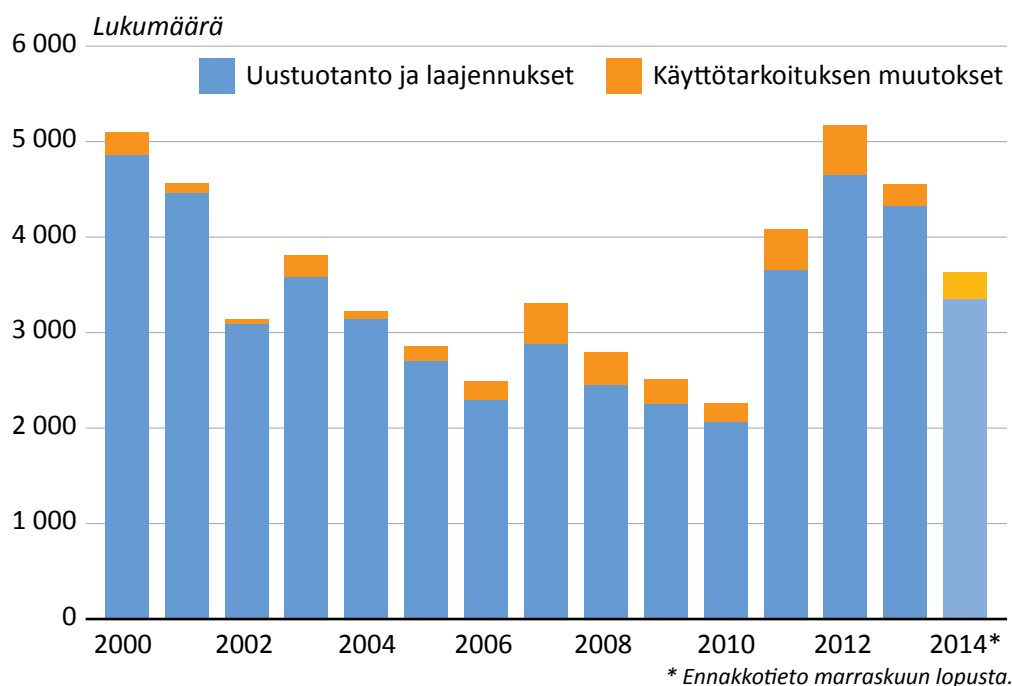
Vuonna 2014 valmistuneista asunnoista puolet omistusasuntoja

Vuonna 2014 valmistuneista asunnoista (30.11.2014 mennessä) noin puolet on omistus-asuntoja, 35 prosenttia vuokra-asuntoja ja 14 prosenttia asumisoikeusasuntoja. Omistus- ja vuokra-asuntoja näyttäisi valmistuvan määrällisesti vähemmän kuin edellisvuonna. Asumisoikeusasuntoja sen sijaan näyttää valmistuvan edellisvuotta enemmän: 344 asuntoa vuonna 2013 koko vuoden aikana ja 455 asuntoa vuonna 2014 marraskuun loppuun mennessä.

Suurempia asuntoja valmistunut jälleen enemmän

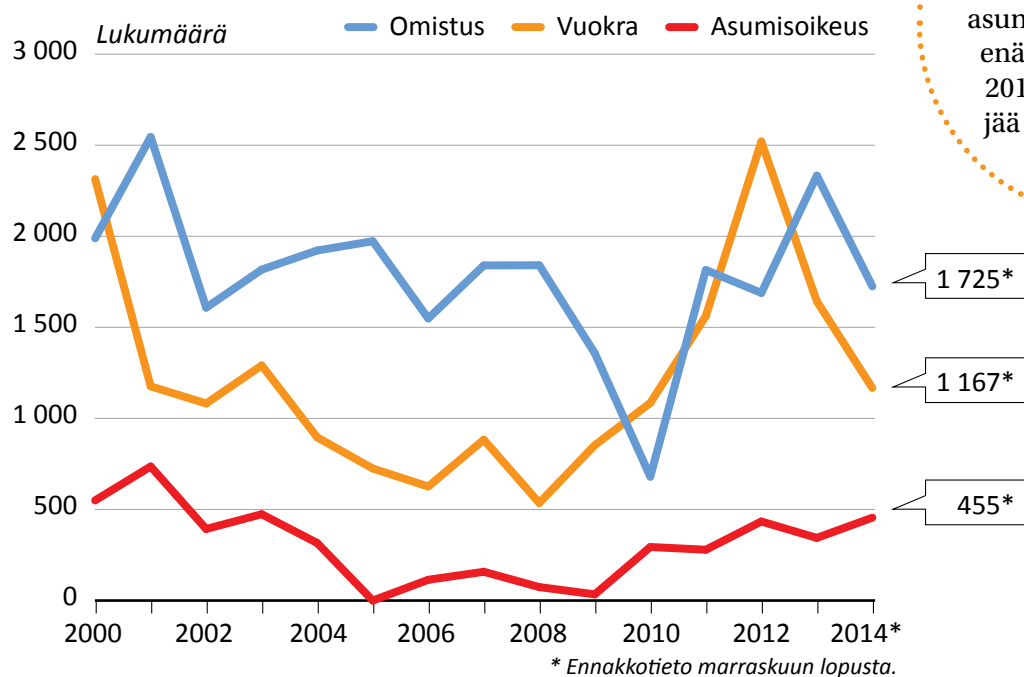
Erityisesti vuosina 2010–2012 pienten asuntojen, yksiöiden ja kaksioiden, osuus valmistuneista asunnoista on ollut suuri, 56–58 prosenttia. Pienten asuntojen tavanomaista suurempaan osuuteen ovat vaikuttaneet noina vuosina valmistuneet välimallin vuokra-asunnot, joissa oli niille tyypillisesti paljon pieniä asuntoja. Marraskuun lopussa 2014 pienten asuntojen osuus onkin noihin vuosiin verrattuna pienempi (45 %). Suuria asuntoja näyttäisi puolestaan valmistuneen suhteellisesti enemmän kuin aikaisempina vuosina: 26 prosentissa valmistuneista asunnoista on vähintään neljä huonetta. Tämä näkyy myös asuntojen keskikoon kasvuna. Kolmen huoneen asuntoja valmistuneista asunnoista on ennakkotiedon mukaan 29 prosenttia.

Kuvio 4.9. Valmistunut asuntotuotanto vuosina 2000–2014 (marraskuu), uustuotanto ja laajennukset sekä käyttötarkoituksen muutokset

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot.

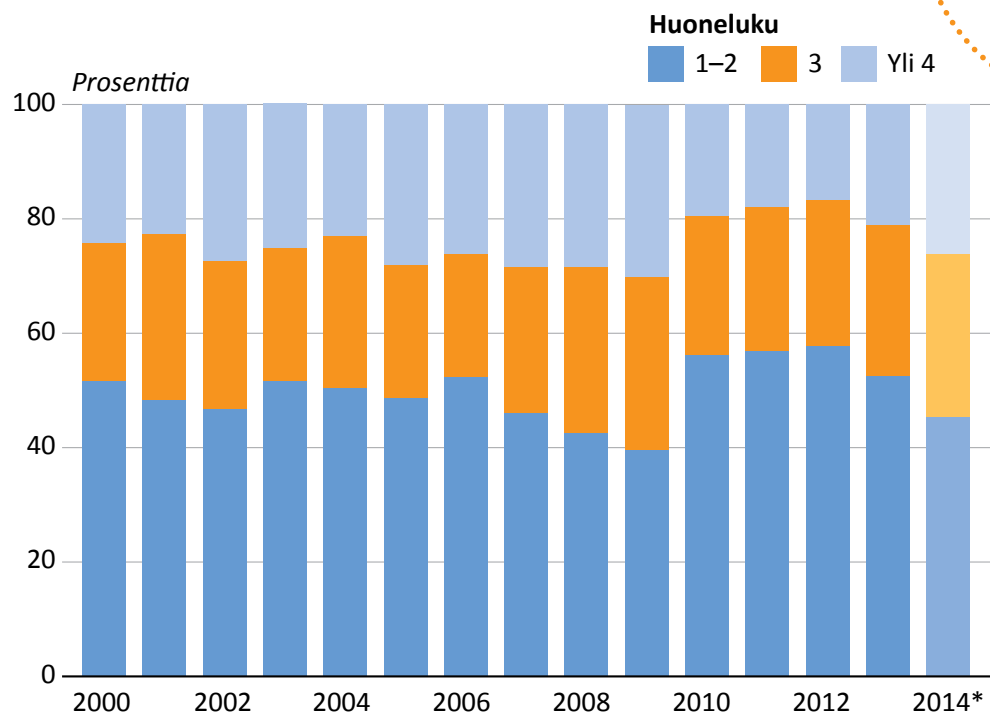
Kuvio 4.10. Valmistuneet asunnot (uustuotanto ja laajennukset) hallintaperusteen mukaan 2000–2014 (marraskuu)

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot.

Asuntotuotanto kääntyi kasvuun 2011, tuolloin valmistui **4 082** asuntoa. 2013 valmistui enää **4 556** asuntoa ja 2014 asuntotuotanto jää tätäkin alhaisemmaksi.

Kuvio 4.11. Valmistuneet asunnot (uustuotanto ja laajennukset) huoneluvun mukaan Helsingissä 2000–2014 (marraskuu)

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot.

Suuria asuntoja on valmistunut suhteellisesti enemmän kuin aikaisempina vuosina: **26 %** valmistuneista asunnoista on vähintään neljä huonetta.

4.3.2. Helsinkiläisten asumistaso ja asumisen hinta

EIJA RAUNIOMAA, ARI NISKA

Helsinkiläisten asumisväljyys on pysynyt samana vuodesta 2007

Vuonna 2013 helsinkiläisten asumisväljyys oli 34,2 m²/henkilö. Vantaalaisilla oli käytössään keskimäärin 0,8 neliötä enemmän kuin helsinkiläisillä, espoolaisilla 2,0 neliötä enemmän ja kehyskuntalaisilla 2,6–9,2 neliötä kunnasta riippuen. Verrattaessa Helsingin asumisväljyyttä muiden kuntien asumisväljyyteen on huomionarvoista, että Helsingissä yhden hengen asutokuntien osuus on suurempi kuin naapurikunnissa, mutta myös pienten asuntojen, yksiöiden ja kaksioiden, osuus on suurempi. Helsinkiläisten asumisväljyys on pysynyt samana vuodesta 2007. Asumisväljyyden kehitys muissa pääkaupunkiseudun kunnissa ja kehyskunnissa on myös ollut maltillista.

Kotimaankieliset asuvat väljemmin kuin vieraskieliset. Kotimaankielisillä oli käytössään keskimäärin 35,3 m²/henkilö vuonna 2012, kun taas vieraskielisillä noin 10 neliötä vähemmän eli 25,1 m²/henkilö. Sekä vieras- että kotimaankielisillä asumisväljyys pienenee asutokunnan koon kasvaessa. Helsingissä kotimaankielisten yhden hengen asutokuntien asumisväljyys oli 49,1 m²/henkilö vuonna 2012, neljän hengen asutokuntien 24,3 m²/henkilö ja seitsemän hengen ja sitä suurempien asutokuntien vieläkin pienempi (15,4 m²/henkilö). Vieraskielisillä yhden hengen asutokunnilla oli puolestaan käytössään keskimäärin 44,6 m²/henkilö, neljän hengen asutokunnilla 19,9 m²/henkilö ja vähintään seitsemän hengen asutokunnilla 11,2 m²/henkilö.

Lapsiperheet ja vieraskieliset asuvat ahtaasti

Tilastojen valossa ahtaasti asumisella tarkoitetaan niiden asutokuntien osuutta, joilla on käytössään vähemmän kuin yksi huone henkilöä kohti, kun keittiötä ei lasketa huoneeksi. Näin määritellysti Helsingissä asui ahtaasti 10 prosenttia asutokunnista eli noin 32 500 asutokuntaa vuonna 2012. Kaksi tyypillistä ahtaasti asuvien ryhmää ovat lapsiperheet ja vieraskieliset.

Lapsiperheistä, joissa nuorin on alle 18-vuotias, 17 prosenttia asui ahtaasti vuonna 2012. Asumisahtaus oli yleisempää niillä lapsiperheillä, joissa on pieniä lapsia. Myös sillä on merkitystä, asuvatko perheet omistusasunnossa vai vuokralla. Omistusasunnoissa asuvista lapsiperheistä 29 prosenttia asui ahtaasti ja vuokra-asunnossa asuvista 38 prosenttia. Omistusasunnoissa asuvista perheistä, joissa nuorin lapsi oli alle 3-vuotias, ahtaasti asui 42 prosenttia. Vastaavasti vuokra-asunnossa asuvista perheistä 58 prosenttia asui ahtaasti. Omistus- ja vuokra-asunnon merkitys ahtaasti asumiseen väheni lasten vanhetessa.

Vieraskielisillä asutokunnilla asumisahtaus on huomattavasti yleisempää kuin kotimaankielisillä. Kotimaankielisistä asutokunnista 9 prosenttia asui ahtaasti Helsingissä vuonna 2012, vieraskielisistä 26 prosenttia. Ahtaasti asuvien osuus vaihtelee kuitenkin asutokunnan koon mukaan. Kotimaankielisistä kolmen hengen asutokunnista 20 prosentin asuessa ahtaasti vieraskielisistä asutokunnista 36 prosenttia asui ahtaasti.

Kotimaankielisistä neljän hengen asuntokunnista 38 prosenttia asui ahtaasti ja vieraskielisistä huomattavasti suurempi osa, 65 prosenttia. Niistä kotimaankielisistä asuntokunnista, joissa oli vähintään 6 henkilöä, asui ahtaasti 87 prosenttia. Vastaavankokoisista vieraskielisistä asuntokunnista puolestaan asui ahtaasti peräti 98 prosenttia.

Vieraskielisten asuntokuntien asumisahtaus on lisääntynyt Helsingissä, kotimaankielisten asuntokuntien asumisahtaudessa ei sen sijaan ole tapahtunut suuria muutoksia. Asumisahtaus on lisääntynyt eri tavalla erikokoisissa vieraskielisissä asuntokunnissa. Vieraskielisten kolmen ja neljän hengen asuntokuntien asumisahtaus on lisääntynyt enemmän kuin kahden hengen asuntokuntien tai viiden hengen ja sitä suurempien asuntokuntien.

Vuosia jatkunut hintojen nousu taittui

Helsingin asuntojen hintojen nousu on ollut aikaisempina vuosina muita alueita nopeampaa, eikä viimeisen vuosineljänneksen hintojen kehitys ole juurikaan kaventanut hintojen eroja. Vuoden 2008 talouden taantuma aiheutti notkahduksen hintakehityksessä niin Helsingissä kuin koko maassa, mutta jo vuodesta 2009 lähtien vanhojen osakeasuntojen hinnat ovat taas nousseet. Erityisesti hinnat ovat nousseet Helsingin kahdella kalleimmalla kalleusalueella, kalleusalueilla 1 ja 2. Myös Helsingin edullisimmilla kalleusalueilla 3 ja 4 hinnat ovat kasvaneet tasaisesti, mutta näillä alueilla hintakehitys on paremmin verrattavissa naapuri- ja kehyskuntien hintakehitykseen.

Vuosia jatkunut osakeasuntojen hintojen nousu Helsingissä kuitenkin taittui tämän vuoden heinä-syyskuussa. Asuntojen hinnat laskivat ennakkotiedon mukaan edellisestä vuosineljänneksestä eli huhti-kesäkuusta 1,5 prosenttia ja edellisen vuoden (2013) heinä-syyskuusta 0,8 prosenttia. Edellisestä neljänneksestä hinnat laskivat ennakkotiedon mukaan eniten kantakaupungissa (1,9 %), jossa lasku johtui pääasiassa kolmioiden ja sitä suurempien asuntojen hintojen laskusta. Yksiöiden hinnat sen sijaan nousivat 2,5 prosenttia. Kalleusalueilla 3 ja 4 hinnat laskivat kummallakin alueella 1,6 prosenttia ja 1,1 prosenttia kalleusalueella 2.

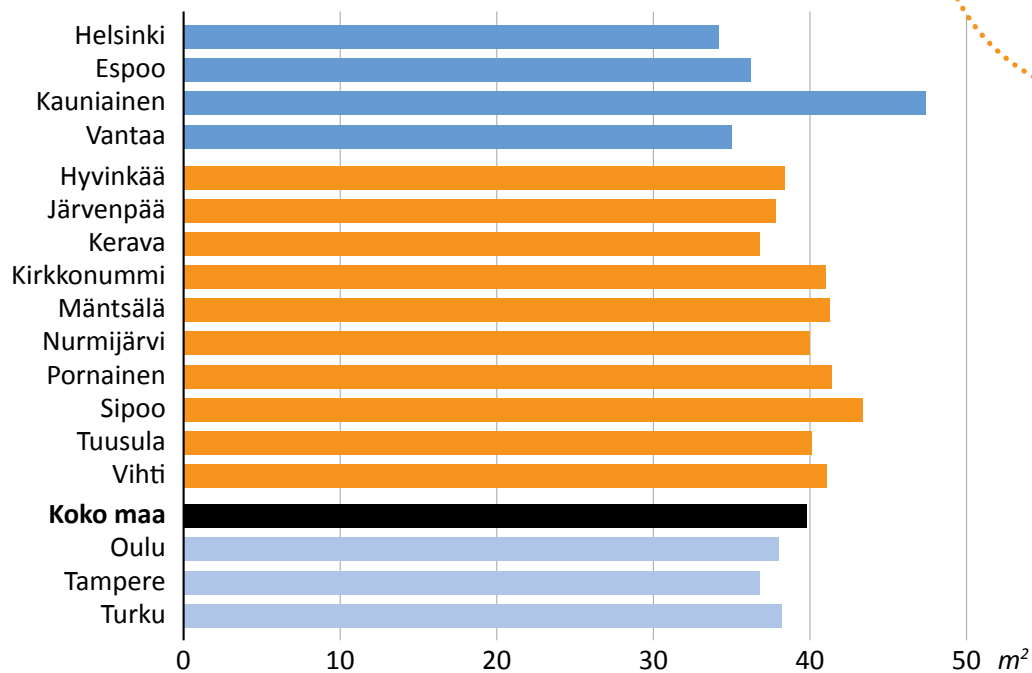
Alueelliset erot osakeasuntojen hinnoissa edelleen suuria

Helsingissä asuntojen hintataso on pysynyt korkeana. Vuoden 2014 heinä-syyskuussa osakeasuntojen keskihinta Helsingissä oli ennakkotiedon mukaan 3 988 €/m². Muissa pääkaupunkiseudun kunnissa hinnat olivat selvästi alhaisemmat: Espoo-Kauniainen -alueella osakeasuntojen keskihinta oli 3 274 €/m² ja Vantaalla 2 697 €/m². Kehyskunnissa osakeasuntojen keskihinta oli puolestaan hieman yli puolet Helsingin hintatasosta, 2 171 €/m². Helsingissä hintatasoa kasvattaa kantakaupungin osakeasuntojen korkeat hinnat. Edullisemmilla kalleusalueilla keskihinnat ovat lähempänä muiden pääkaupunkiseudun kuntien tasoa. Helsingille onkin tyypillistä, että asuntojen hinnoissa on suuret alueelliset erot. Kalleimmalla alueella, kalleusalueella 1, osakeasuntojen keskihinta oli vuoden 2014 heinä-syyskuussa 6 190 €/m² ja edullisimmalla kalleusalueella alle puolet tästä, 2 822 €/m². Kalleusalueilla 2 ja 3 keskihinnat olivat puolestaan 4 450 €/m² ja 3 298 €/m².

Vuoden 2014 tiedot ovat ennakkotietoja. Tilastokeskus julkaisee lopulliset vuotta 2014 koskevat tiedot 28.1.2015.

Helsingissä asutaan
ahtaammin kuin muualla
pääkaupunkiseudulla ja
koko maassa.

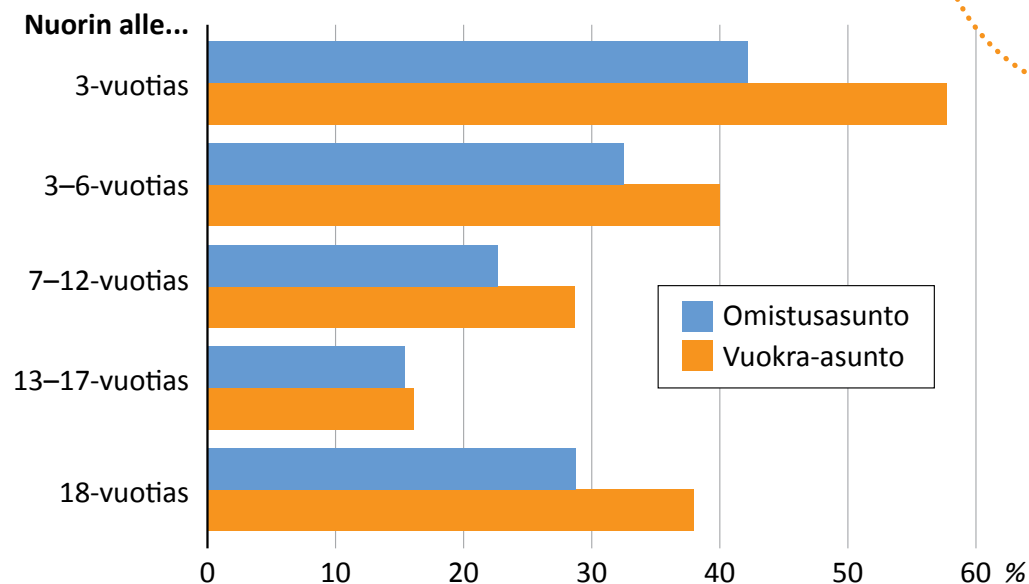
Kuvio 4.12. Asumisväljyys Helsingissä ja vertailualueilla vuonna 2013

Lähde: Tilastokeskus.

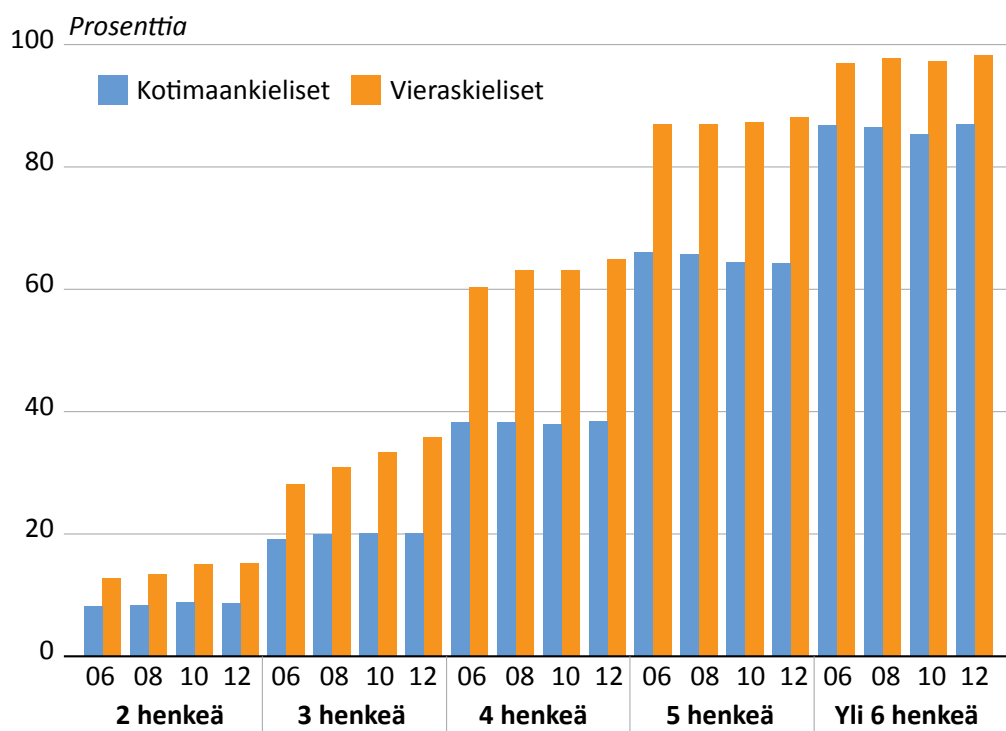
Asumisahtaus oli
yleisempää niillä
lapsiperheillä, joissa on
pieniä lapsia. Ahtaasti
asuminen väheni lasten
vanhetessa.

Kuvio 4.13. Ahtaasti asuvien lapsiperheiden osuus asutokunnista vuonna 2012

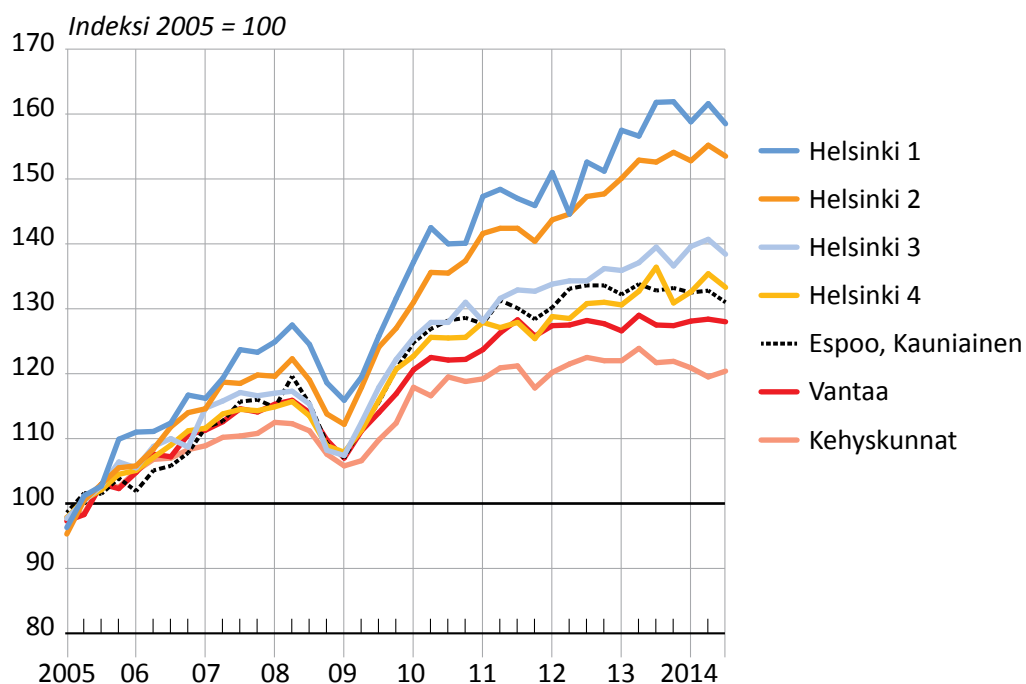
Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 4.14. Ahtaasti asuvien osuus asuntokunnista asuntokunnan koon mukaan vuosina 2006–2012

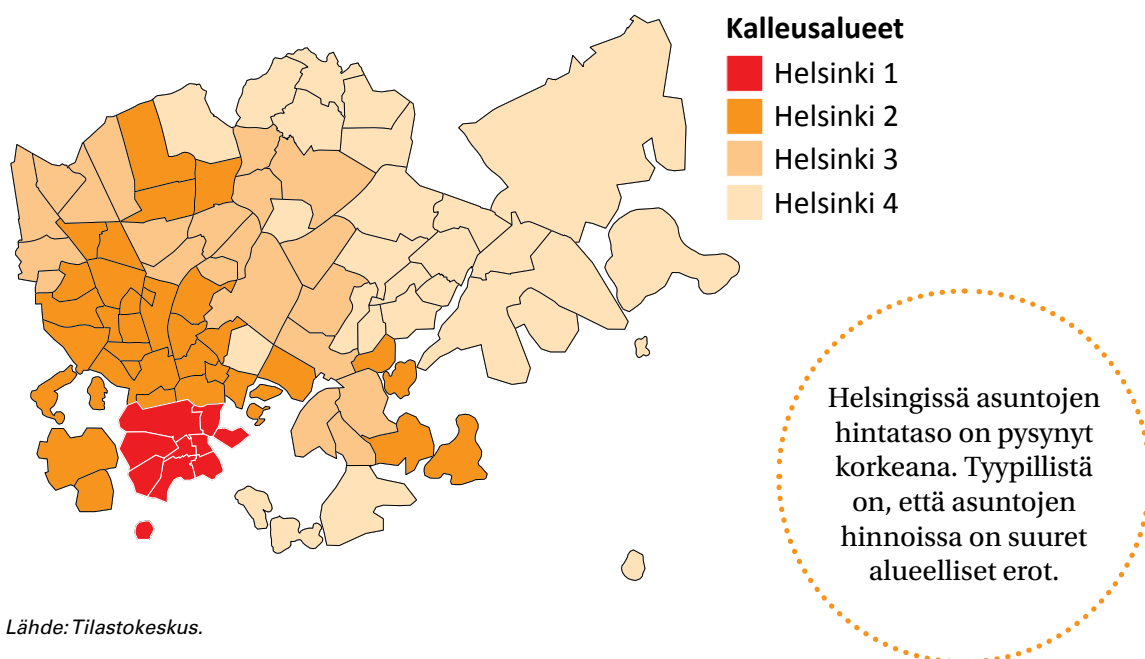

Helsingissä asui
ahtaasti **10 %**
asuntokunnista eli noin
32 500 asuntokuntaa
2012. Kaksi tyypillistä
ahtaasti asuvien ryhmää
ovat lapsiperheet ja
vieraskieliset.

Kuvio 4.15. Vanhojen osakeasuntojen hintojen kehitys Helsingissä ja vertailualueilla (indeksi 2005=100)

Kartta 4.2. Osakeasuntojen hintatilaston kalleusalueet Helsingissä

4.4. Ympäristö

■ Helsingin kasvihuonepäästöt johtuvat pääosin sähkön- ja lämmönkulutuksesta sekä liikenteestä.■ Päästöt ovat vähentyneet viime vuosikymmeninä ja Helsingin 30 % kasvihuonekaasujen päästötavoite on mahdollista saavuttaa.■ Energiankulutus on laskenut jo usean	vuoden ajan energiatehokkuuden paranemisen myötä. ■ Helsingin ilmanlaatu on pääosin hyvä, mutta raja-arvojen ylityksiä tapahtuu vielä paikoin katukuiluissa.■ Helsinki tuottaa paljon jätettä, mutta sen hyötykäyttö on parantunut jätevoimalan myötä.

MARKUS LUKIN JA PETTERI HUUSKA

Kasvihuonekaasupäästöt ja ilmastonmuutos

Helsinki tuottaa noin 5 prosenttia Suomen ilmastonmuutosta aiheuttavista kasvihuonekaasupäästöistä Suomessa. Helsingissä merkittävimmät kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat ovat sähkön- ja lämmönkulutus sekä liikenne: vuonna 2013 päästöistä 46 prosenttia oli peräisin kaukolämmityksestä, 8 prosenttia öljy- ja sähkölämmityksestä, 20 prosenttia kulu- tussähkön käytöstä ja 23 prosenttia liikenteestä.

Päästöt ovat vähentyneet. Kokonaisuudessaan vuoden 2013 päästöt olivat 21 prosenttia pie- nemmät kuin vuonna 1990. Asukaskohtaiset päästöt olivat jopa 37 prosenttia vuotta 1990 alemmalla tasolla. Tärkein päästövähennyksen syy on ollut maakaasun käytön lisääminen kivihiilen sijaan energiantuotannossa. Toinen merkittävä syy on ollut kaatopaikkakaasun ke- räys kaatopaikoilla. Jätehuollon päästöt vähenevät edelleen uuden jätevoimalan aloitettua toimintansa Vantaalla syksyllä 2014. Liikenteen päästöt ovat kasvaneet vuoteen 2003 asti, jonka jälkeen kasvu on taantunut energiatehokkuuden paranemisen ja biopolttoaineiden ansiosta. Teollisuuden ja työkaluvalmistuksen polttoaineiden käytöstä syntyvät päästöt ovat vähen- tyneet selvästi, koska teollisuutta on siirtynyt muille alueille ja omien polttoaineiden käyttöä on korvattu kaukolämmöllä.

Tuoreen selvityksen mukaan Helsinki pystyy saavuttamaan 30 prosenttia päästötavoitteensa vuodelle 2020. Selvityksen perusteella Helsingin energian kehitysohjelman sekä 18 muun tarkastellun toimenpiteen päästövähennyspotentiaali on niin suuri, että kokonaispäästöjä voitaisiin vähentää 44 prosenttia vuoteen 2020 mennessä, asukaskohtaisesti jopa 58 pro- senttia. Helenin kehitysohjelma on tärkein toimenpide, jota ilman päästötavoitetta ei ole mahdollista saavuttaa. Muut merkittävimmät päästövähennyskeinot liittyvät liikenteen hin- noitteluun sekä rakennuskannan energiatehokkuuden parantamiseen peruskorjausten yh- teydessä. Selvityksessä tarkastellun 18 toimenpiteen aikaansaamat yhteiskuntataloudelliset säästöt Helsingissä olivat 63,5 miljoonan euroa vuodessa, ne syntyivät esimerkiksi rakenta- misen paremmasta laadusta, energiansäästöstä ja tieinvestointien vähentyneestä tarpeesta.

Energiankulutus

Helsingissä eniten energiaa kuluu rakennuskannan lämmitykseen ja rakennusten sähkön käyttöön. Helsingin rakennuskanta on jo pitkään ollut pääosin kaukolämmitteistä. Kaukolämmön osuus on nykyisin noin 90 prosenttia. Laaja kaukolämpöverkosto mahdollistaa energiatehokkaan sähkön, kaukolämmön ja jäähdytyksen yhteistuotannon, joka säästää polttoaineita noin 40 prosenttia verrattuna erilliseen sähkön ja lämmön tuotantoon.

Kaukolämmön kulutus kasvoi rakennuskannan kasvun myötä 2000-luvun alkuun saakka. Sen jälkeen kaukolämmön kulutuksen kasvu on pysähtynyt rakennuskannan kasvusta huolimatta, mikä johtuu uusien ja vanhojen rakennusten energiatehokkuuden paranemisesta. 2000-luvulla rakennusmääräysten kiristyminen on pudottanut merkittävästi rakennusten lämmön ominaiskulutusta. Helsinki asetti vuonna 2011 A-energialuokkavaatimuksen asuinrakennusten tontinluovutusehtoihin. Energialuokituksen muutoksen myötä kaupungin vaatimustaso vastaa nykyistä C-luokkaa, mutta on edelleen valtakunnallisia rakennusmääräyksiä tiukempi.

Kotitaloudet kuluttavat Helsingin sähkönkulutuksesta hieman yli kolmasosan ja palvelut hieman yli puolet. Helsingissä kotitalouksien sähkönkulutus on selvästi pienempää kuin esimerkiksi Espoossa ja Vantaalla. Syitä tähän ovat helsinkiläisten pienempi asumisväljyys muuhun pääkaupunkiseutuun verrattuna sekä vähäisempi sähkölämmitteisten asuinkiinteistöjen määrä. Helsingin sähkönkulutuksen kasvu pysähtyi vuonna 2007 ja on kääntynyt tämän jälkeen laskuun. Syy positiiviseen kehitykseen on taloudellisen suhdanteen ohella energiatehokkuuden paraneminen, jota ovat aikaansaaneet esimerkiksi hehkulamppu-direktiivi, energiaa säästävän tekniikan halpeneminen, valaistuksen ja ilmanvaihdon säätimet sekä muu älykäs tekniikka.

Ilmanlaatu

Viime vuosikymmenien aikana kiinteistöjen, energiantuotannon ja teollisuuden päästöt ilmaan ovat vähentyneet, ja ilmanlaatu on parantunut tehokkaamman puhdistustekniikan ja puhtaampien polttoaineiden ansiosta. Nykyään ilmanlaatuongelmia aiheuttavat liikenteen päästöt ja liikenteen nostattama katupöly sekä alueelle kaukokulkeutuvat pienhiukkaset ja otsoni. Puun pienpoltto pientaloalueilla aiheuttaa paikallisia haittoja.

Moniin Euroopan suuriin kaupunkeihin verrattuna Helsingin ilmanlaatu on hyvä, sitä edesauttaa sijainti meren äärellä. Monien viime vuosikymmeninä ongelmallisten epäpuhtauksien, kuten hään, rikkidioksidin ja lyijyn pitoisuudet jäivät selvästi raja- ja ohjearvojen alapuolelle.

Hiukkasten merkittävimmät päästölähteet pääkaupunkiseudulla ovat liikenne, energiantuotanto ja puun pienpoltto. Suuremmista eli ns. hengitettävistä hiukkasista (=PM10) merkittävä osa on peräisin liikenteen nostattamasta katupölystä, jossa pitoisuudet kohoavat tyypillisesti maaliskuuhuhtikuussa ennen kuin hiekoitushiekka on saatu poistettua kaduilta. Raja-arvotason ylittävien päivien lukumäärä on vähentynyt pääkaupunkiseudun vilkkaissa keskuksissa mm. tehokkaamman katujen puhdistuksen ansiosta.

Typpioksidin vuosiraja-arvo ylittyy kuitenkin edelleen Helsingin kantakaupungin vilkasliikenteisissä katukuiluissa.

Itämeri ja vesiensuojelu

HSY:n Viikinmäen jätevedenpuhdistamo vastaa noin 800 000 pääkaupunkiseudun asukkaan ja teollisuuden jätevesien puhdistamisesta. Viikinmäen puhdistamon vuonna 2004 valmistuneet uusi puhdistuslinja ja biologinen jälkisuodatus ovat merkittävästi alentaneet ravinnepäästöjä mereen.

Typen- ja fosforinpoiston tehostaminen on Suomenlahden tilan kannalta erityisen tärkeää siksi, että niillä molemmilla on suurin vaikutus merialueen tilaan, mm. leväesiintymiin.

Vuonna 2013 Viikinmäellä saavutettiin fosforin 96,8 prosentin, biologisen hapenkulutuksen 97,3 prosentin ja typen 92,4 prosentin käsittelyteho. Jätevedenpuhdistus on Helsingissä typenpoiston osalta maailman huippuluokkaa. 101 kilometriä pitkä Vantaanjoki tuo nykyään noin 60 prosenttia Helsingin edustalle tulevasta ravinnekuormituksesta. Fosforia tulee Vantaanjokeen jätevesien mukana ja valumina pelloilta. Ongelmia aiheuttaa myös tihentyvän asutuksen mukanaan tuoma hulevesiongelma.

Jätteet

HSY:n jätehuolto huolehtii pääkaupunkiseudun ja Kirkkonummen asuinkiinteistöjen ja julkishallinnon jätehuollosta, hyöty- ja ongelmajätteiden keräyksestä sekä lajittelua ohjaavien jätehuoltomääräysten antamisesta. Jätteitä vastaanotetaan lisäksi eri puolilla pääkaupunkiseutua Sortti-asemilla, aluekeräyspisteissä sekä keväisin kiertävissä keräysautoissa.

Långmåssabergissä sijaitseva Vantaan Energian jätevoimala otettiin käyttöön syyskuussa 2014, ja se tuottaa sähköä 600 GWh ja lämpöä 920 GWh vuodessa. Polttoaineena käytetään HSY:n ja Rosk'n Roll Oy:n sinne toimittamaa lajiteltua sekajätettä, vuodessa noin 320 000 tonnia.

Pääkaupunkiseudulla syntyy vuosittain noin 5–6 miljoonaa tonnia jätettä, josta kotitalouksien osuus on noin 350 000 tonnia. Tästä hyödynnetään materiaalina noin puolet. Vuonna 2012 seudun asukkaat tuottivat henkilöä kohden kotitalousjätettä keskimäärin 315 kiloa.

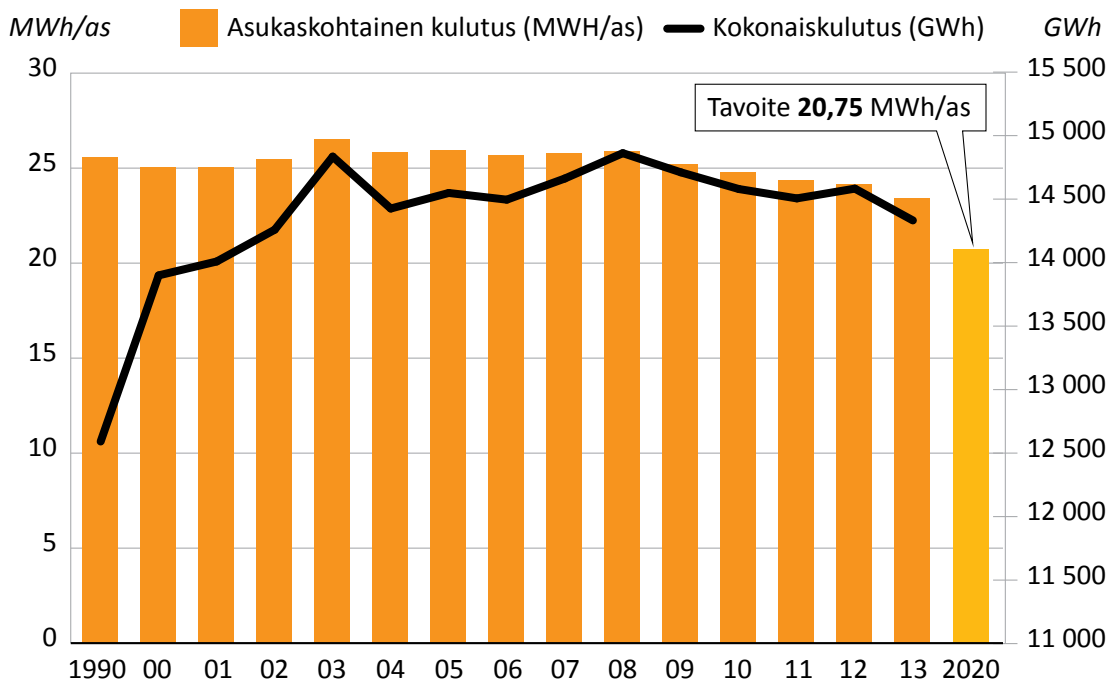
Verrattuna muihin suuriin suomalaisiin kaupunkeihin pääkaupunkiseudulla syntyy paljon jätettä. Tämä johtuu mm. työpaikkojen suuresta määrästä suhteessa asukaslukuun sekä pääkaupungin tarjoamista monista valtakunnallisista palveluista ja tapahtumista, joista syntyy runsaasti jätettä.

Ympäristömelu

Suurin meluhaittojen aiheuttaja Helsingissä on tieliikenne. Lähes 40 prosenttia helsinkiläisistä asuu alueilla, joilla tieliikenteen aiheuttama melutaso ylittää päiväaikaan ohjearvotason 55 dB. Ympäristömelua aiheuttavat myös teollisuus- ja voimalaitokset, satamat sekä tilapäiset rakennus- ja korjaustyöt sekä yleisötapahtumat.

Energiatohokkuus
pääkaupunkiseudulla
on parantunut ja
energiankulutus on
kääntynyt laskuun.

Kuvio 4.16. Energiankulutus sektoreittain pääkaupunkiseudulla 1990–2013

Lähde: Helsingin ympäristötilasto.

Tasapainoinen talous ja hyvä johtaminen

5.1. Helsinkiläisten tulot, velat ja rahojen riittävyys

- Helsinkiläisten tulot ylittävät valtakunnallisen keskiarvon, mutta alittavat muiden pääkaupunkiseudun kuntien tulot. Taloustaantuma näkyy kehityksessä.
- Helsingissä on runsaasti ylimpään tuloluokkaan kuuluvia, toisaalta viime vuosina alimpaan viidennekseen kuuluvien osuus on kasvanut.
- Tuloerot Helsingin eri alueiden välillä ovat varsin maltillisia, ja ne ovat tasoittuneet.
- Pienituloisia on 14 %, monet yksin asuvat ja yksinhuoltajaperheet sekä nuoret aikuiset lukeutuvat pienituloisiksi.
- Velkaa on keskimäärin noin 85 000 € asuntokuntaa kohti, kaksi kuluttajaa sadasta velkaantuu.

LEENA HIETANIEMI, ARI JAAKOLA, PEKKA VUORI

Helsinkiläisten tulonsaajien keskitulot olivat 32 782 (vuonna 2012) ja mediaanitulot 26 290 euroa. Tulotaso on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin, mutta alhaisempi kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Helsinkiläisten mediaanitulot ovat kasvaneet vuodesta 2005 lähtien keskimäärin 3,4 prosenttia vuosittain, ja yleisesti ottaen tulokehitys noudattelee valtakunnallista ja myös muun pääkaupunkiseudun kehitystä. Vuonna 2008 alkaneen taloustaantumien vaikutukset näkyvät myös helsinkiläisten tulokehityksessä, samoin jonkinasteinen kiihtyvä kasvu vuodesta 2010 alkaen.

Helsinkiläisten tulonsaajien tulojakauma poikkeaa koko maan jakaumasta siten, että Helsingissä suurempi osa tulonsaajista kuuluu koko maan määrittämien tuloerajojen mukaan ylimpään tuloluokkaan (tässä tarkastelussa tulokvintiiliin). Vuonna 2012 ylimpään tuloluokkaan helsinkiläisistä tulonsaajista kuului kaikkiaan 28 prosenttia. Sen sijaan keskituloihin ja alempiin tuloluokkiin kuuluvien osuus tulonsaajista oli hieman koko maata pienempi. Ylimpään tuloviidennekseen kuuluvien osuus on kuitenkin pienentynyt vuodesta 2005 lähtien ja alimpaan viidennekseen kuuluvien luokassa tulonsaajien osuus on kasvanut.

Alueiden sisäisiä tuloeroja kuvaavan Gini-kertoimen perusteella näyttää siltä, että Helsingissä tulot ovat kokonaisuutena tasoittuneet hieman. Muutokset vuosien 2005–2012 välillä ovat kuitenkin hyvin maltillisia ja kehitys noudattelee valtakunnallista kehitystä. Helsingissä tulot ovat hieman suuremmat kuin muulla pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa. Ero Espooseen nähden on kuitenkin hyvin pieni.

Helsingissä asui vuonna 2012 kaikkiaan 81 400 henkeä pienituloisiksi määritellyissä asutuskunnissa. Pienituloisten osuus helsinkiläisistä oli 14 prosenttia, kun vastaava osuus Espoossa oli 9 ja Vantaalla 10 prosenttia.

Pienituloisuus on tyypillisintä yksinhuoltajaperheillä, joista lähes kolmannes on pienituloisia sekä nuorilla, erityisesti yksinasuvilla nuorilla, joista yli puolet on pienituloisia. Myös muilla yksinasuvilla pienituloisuus on keskimääräistä yleisempää. Sen sijaan kahden huoltajan lapsiperheissä pienituloisia on keskimääräistä vähemmän (9 %) ja eläkeläispariskunnista vain harvat ovat pienituloisia. Suurten ikäluokkien siirtyminen eläkeikäisiksi on vähentänyt pienituloisten osuutta yli 65-vuotiaiden ryhmässä.

Helsingissä keskimääräinen velka velallista asutuskuntaa kohti on ollut hieman alhaisempi kuin koko maassa. Vuonna 2012 tilanne kuitenkin vaihtui. Helsingissä keskimääräinen velka oli 84 700 euroa ja koko maassa 80 600 euroa vuonna 2013. Espoossa velkataakka on korkein, 111 600 euroa velallista asutuskuntaa kohti ja Vantaalla se oli 87 900 euroa.

Pääkaupunkiseudulla joka neljäs kuluttaja on tilanteessa, jossa tulot ovat yhtä suuret kuin menot eli rahat riittävät ”näpin napin”. Koko maassa tilanne on hieman heikompi. Pääkaupunkiseudulla kaksi kuluttajaa sadasta ylivelkaantuu. Osuus on ollut pitkään hieman suurempi kuin koko maassa.

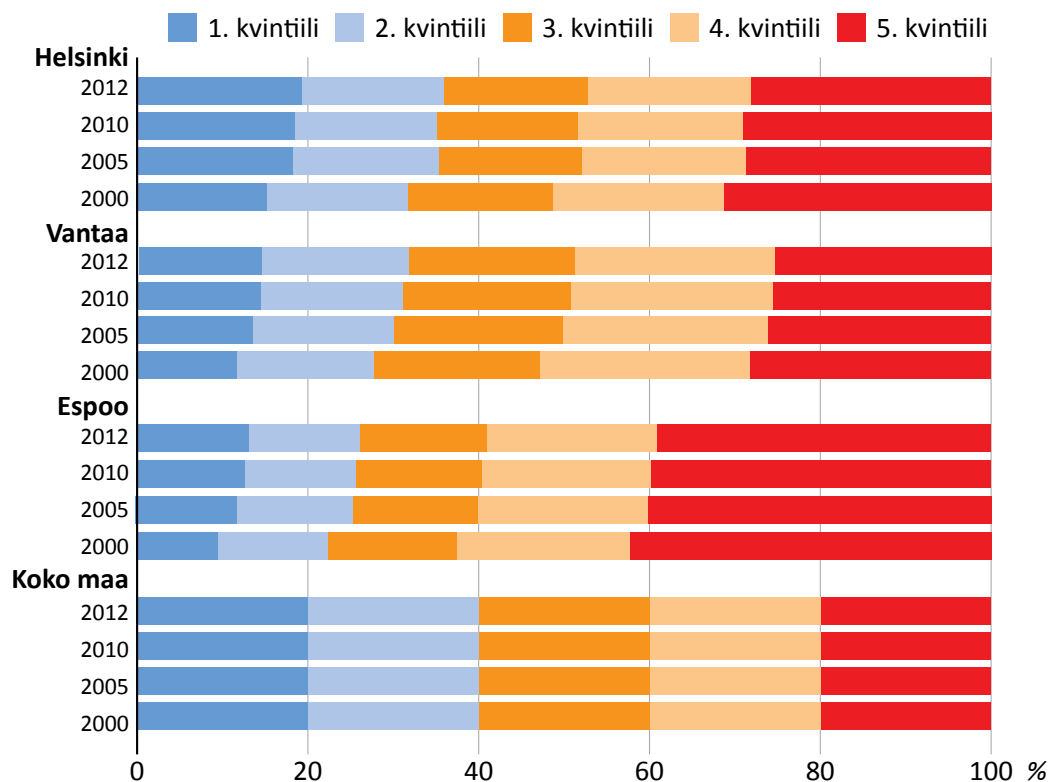
Taulukko 5.1. Mediaanitulot pääkaupunkiseudulla ja koko maassa sekä muutos edellisestä vuodesta (€, %) vuosina 2005–2012

	Helsinki	€, muutos	%, muutos	Espoo	€, muutos	%, muutos	Kauni- ainen	€, muutos	%, muutos	Vantaa	€, muutos	%, muutos	Koko maa	€, muutos	%, muutos
2005	21 190	€,	%,	23 860	€,	%,	25 580	€,	%,	22 530	€,	%,	17 800	€,	%,
2006	21 910	720	3,4	24 670	810	3,4	27 070	1 490	5,8	23 210	680	3,0	18 600	800	4,5
2007	22 870	960	4,4	25 820	1 150	4,7	28 140	1 070	4,0	24 130	920	4,0	19 640	1 040	5,6
2008	23 930	1 060	4,6	27 010	1 190	4,6	29 000	860	3,1	25 200	1 070	4,4	20 540	900	4,6
2009	24 360	430	1,8	27 570	560	2,1	29 610	610	2,1	25 550	350	1,4	20 870	330	1,6
2010	24 830	470	1,9	28 030	460	1,7	30 120	510	1,7	25 900	350	1,4	21 310	440	2,1
2011	25 430	600	2,4	28 720	690	2,5	31 100	980	3,3	26 430	530	2,0	22 050	740	3,5
2012	26 290	860	3,4	29 430	710	2,5	31 970	870	2,8	27 190	760	2,9	22 900	850	3,9

Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot.

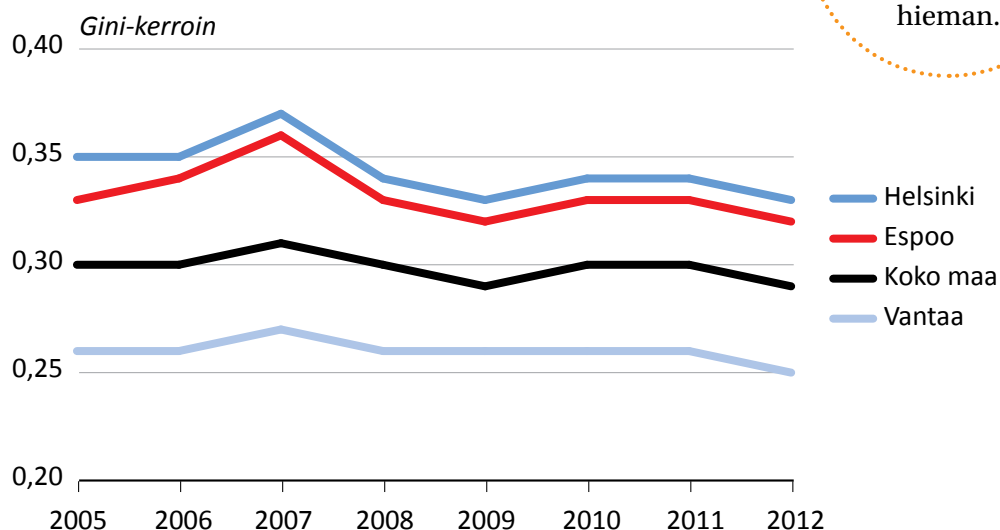
Helsingissä suurempi
osa tulonsaajista
kuuluu ylimpään
tuloluokkaan.

Kuvio 5.1. Tulonsaajat tulokvinttileissä Helsingissä, koko maassa, Espoossa ja Vantaalla, 2000, 2005, 2010 ja 2012 (1. kvintili=alin tuloviidennes, 5. kvintili=ylin tuloviidennes)

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto.

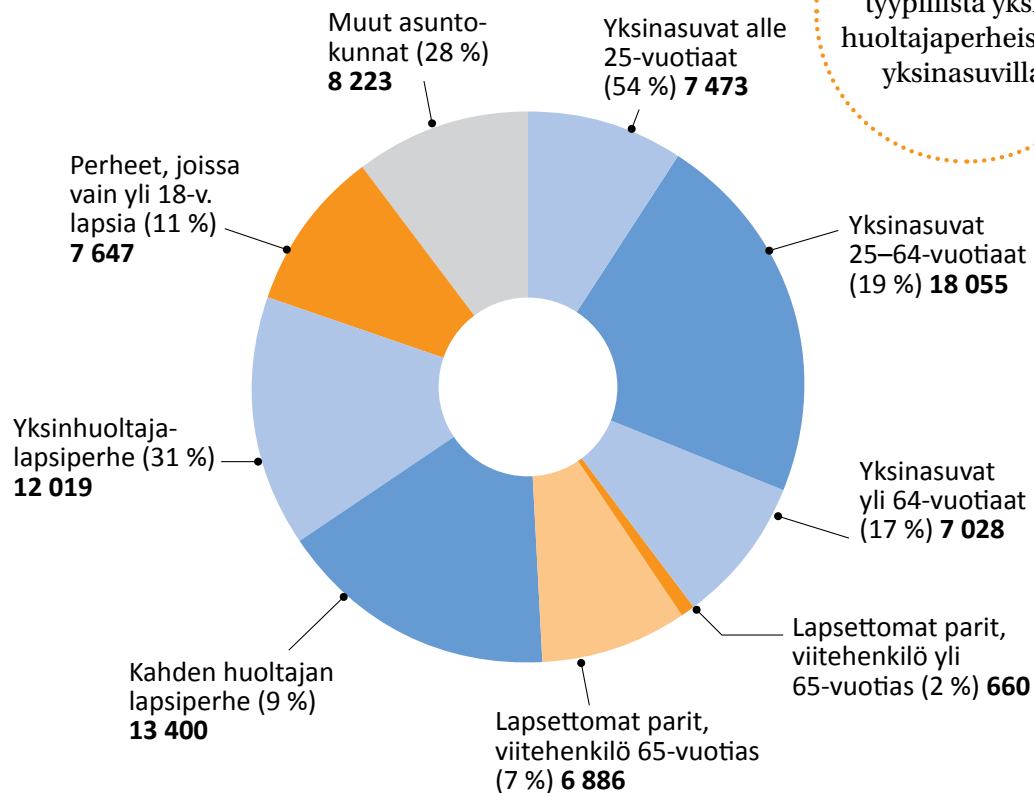
Kuvio 5.2. Gini-kertoimella mitatut tuloerot Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja koko maassa vuosina 2005–2012

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Helsingissä tuloerot ovat kokonaisuutena tasoittuneet hieman.

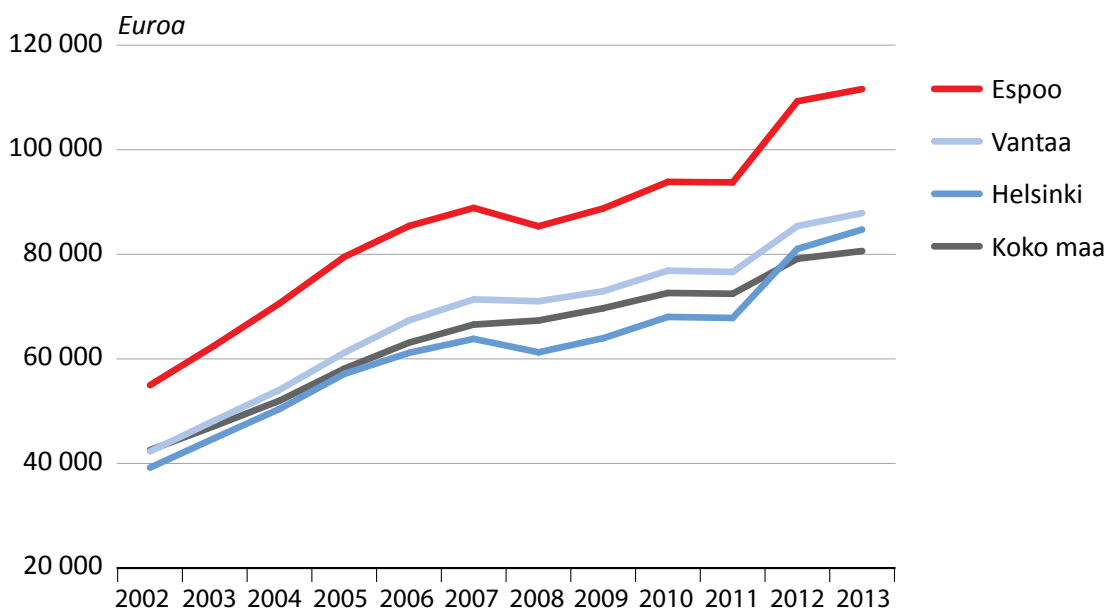
Kuvio 5.3. Pienituloisiksi määritellyissä asutokunnissa asuvien henkilöiden määrä Helsingissä 2012. (Suluissa pienituloisten osuus asutokuntatyyppistä)

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

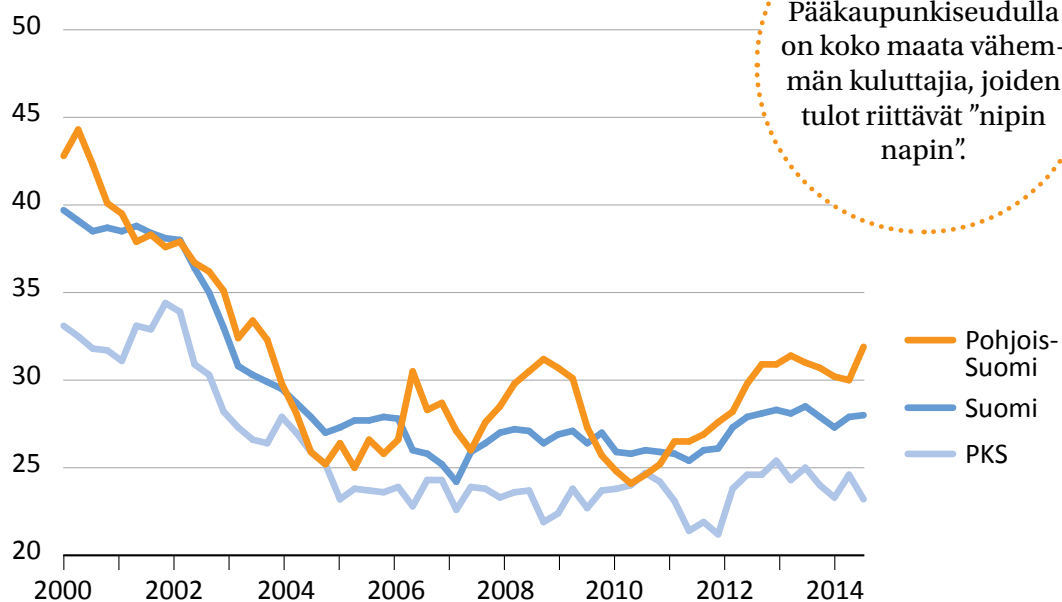
Pienituloisuus on tyypillistä yksinhuoltajaperheissä ja yksinasuvilla.

Kuvio 5.4. Keskimääräinen velka velallista asutokuntaa kohti pääkaupunkiseudulla, €, 2002–2013

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto.

Kuvio 5.5. Osuus kuluttajista, joilla tulot ovat yhtä suuret kuin menot, %, joulukuu 2000–lokakuu 2014

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajabarometri.

Pääkaupunkiseudulla on koko maata vähemmän kuluttajia, joiden tulot riittävät ”nipin napin”.

5.2. Kuntatalous

- Talouden laskusuunta vaikuttaa myös Helsingin kaupungin talouteen.
- Asukasta kohti laskettu verotulojen kasvu pysähtyy.
- Helsingin saamat valtionosuustulot laskevat, vaikka kaupungin asema paranee järjestelmäuudistuksen myötä.
- Helsingin lainakanta asukasta kohti on yli 3 000 euroa.

OSKARI HARJUNEN

Helsingin talouden tilanne on edelleen haastava

Suomen talous jatkaa supistumistaan vuonna 2014 jo kolmatta vuotta peräkkäin. Pitkään jatkunut heikko suhdannetilanne on aiheuttanut teollisuuden ja koko talouden rakenneuudistuksen, joka vaikuttaa talouden pitkän aikavälin kasvunäkymiin negatiivisesti myös Helsingissä. Huonojen kehitysnäkymien lisäksi vuoden 2014 hallituskaudella on tehty kuntien tulopohjaa leikkaavia päätöksiä, jotka leikkaavat myös Helsingin peruspalvelujen rahoitusta vuoden 2015 talousarviossa.

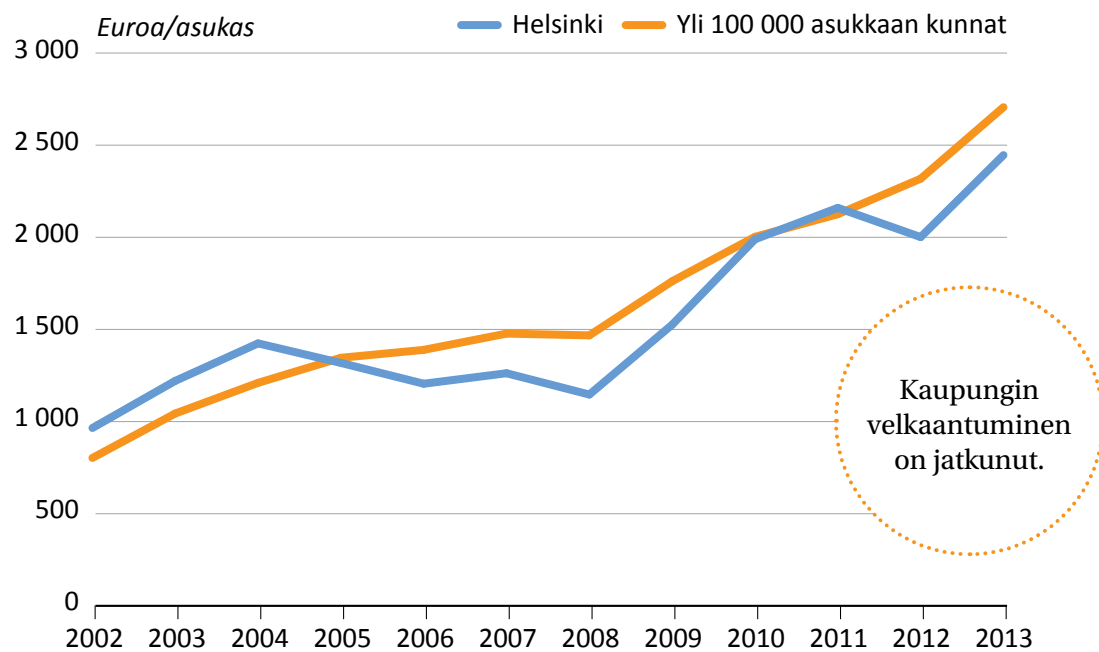
Verotulot ja valtionosuudet

Helsingin kaupunki kerää vuoden 2015 talousarvion mukaan verotuloja kokonaisuudessaan noin 3 014 miljoonaa euroa. Nämä verotulot ovat vain 3,7 prosenttia korkeammat kuin vuoden 2013 tilinpäätöksessä ja vain 2,6 prosenttia korkeammat kuin vuoden 2014 talousennusteessa, joten Helsingin yhteenlaskettujen verotulojen vuosittainen kasvu jää jo toisena vuotena peräkkäin hyvin maltilliseksi. Samalla asukasta kohden laskettujen verotulojen kasvu melkein pysähtyy, koska väestön suhteellinen kasvu on lähes yhtä suurta kuin verotulojen. Valtionosuusleikkauksien seurauksena Helsingin valtionosuustulot pienenevät jo kolmatta vuotta peräkkäin vuonna 2015, vaikka vuoden alusta voimaan tuleva järjestelmäuudistus parantaakin Helsingin suhteellista asemaa valtionosuusjärjestelmässä. Helsinki saa talousarvion mukaan valtiolta valtionosuuksina noin 244 miljoonaa euroa vuonna 2015.

Kaupungin velkaantuminen jatkuu

Helsingin kaupungin toimintamenot ilman liikelaitoksia ja rahastoja ovat vuoden 2015 talousarvion mukaan yhteensä noin 4 686 miljoonaa euroa, josta lähes puolet on sosiaali- ja terveystoimen menoja. Toimintamenot ovat kunnissa viime vuosina jatkuvasti kasvaneet, muun muassa sen vuoksi, että valtio on määrännyt kunnille yhä enemmän tehtäviä ja velvoitteita. Vaikka Helsingin tulopohja on vahvempi kuin suurilla kaupungeilla yleensä, palvelujen tuottamiskustannukset ovat olleet muita kaupunkeja korkeammat monissa keskeisissä toiminnoissa. Helsingissä ei ole pystynyt rahoittamaan useimpina viime vuosina investointejaan sekä palvelujaan kaupungin saamalla julkisella rahoituksella eli verotuloilla ja valtionosuuksilla vaan on joutunut lähivuosina kasvattamaan lainakantaansa. Helsingin lainakanta kasvaa vuoden 2015 talousarviossa jopa 3 204 euroon asukasta kohden.

Kuvio 5.6 Lainakanta 2002–2013, euroa/asukas

Lähde: Suomen kuntaliitto.

Demokratia ja osallistuminen

STINA HÖGNABBA, VESA KESKINEN, MARKUS LAINE

Kaupungin toiminta muuttuu yhä avoimemmaksi

Oleellinen osa demokratiaa on kaupunkitiedon avaaminen sekä kuntalaisten osallistumisen mahdollistaminen suunnitteluun. Helsingin kaupunki on avannut useita verkkopalveluja tiedon jakamiseen sekä palautteen antoon. Demokratiaa lisääviä verkkotyökaluja ovat mm. Päätökset palvelu, Kerro kartalla, palautejärjestelmä sekä HRI. Kaupunkilaiset voivat tutustua lähialueen päätöksiin nopealla silmäyksellä. Vuoden 2014 aikana kaupunkilaisilla on ollut mahdollisuus ottaa kantaa neljäntoista nettikyselyn avulla mm. alue- ja puistosuunnitteluun, koirapuistoihin, jäätelökioskien sijaintiin ja ulkoiluliikuntavälineisiin. Kaupunkilaisten palautteita on hyödynnetty suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Osallistavan demokratian menetelmiä kehitetty

Suoraa osallistumista ja lähidemokratiaa vahvistettiin vuonna 2013 kymmenessä kansalaisvaikuttamisen pilotissa. Piloteissa kehitettiin osallistuvan demokratian menetelmiä: asukastai kaupunkilaisraateja, asukasfoorumia, toimitilojen ja budjetoinnin suunnittelumalleja ja tapahtumakonsepteja. Niiden syntymistä edisti motivoitunut ja innostunut asukas- ja virkamiesjoukko. Hyvä tulos on, että kehittämistyö on jatkunut usealla alueella asukas-yhdistysten tai kaupungin koordinoimana varsinaisen hankekauden päätyttyä.

Kaupungin tulevaisuuden haasteena on kehittää omaa vuorovaikutustyötään, kuntalaisten ja kaupungin rajapintoja sekä jäsentää kuntalaistiedon hyödyntämistä valmistelussa ja päätöksenteossa.

Kaupunkilaiset kokevat osallistumisen monimutkaiseksi

Vuoden 2012 kuntapalvelututkimuksen mukaan 41 prosenttia helsinkiläisistä oli sitä mieltä, että kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet ovat huonot. Reilu kolmannes ei osannut arvioida asiaa ja hyviksi vaikutusmahdollisuudet koki reilu viidennes vastaajista. ”Demokratiavaje” on siis melkoinen. Tilanne on vuodesta 2001 kehittynyt myönteiseen suuntaan. Silloin vain joka seitsemäs piti asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia hyvinä.

Syksyllä 2012 tutkittiin kaupunkilaisten näkemyksiä kaupungin toiminnasta ja päätöksenteosta. Sanomalehdet ovat säilyttäneet asemansa tärkeimpänä tiedonsaantikanavana kaupungin toimintaa ja päätöksentekoa seuraaville. Kaupunkilaisten kiinnostus kaupungin asioita kohtaan kasvaa, mutta kaupungin toiminta sekä asioiden valmistelu- ja päätöksentekoprosessit eivät hahmotu helsinkiläisille riittävästi. Melkein puolet vastaajista koki, että he eivät saa riittävästi tietoa kaupungin tekemistä päätöksistä.

Vastaajat toivoivat kaupungin valmistelu- ja päätöksentekoprosessin selkeyttämistä ja läpinäkyvyyttä sekä uudenlaisia vuorovaikutuskanavia kaupunkilaisten ja päätöksentekijöiden välille. Toiveena on, että kaupunkilaisia otetaan yhä enemmän mukaan palvelujen suunnitteluun.

Lähteet:

Stina Högnabba: *Unelmia, pikavoittoja ja demokratiapöhinää – Helsingin demokratiapilottien tulokset.* Tutkimuskatsauksia 2014:1.

Tanja Lahti & Markus Laine: *Kaupungin toiminta tutummaksi ja vuorovaikutus vahvemmaksi. Helsinkiläisten näkemyksiä kaupungin toiminnasta ja päätöksenteosta vuonna 2012.* Tutkimuskatsauksia 2013:2.

Vesa Keskinen: *Tasaista menoa. Helsinkiläisten tyytyväisyys kuntapalveluihin 2012 ja 2008.* Tutkimuskatsauksia 2013:1.